



Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST



Archeologisch onderzoek te Aalst, Sint-Martensplein 2 (fase II)

Eindverslag - Archeologische opgraving vanuit
wetenschappelijke vraagstelling

Projectcode 2022B300

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15

8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Arno van den Dorpel, met bijdrage van Janiek De Gryse en Shari Eggermont.

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Ruben Willaert nv, OE/ERK/Archeoloog: 2015/00069

© Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge, 2025

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert nv.

Ruben Willaert nv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Projectomschrijving	10
1.1	Administratieve gegevens	10
1.2	Inleiding	12
1.3	Historische en archeologische situering.....	13
1.3.1	Algemene historische achtergrond.....	13
1.3.1.1	<i>Prestedelijk landschap.....</i>	<i>13</i>
1.3.1.2	<i>Bewoningskern uit de vroege middeleeuwen (5^{de}-9^{de} eeuw)</i>	<i>13</i>
1.3.1.3	<i>Stadswording</i>	<i>14</i>
1.3.1.4	<i>Stedelijke ontwikkeling t.e.m. de aanleg van de tweede stadsversterking</i>	<i>16</i>
1.3.2	Specifieke historische achtergrond.....	16
1.3.2.1	<i>Vroege middeleeuwen.....</i>	<i>16</i>
1.3.2.2	<i>Oudste stadsomwalling (2^{de} helft 11^{de} of 1^{ste} kwart 12^{de} eeuw).....</i>	<i>17</i>
1.3.2.3	<i>Oude Graanmarkt</i>	<i>20</i>
1.3.2.4	<i>Korenhuis.....</i>	<i>21</i>
1.3.3	Historisch en cartografisch onderzoek	21
1.3.3.1	<i>Huidig gebruik</i>	<i>26</i>
1.4	Archeologische voorkennis.....	29
1.4.1	CAI	29
1.4.2	Sint- Martinuskerk, noodonderzoek IAP, 1997/1998	30
1.4.3	Sint-Martensplein, IAP, 2000	31
1.4.4	Sint-Martinuskerk, opgraving SOLVA, 2017	32
1.4.5	Opgraving Sint Martensplein (Ruben Willaert nv, 2018)	33
1.5	Onderzoeksopdracht	38
1.5.1	Onderzoekskader	38
1.5.2	Deelzone 1	38
1.5.2.1	<i>Afbakening</i>	<i>38</i>
1.5.2.2	<i>Algemeen</i>	<i>38</i>
1.5.2.3	<i>Methodologie fase 1</i>	<i>38</i>
1.5.2.4	<i>Methodologie fase 2:</i>	<i>39</i>
1.5.3	Deelzone 2	40
1.5.3.1	<i>Afbakening</i>	<i>40</i>
1.5.3.2	<i>Methodologie.....</i>	<i>40</i>
1.5.4	Geplande werken.....	41
1.5.5	Onderzoeksvragen	46

1.5.6	Randvoorwaarden	47
1.6	Werkwijze en strategie	48
1.6.1	Opgravingsstrategie	48
1.6.2	Strategie vondstinzameling	50
1.6.3	Strategie staalname	50
1.6.4	Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering	50
2	Assessmentrapport	51
2.1	Methode en criteria	51
2.2	Algemeen overzicht	51
2.3	Archeologische resultaten	52
2.3.1	Vlak 1	52
2.3.1.1	<i>Muurresten</i>	53
2.3.1.2	<i>(Puin)kuilen en lagen</i>	58
2.3.2	Vlak 2	59
2.3.2.1	<i>Muurresten</i>	60
2.3.2.2	<i>Puinkuilen</i>	60
2.3.2.3	<i>Kuilen</i>	64
2.3.3	Vlak 3	71
2.3.3.1	<i>Puinkuilen</i>	72
2.3.3.2	<i>Kuilen</i>	74
2.3.3.3	<i>Moederbodem</i>	76
2.3.4	Vlak 4	77
2.3.4.1	<i>Kuilen</i>	78
2.4	Profielen en stratigrafie	79
2.4.1	Inleiding en methodologie	79
2.4.2	Laagbeschrijving, stratigrafie en interpretatie	79
2.4.2.1	<i>Profiel 1</i>	80
2.4.2.2	<i>Profiel 4</i>	83
2.4.2.3	<i>Profiel 5</i>	85
2.4.3	Fysisch geografische en geologische situatie	86
2.4.3.1	<i>Landschappelijke situering</i>	86
2.4.3.2	<i>Tertiaire lithostratigrafie</i>	89
2.4.3.3	<i>Quartaire lithostratigrafie</i>	90
2.4.3.4	<i>Bodemvormingsprocessen</i>	92
2.5	Natuurwetenschappelijk onderzoek	93

2.6	Vondstmateriaal.....	94
2.6.1	Overzicht, locatie en verwerking	94
2.6.2	Aardewerk.....	97
2.6.3	Bouwmateriaal.....	100
2.6.4	Dierlijk bot.....	101
2.6.5	Glas	102
2.6.6	Keramisch object	102
2.6.7	Metaal.....	102
2.6.8	Natuursteen.....	103
2.6.9	Schelpen.....	103
2.7	Potentieel op kennisvermeerdering	104
2.7.1	Aard van de potentiële kennis	104
2.7.2	Beantwoording onderzoeksvragen	104
2.7.3	Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering	105
2.7.4	Gemotiveerd advies betreffende deelzone 1-fase 2 (waterputten).....	105
2.8	Synthese.....	106
2.9	Bibliografie	108
3	Bijlagen.....	110

FIGURENLIJST

Fig. 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart.....	11
Fig. 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart.....	11
Fig. 3: Kaart op basis van het 16 ^{de} -eeuwse Stadsplan van Van Deventer met lokalisatie van het projectgebied en de vroegmiddeleeuwse sites: 1. Het Zelfhof, 2. De Sint-Martinuskerk, 3. De Sint- Ursmaruskapel, 5. Het Sint-Jozefscollege, 6. De Hopmarkt, 7. Het traject van de handelsweg Brugge-Keulen. Verder: de Dender en de Siesegembek (blauw), het alluviale gebied (groen) en de hoger gelegen leemgronden (beige) (DE GROOTE 2013, 9).	15
Fig. 4: Lokalisatie van het projectgebied en de volmiddeleeuwse sites. Plan op basis van het 16 ^{de} -eeuwse stadsplan van Van Deventer met de castrale motte (1), het Zelfhof (2), de eerste stadsomwalling (3), de opgevulde winterbedding van de Dender (4), de tweede stadsomwalling (5) en de Grote Markt (6) (DE GROOTE 2013, 19). 15	
Fig. 5: Situering van de archeologische waarnemingen (stand van zaken in 1995): A. Parking-Pontstraat, B. St. Jozefscollege 1993, C. St. Jozefscollege 1994, D. Huis 'Stad van Antwerpen' 1988 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 6)	17
Fig. 6: Grachtdoorsnede op de site Parking-Pontstraat. (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 14). Lokalisering: cfr. figuur 5.	18
Fig. 7: Gedeelte aan de stadszijde van de tweede grachtdoorsnede op de site Parking-Pontstraat (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 18). Lokalisering: cfr. figuur 5. Aanduiding van plaggen, aangebracht ter versteviging van de opnieuw uit te graven gracht.	18
Fig. 8: Noordwestprofiel van de bouwput op het Sint-Jozefscollege in 1993 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 45). Lokalisering: cfr. figuur 5.	19
Fig. 9: Samengevoegd profiel van de sleuven I en TH, Sint-Jozefscollege 1994 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 51). Lokalisering: cfr. figuur 5.	19
Fig. 10: Oostprofiel van de sleuven I en II, Sint-Jozefscollege 1994 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 55). Lokalisering: cfr. figuur 5.	19
Fig. 11: Lokalisatie van het projectgebied t.o.v. het gereconstrueerde tracé van de oudste stadsgracht.	20
Fig. 12: Grondplan van het 19 ^{de} -eeuwse Koornhuis (CEULEMANS, ROBIJNS & PODEWIJN 1986, 32)	21
Fig. 13: Detail van de stadskaat van J. Van Deventer, met aanduiding van het projectgebied (http://www.madeinaalst.be/beeldbank/indeling/detail/form/advanced/start/10?q_searchfield=kaart)	22
Fig. 14: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ludovico Guicciardini, 1612.	23
Fig. 15: Projectgebied weergegeven op de kaart van Dedeyne, 1628.	23
Fig. 16: Detail van de stadskaat van Sanderus, met aanduiding van het projectgebied (https://s3.amazonaws.com/sanderusmaps.9000.be/163012-4426.jpg).	24
Fig. 17: Situering van het projectgebied afgebeeld op de kaart van Ferraris (bron: Geopunt).	24
Fig. 18: Situering van het projectgebied afgebeeld op de Atlas der Buurtwegen (bron: Geopunt).	25
Fig. 19: Situering van het projectgebied afgebeeld op de kaart van Popp (bron: Geopunt).	26
Fig. 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, zomeropnamen, 1971	27
Fig. 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990.	27
Fig. 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, winteropnamen, 2000-2003	28

Fig. 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, winteropnamen, 2018	28
Fig. 24: Projectgebied geprojecteerd op de topografische kaart met aanduiding van de CAI-polygonen.	29
Fig. 25: Aanduiding van het 12 ^{de} -eeuws wegtracé t.o.v. het koor van de Sint-Martinuskerk.	31
Fig. 26: Hypothetische reconstructie van de voorganger van de huidige Sint-Martinuskerk.	33
Fig. 27: Inplanting van de inhumaties (DE GRUYSE & EGGERMONT 2020, fig. 22).	34
Fig. 28: Fasering westelijke gebouwwolume (DE GRUYSE & EGGERMONT 2020, fig. 77).	37
Fig. 29: Terreinprofiel bestaande toestand.....	42
Fig. 30: Bestaande toestand.....	42
Fig. 31: Terreinprofiel nieuwe toestand.....	43
Fig. 32: Nieuwe toestand.	43
Fig. 33: Blok H-fundering.....	44
Fig. 34: Blok H. Doorsnede en RW-put.....	45
Fig. 35: Puttenplan weergegeven op de GRB-basiskaart.	48
Fig. 36: Het onderzoeksgebied voor aanvang van het archeologisch onderzoek.	49
Fig. 37: Het onderzoeksgebied voor aanvang van het archeologisch onderzoek.	49
Fig. 38: Het leegpompen van een puinpakket.	50
Fig. 39: Alle sporenplan van vlak 1.....	52
Fig. 40: Vlakhoogtes vlak 1.....	52
Fig. 41: Overzichtsfoto van de blootgelegde muur S61.	53
Fig. 42: De westelijke steunbeer aan de zuidzijde van de muur. De zuidzijde bleek opgebouwd uit natuursteen, met uitzondering van de steunbeer.....	54
Fig. 43: De oostelijke steunbeer aan de noordzijde van de muur. Het muursegment achter de jalon bestaat volledig uit baksteen.	54
Fig. 44: Ferrariskaart, waarop de muur S61 overeenkomt met een perceelsgrens.....	55
Fig. 45: Atlas der Buurtwegen, waarop de muur S61 overeenkomt met een perceelsgrens.	55
Fig. 46: Muur S37 in vlak (links) en blootgelegd (rechts).	56
Fig. 47: Muur S37.	56
Fig. 48: Gerekupereerde natuurstenen blokken uit het fundament van S37.	57
Fig. 49: S23.	57
Fig. 50: Links S1, rechts S18, beide in coupe.	58
Fig. 51: Laag S3 in vlak 1. Onder deze laag bleken twee 18 ^{de} -eeuwse puinkuilen aanwezig in vlak 2.....	58
Fig. 52: Alle sporenplan van vlak 2.....	59
Fig. 53: Vlakhoogtes van vlak 2.	59
Fig. 54: Coupes vlak 2.....	60
Fig. 55: Puinkuilen S30 en S31 in coupe (profiel 5).	61
Fig. 56: Puinkuilen S33 en S34 in vlak 2 en 3 (noordelijk putsegment).....	61
Fig. 57: Geprofileerde mortelfragmenten (stucwerk) die in meerdere puinkuilen werden aangetroffen.	62
Fig. 58: Compilatie van aardewerk uit de puinkuilen in vlak 2 en 3.....	62
Fig. 59: Faience tegelfragment V37, met typische 18 ^{de} -eeuwse hoekversiering in de vorm van kleine bijtjes.	63
Fig. 60: Technische tekeningen van een aantal aardewerkvormen uit de 18 ^{de} -eeuwse puinkuilen.....	63

Fig. 61: Geclusterde kuilen in vlak 2 (zuidelijk putsegment).....	64
Fig. 62: Technische tekeningen van een aantal grapes uit de 16 ^{de} -eeuwse kuil S10/S11.....	66
Fig. 63: Technische tekeningen van een aantal aardewerkvormen uit de 16 ^{de} -eeuwse kuil S10/S11.....	67
Fig. 64: Een selectie van het gevonden aardewerk uit S10/S11. In functie van de technische aardewerktekeningen werden een aantal passende scherven tijdelijk met tape aan elkaar geplakt.	68
Fig. 65: Steengoed kannetje V5-8 met eikenbladdecoratie, geproduceerd in Frechen.....	68
Fig. 66: Resten van vis uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.....	69
Fig. 67: Gefragmenteerde mosselschelpen (links) en visschubben (rechts) uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.	69
Fig. 68: Resten van muis uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.	70
Fig. 69: Allesporenplan van vlak 3.....	71
Fig. 70: Vlakhoogtes vlak 3.....	71
Fig. 71: Coupes vlak 3.....	72
Fig. 72: Puinkuil S33, zowel aangesneden in vlak 2 als 3.	72
Fig. 73: Puinkuil S26 tijdens de aanleg van vlak 3. Dit spoor bleek gevuld met zeer veel grondwater.....	73
Fig. 74: Vlak 3. Puinkuil S26 is duidelijk te zien.	73
Fig. 75: Twee aardewerkvondsten uit puinkuil S26, links een bord (V112), rechts een scherf Westerwald (V20). Cfr. 2.3.2.2.....	74
Fig. 76: Coupe op kuil S12/S25.....	74
Fig. 77: Gedigitaliseerde coupetekening van kuil S12/S25.	75
Fig. 78: Coupe op kuil S52/S53.....	75
Fig. 79: Moederbodem in profiel, vlak 3.	76
Fig. 80: Allesporenplan vlak 4.	77
Fig. 81: Vlakhoogtes vlak 4.....	77
Fig. 82: Vlakfoto vlak 4.	78
Fig. 83: Locaties van de profielen.....	79
Fig. 84: De volledige sequentie van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer. In functie van de leesbaarheid wordt dit profiel nogmaals afgebeeld op de hierna volgende twee pagina's, opgedeeld in twee delen.	80
Fig. 85: Zuidelijke helft van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.	81
Fig. 86: Noordelijke helft van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.	82
Fig. 87: Profiel 4 (zuidelijke putwand). De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.	83
Fig. 88: Bovenste deel van profiel 4 (zuidelijke putwand).	84
Fig. 89: Onderste deel van profiel 4 (zuidelijke putwand).	84
Fig. 90: Profiel 5.	85
Fig. 91: Profiel 5.	85
Fig. 92: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).	86
Fig. 93: Projectgebied (rechts) afgebeeld op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen. Links betreft het projectgebied van fase 1, reeds opgegraven in 2018 (zie De Gryse & Eggermont 2020).	87
Fig. 94: Hoogteverloop van noord naar zuid volgens de profiellijn getekend op het projectgebied.....	87

Fig. 95: Profiellijn hoogteverloop afgebeeld op het projectgebied (bron: Geopunt).	88
Fig. 96: Projectgebied afgebeeld met de verschillende waterlopen (bron: Geopunt).....	89
Fig. 97: Projectgebied afgebeeld op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).	90
Fig. 98: Projectgebied op de Quartair Geologische Kaart (27/06/2016, bron: Geopunt).	92
Fig. 99: Projectgebied afgebeeld op de bodemkaart (bron: Geopunt).	93
Fig. 100: Vondstlocaties vlak 1, met aanduiding van de vondstnummers.	94
Fig. 101: Vondstlocaties vlak 2, met aanduiding van de vondstnummers.	95
Fig. 102: Vondstlocaties vlak 3, met aanduiding van de vondstnummers.	95
Fig. 103: Vondstlocaties in vlak 4, met aanduiding van de vondstnummers.	96

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens.	10
Tabel 2: Boorgegevens Molenstraat (gebaseerd op MOENS, DE BLOCK & DE GROOTE 2002, 72-73).	17
Tabel 3: Overzicht van de geraadpleegde historische kaarten.	22
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.....	30
Tabel 5: Totaaloverzicht van de aangetroffen sporen, verdeeld per spoorcategorie.....	51
Tabel 6: Alle vondsten uit kuil S10/S11.....	65
Tabel 7: Overzicht en aantallen van de verschillende vondstcategorieën.....	94
Tabel 8: Overzicht en aantallen van de staalname.	94
Tabel 9: Splitslijst aardewerk, gekoppeld aan de sporen/profielen.....	100
Tabel 10: Splitslijst bouw materiaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.	101
Tabel 11: Splitslijst dierlijk bot, gekoppeld aan de sporen/profielen.	102
Tabel 12: Splitslijst bouw materiaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.	102
Tabel 13: Splitslijst keramische objecten, gekoppeld aan de sporen/profielen.	102
Tabel 14: Splitslijst metaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.....	103
Tabel 15: Splitslijst natuursteenvondsten, gekoppeld aan de sporen/profielen.	103
Tabel 16: Splitslijst schelpen, gekoppeld aan de sporen/profielen.	103

1 Projectomschrijving

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

a) Projectcode	2022B300	
b) Naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
c) Locatie van het onderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Aalst
	Deelgemeente	/
	Postcode	9300
	Adres	Sint-Martensplein 2
	Toponiem	Sint-Martensplein 2
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 126819$ $Y_{\min} = 180857$ $X_{\max} = 127101$ $Y_{\max} = 181053$
d) Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of –nummers en kaartje	Aalst, 1ste afd.- sectie A – nr.815K Figuur 1	
e) Topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
f) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Shari Eggermont (erkend archeoloog) Arno van den Dorpel (archeoloog) Elenora Vanbrabant (archeoloog/RTS)	
g) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Koen De Groote (Agentschap Onroerend Erfgoed) Jan Moens (Agentschap Onroerend Erfgoed)	
h) De begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek	28/02/2022 – 04/03/2022	

Tabel 1: Administratieve gegevens.

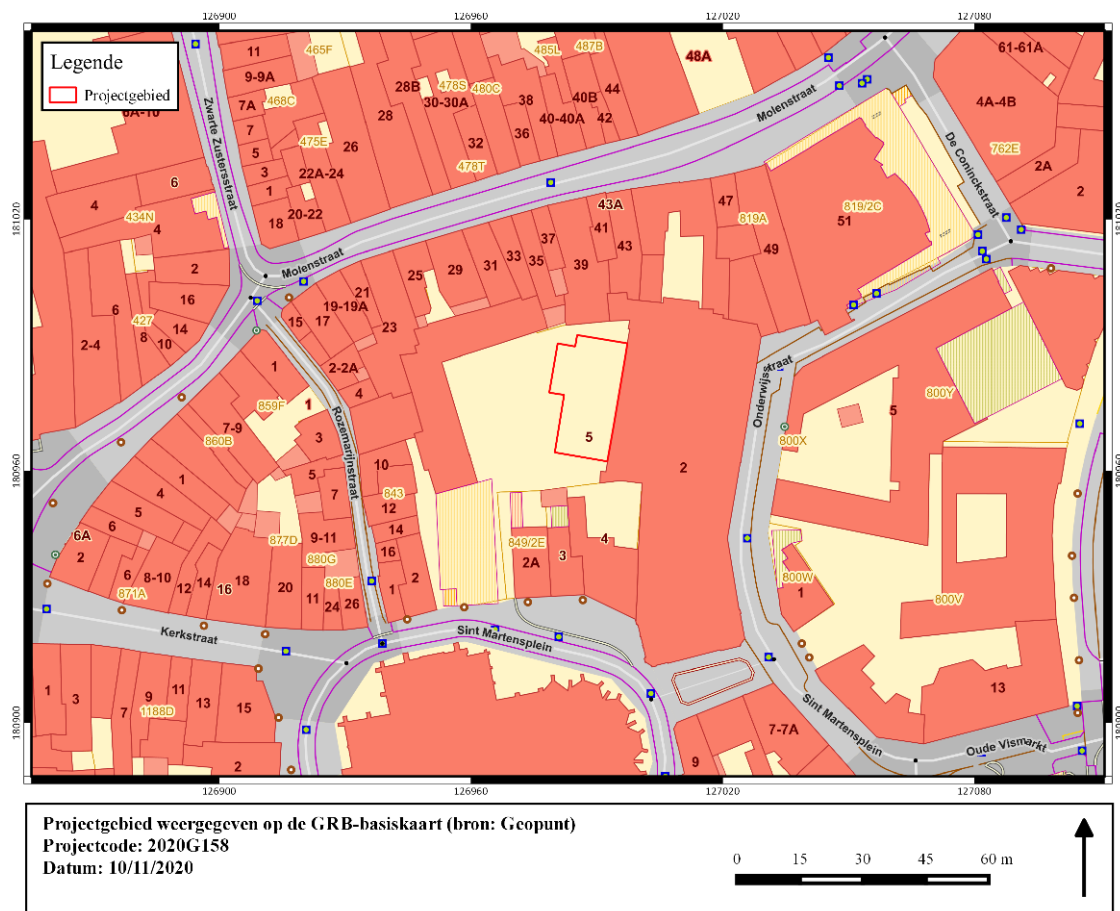


Fig. 1: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

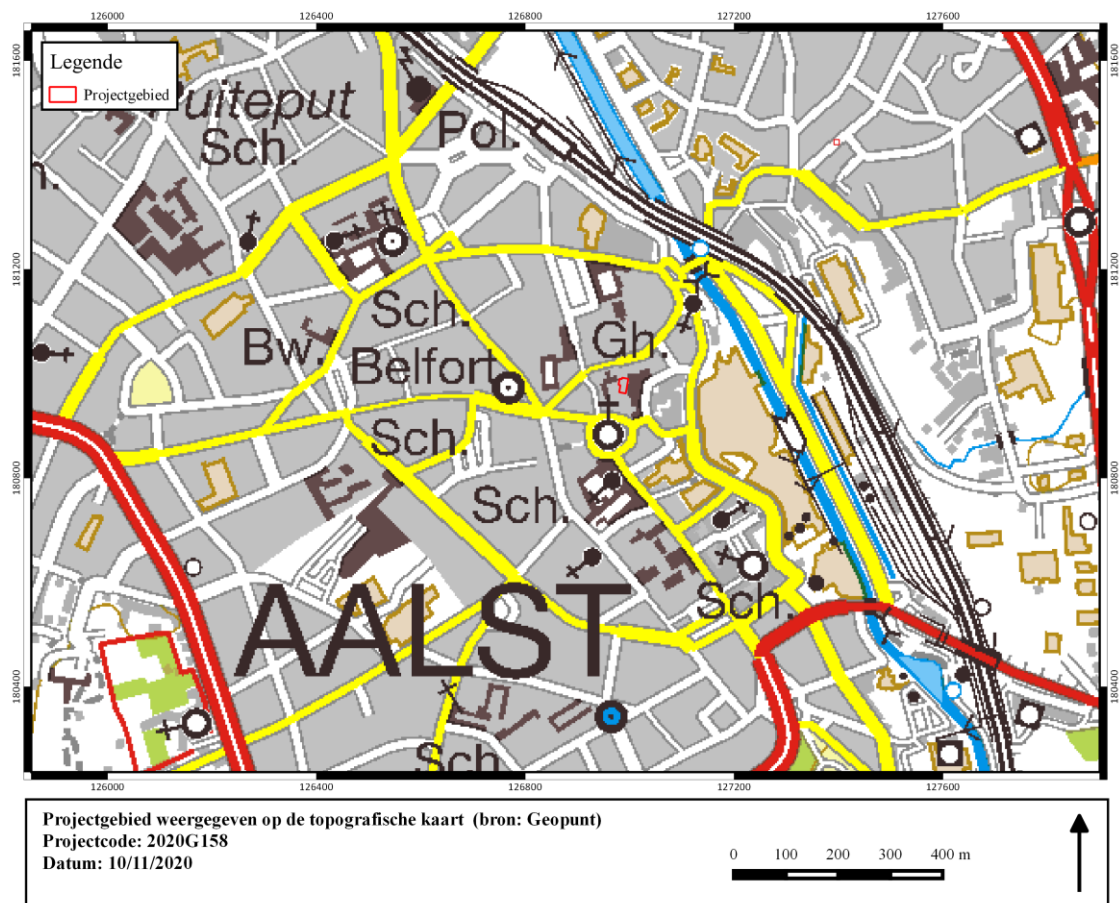


Fig. 2: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de topografische kaart (bron: Geopunt).

1.2 INLEIDING

De archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling kadert binnen een uitbreiding van het schoolcomplex. Het betreft een nieuwbouw op paalfunderingen, geassocieerd met regenwaterputten en een rioleringsstelsel. Omdat de geplande grondwerken de eventuele archeologische sporen zouden vernietigen, werd er voorafgaand een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling uitgevoerd.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd door de firma Ruben Willaert nv, in opdracht van de vzw Basisschool en Humaniora DvM te Aalst. Het terreinwerk is uitgevoerd tussen 28/02/2022 en 04/03/2022 door Janiek De Gryse (veldwerkleider en erkend archeoloog), Shari Eggermont (erkend archeoloog), Arno van den Dorpel (archeoloog) en Elenora Vanbrabant (archeoloog en RTS-medewerker). Het onderzoek werd uitgevoerd volgens het Onroerenderfgoeddecreet, het Onroerenderfgoedbesluit en de Code van Goede Praktijk.

Dit rapport betreft een basisrapport: in dit rapport worden de resultaten van het onderzoek voorgesteld, waarna de eerste conclusies volgen. De basisuitwerking bestaat uit het beschrijven van de aangetroffen sporen, structuren en vondsten per periode of fasering. De materiaalstudies richten zich voornamelijk op het dateren en faseren van sporen en structuren. De archeologische resultaten worden vergeleken met data uit voorgaande (archeologische) onderzoeken in de directe omgeving en worden in een breder archeologisch kader geplaatst. Dit onderzoek vormt geen eindstation, maar eerder een basis van waaruit verder synthetiserend onderzoek kan voortvloeien.

1.3 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE SITUERING

1.3.1 Algemene historische achtergrond

Begin 2000 leidde de combinatie van de historische en topografische studies met de archeologische studies tot een nieuwe synthese over de stadswording van Aalst. Deze synthese werd in 2013 gepubliceerd door K. De Groote in het tijdschrift Monumenten, landschappen en archeologie.¹ Hieronder volgt een bondige samenvatting.

1.3.1.1 Prestedelijk landschap²

De kern van Aalst situeert zich topografisch op de linkeroever van de Dender, op de overgang van de leem- en de zandleemstreek. De middeleeuwse stad is ontstaan op de plaats waar een noordoostelijke uitloper van een leemrug een steilrand vormt met het alluviaal gebied van de Dender. Het archeologisch onderzoek van de Oude Vismarkt en het Oud-Hospitaal hebben aangetoond dat de winterbedding van de Dender tot aan de oostelijke steilrand van de leemrug kwam. Het hoogteverschil tussen de alluviale rand en het hoogste punt van de leemrug, ter hoogte van de Grote Markt, bedraagt 6m. Het zuidelijke deel van deze uitzonderlijk grote leemrug (ca. 130 ha) wordt gevormd door de Hoezekouter, gekenmerkt door natuurlijke, goed gedraineerde leemgronden. Aan noordelijke zijde wordt deze kouter afgesneden door de scherp ingesneden vallei van de Siesegembeek. Het noordoostelijke deel van de rug bestond waarschijnlijk uit de Aalsterkouter.

De hooggelegen, goed gedraineerde vruchtbare leemgronden en scherp ingesneden beekvalleien hadden ongetwijfeld reeds in de prehistorie een grote aantrekkingskracht. Het onderzoek van de voorbije decennia heeft aangetoond dat de vruchtbare leemgronden rondom de oudste bewoningskern reeds in het laat- neolithicum en de bronstijd intensief geëxploiteerd werden als akkerland.³ Ook in de binnenstad van Aalst kwamen verschillende vondsten aan het licht die wijzen in de richting van prestedelijke bewoning. Onder andere kan verwezen worden naar de site van de Oude Vismarkt waar aan de oever van de Dender, aan de voet van de steile oostelijke helling van de leemrug, een tot 90 cm dik colluviumpakket aangetroffen werd.⁴ Dit pakket ontstond t.g.v. intensieve ontbossing en ontginning en dekte een oude prehistorische bodem af. Het handgevormd aardewerk dat uit dit pakket gerecupereerd kon worden, wordt algemeen gedateerd in de metaaltijden. De aanwezigheid van prehistorisch en Romeins schervenmateriaal onder de oudste stadswal op de site Sint-Jozefscollege kan tevens als voorbeeld van prestedelijke bewoning aangehaald worden.⁵ Verder beperken de sporen uit deze periode zich tot enkele grachtsegmenten, kuilen en een geïsoleerd graf.⁶

1.3.1.2 Bewoningskern uit de vroege middeleeuwen (5^{de}-9^{de} eeuw)⁷

Aalst wordt voor het eerst vermeld in de eigendomslijsten van de abdij van Lobbes; deze teksten dateren uit 868-869. Onder de domeinen die de abdij in bezit heeft, wordt o.a. de *villa Alost* vermeld: een tweeledig uitgebaat domein, met enerzijds het vronhof en anderzijds de *mansi*.⁸ Op basis van een 13^{de}-eeuws toponiem kan deze Karolingische *curtis* gelokaliseerd worden op de linkeroever van

¹ DE GROOTE 2013, 4-32.

² DE GROOTE 2013, 6-7.

³ DE GROOTE 2013, 7; DE GROOTE 1988, 26, SERGANT 2004, 45-46.

⁴ DE GROOTE 2000, 237.

⁵ DE GROOTE & MOENS 1995, 138-141. DE GROOTE E.A. 2010.

⁶ DE GROOTE 2013, 9.

⁷ DE GROOTE & MOENS 1995, 69-97; DE GROOTE 2013, 9-11.

⁸ Het vronhof werd rechtstreeks voor rekening van de abdij uitgebaat. De *mansi* waren verplicht tot betalingen in natura en geld en tot het leveren van vervoer- en landbouwherediensten.

de Dender, meer bepaald ter hoogte van het Zelhof. Het oude stratenpatroon, dat oorspronkelijk boogvormig aansluit op de Dender, doet vermoeden dat de *curtis* op een bepaald ogenblik omwald was. Het gebogen straten- en perceleringspatroon rond de St.-Martinuskerk, vermoedelijk opgericht als domeinkerk, wijst mogelijk eveneens op een omgrachting. In dit geval betreft het een gelijkaardige situatie als bijvoorbeeld de Karolingische *curtis* van Petegem, die eveneens opgedeeld was in een omwald woonareaal en in een omwalde begraafplaats met een houten kerk.⁹

Tijdens de voorbije decennia kwamen in het centrum van Aalst verschillende vondsten uit de vroege middeleeuwen aan het licht. De Merovingische vondsten situeren zich zonder uitzondering steeds binnen de latere, eerste stadsomwalling.¹⁰ Volgens K. De Groote wijst dit duidelijk op het belang van deze zone als kern van de latere stad.¹¹ De ruimtelijke structuur van de *villa Alost* moet waarschijnlijk veel ruimer gezien worden dan wat de identificatie van het Zelhof met het latere hospitaaldomein lijkt te suggereren. De opmerkelijke kwaliteit van de vroegmiddeleeuwse vondsten wijst bovendien op een goed ontwikkelde nederzetting met een zekere status.¹² De vondst van bouwafval tussen de onderste begravingen in de noordelijke kruisbeuk van de Sint-Martinuskerk suggereert de aanwezigheid van een ouder kerkgebouw, wat opnieuw duidt op de aanwezigheid van een pre-stedelijke kern.¹³

1.3.1.3 Stadswording¹⁴

De stedelijke ontwikkeling van de kern rond het Zelhof moet gesitueerd worden in de 11^{de}-12^{de} eeuw. In 1047-1050 werd het noordelijke gebied tussen Schelde en Dender ingelijfd bij het graafschap Vlaanderen. Aalst evolueerde tot het politiek centrum van een gebied, dat later het Land van Aalst genoemd zou worden, en vervulde een belangrijke rol in de defensie van de nieuwe oostgrens van het graafschap. Met het oog op de verdediging van deze grens werd aan de binnenzijde van een Dendermeander, recht tegenover het Zelhof, een motte opgericht (figuur 3). Dit heuvellichaam wordt duidelijk afgebeeld op de kaart van Van Deventer (figuur 13).

⁹ CALLEBAUT 1981.

¹⁰ DE GROOTE 2013, 11.

¹¹ DE GROOTE 2013, 11.

¹² DE GROOTE 2013, 11.

¹³ DE GROOTE 2013, 11.

¹⁴ DE GROOTE & MOENS 1995, 97-98 ; DE GROOTE 2013, 13-18.

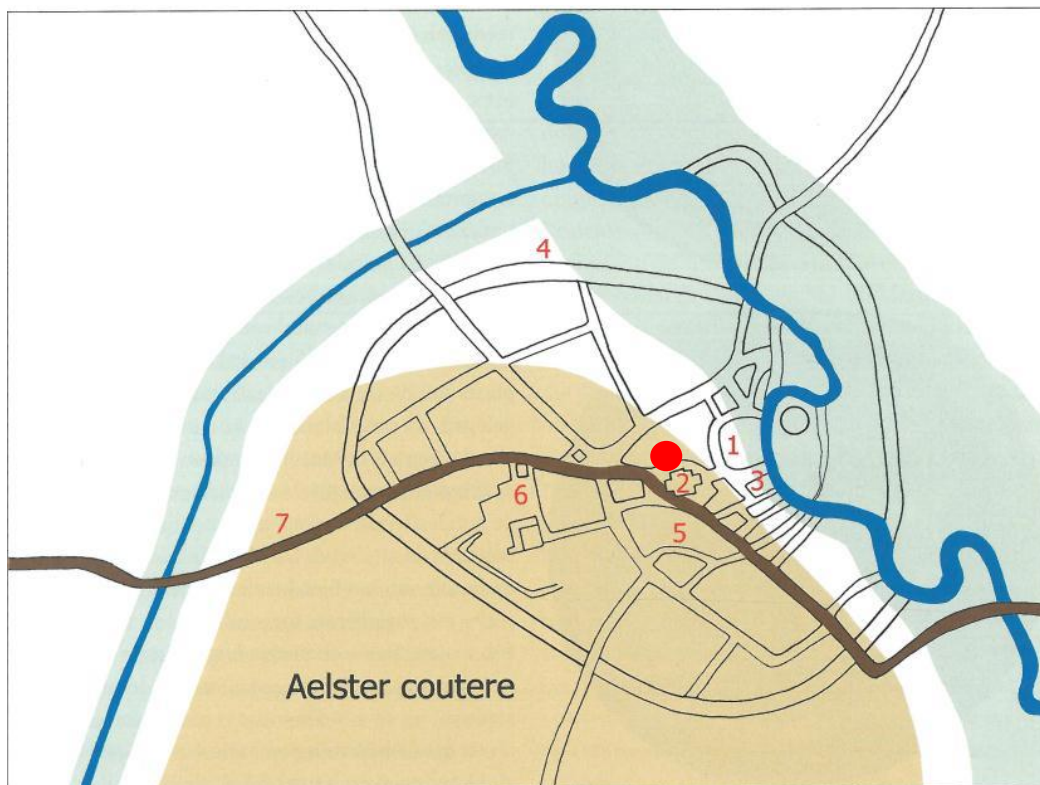


Fig. 3: Kaart op basis van het 16^{de}-eeuwse Stadsplan van Van Deventer met lokalisatie van het projectgebied en de vroegmiddeleeuwse sites: 1. Het Zelfhof, 2. De Sint-Martinuskerk, 3. De Sint-Ursmaruskapel, 5. Het Sint-Jozefscollege, 6. De Hopmarkt, 7. Het traject van de handelsweg Brugge-Keulen. Verder: de Dender en de Siesegembeek (blauw), het alluviale gebied (groen) en de hoger gelegen leemgronden (beige) (DE GROOTE 2013, 9).

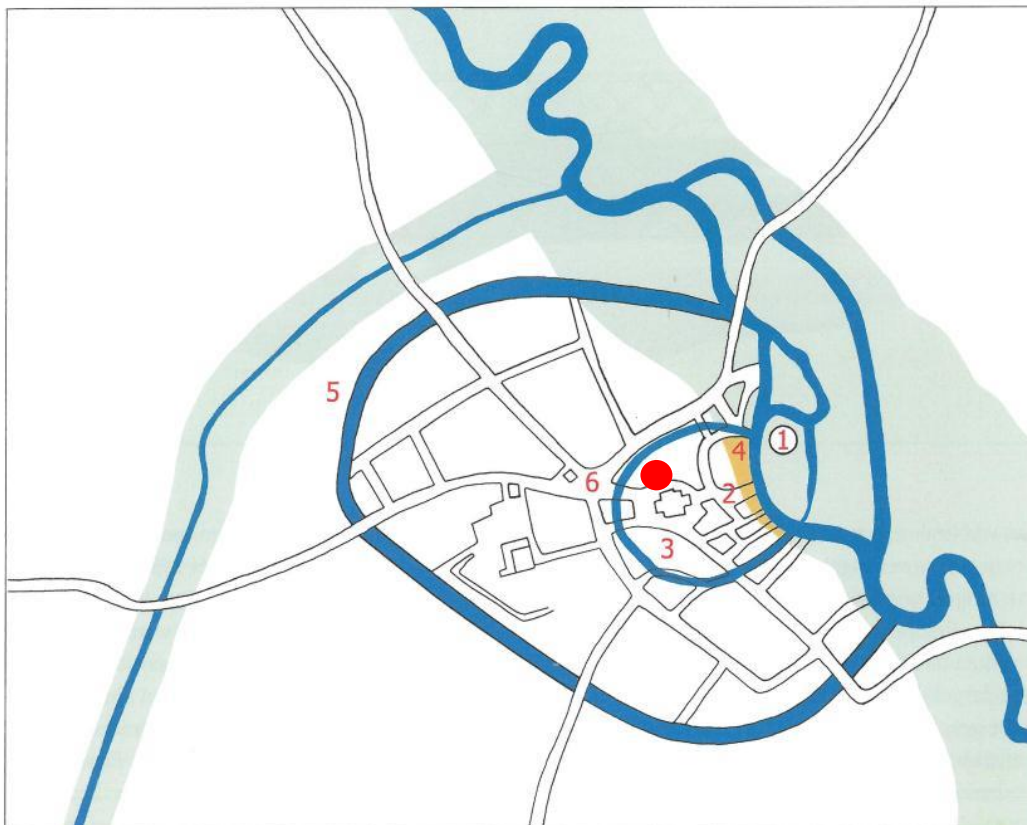


Fig. 4: Lokalisatie van het projectgebied en de volmiddeleeuwse sites. Plan op basis van het 16^{de}-eeuwse stadsplan van Van Deventer met de castrale motte (1), het Zelfhof (2), de eerste stadsomwalling (3), de opgevulde winterbedding van de Dender (4), de tweede stadsomwalling (5) en de Grote Markt (6) (DE GROOTE 2013, 19).

1.3.1.4 Stedelijke ontwikkeling t.e.m. de aanleg van de tweede stadsversterking¹⁵

De bouw van de eerste stadsversterking (figuur 4-3) dient gezien te worden als de definitieve start van de stedelijke ontwikkeling. Op basis van archeologische gegevens kan de aanleg gesitueerd worden in de tweede helft van de 11^{de} eeuw. De historische gegevens situeren de aanleg zeker voor 1128. Het tracé en de afmetingen van de oudste wal zijn dankzij archeologisch onderzoek nagenoeg volledig te reconstrueren. Het betrof een zgn. *D-shaped* omwalling met een lengte van ca. 750 m en een omwalde oppervlakte van ca. 6.5 ha. Het tracé wordt gevormd door een verdwenen straatje op de parking van de Pontstraat, een gedeelte van de Klapstraat, het verdwenen Walgrachtstraatje, een deel van de Lange Zoutstraat en de Molenstraat.¹⁶

Op basis van het stratenpatroon kan afgeleid worden dat het stadsareaal op een bepaald ogenblik uitgebreid wordt in zuidelijke richting, waardoor de halve cirkelvorm doorbroken werd. De uitgebreide kern werd begrensd door de Molenstraat, de Lange Zoutstraat, de Hoogstraat, het Onze-Lieve-Vrouwestraatje en de Sterrestraat.¹⁷ De terreinen langs de Pontstraat, die waarschijnlijk deel uitmaakte van de handelsweg Brugge-Keulen, werden verkaveld. Het perceelspatroon langs de Pontstraat, met bouwpercelen haaks op de rivier (loskades), wijst duidelijk op een bloeiende handelsnederzetting. Ook de integratie van de haven, de Werf, binnen de stadsomwalling, wijst in deze richting.

De sterke bevolkingstoename tijdens de late 11^{de} en 12^{de} eeuw leidde tot een nieuwe uitbreiding van het stadsareaal en de aanleg van een tweede stadsversterking (figuur 4-5). De aanleg van de nieuwe wal is, op basis van een onderzoek in het schepenhuis, te situeren op het eind van de 12^{de} of het begin van de 13^{de} eeuw. De nieuwe wal omvatte nu ook een deel van de rechteroever van de Dender. De lengte van het tracé bedroeg ca. 4 km; de omwalde opp. ca. 50 ha. De omwalling is o.a. te volgen langs de Vaartstraat, de Esplanadestraat, de Vrijheidstraat, het Vredeplein, het Keizerlijk plein, de Zonnestraat, de Houtmarkt en de Alfred Nichelsstraat. De omwalling begrenste het stedelijk areaal tot de 19^{de} eeuw; pas daarna werd de stad opnieuw uitgebreid.

Aan het uiteinde van de Molenstraat, op de rand van de oudere woonkern, werd een nieuwe markt opgericht: de Grote Markt. Hierrond verschenen in deze fase het schepenhuis met belfort (eerste kwart 13^{de} eeuw) en het nu verdwenen 's Gravensteen.

1.3.2 Specifieke historische achtergrond

1.3.2.1 Vroege middeleeuwen

Het projectgebied bevindt zich, langs de handelsweg Brugge-Keulen en net ten noorden van de Sint-Martinuskerk. Deze kerk, gelegen op een 70-tal m van het Zelhof, wordt algemeen beschouwd als de bidplaats van het vroegmiddeleeuwse domeincentrum.¹⁸ Zoals hierboven beschreven, wijst het straten- en perceleringspatroon rond de Sint-Martinuskerk er mogelijk op dat de bidplaats oorspronkelijk omgracht was.

¹⁵ DE GROOTE & MOENS 1995, 97-98 ; DE GROOTE 2013, 18-23.

¹⁶ DE GROOTE & MOENS 1995, 97-98.

¹⁷ DE GROOTE & MOENS 1995, 98.

¹⁸ DE GROOTE & MOENS 1995, 97.

1.3.2.2 Oudste stadsomwalling (2^{de} helft 11^{de} of 1^{ste} kwart 12^{de} eeuw)

Het projectgebied situeert zich binnen de oudste kern, meer bepaald in de onmiddellijke nabijheid van het noordelijk tracé van de stadsomwalling.¹⁹ Op basis van een studie van het stadsplattegrond van Sanderus, in combinatie met enkele terreinwaarnemingen, wordt ervan uitgegaan dat het noordelijk grachtsegment zich situeert achter de huizen langs de Grote Markt en de Molenstraat.

Op basis van enkele boringen op een perceel langs de Molenstraat (Aalst 1 Afd. A/1 perceel 824C) kon de insnijding van de walgracht gelokaliseerd worden op 8 à 10 m vanaf de rooilijn van de Molenstraat. De zuidelijke insnijding van de gracht situeert zich buiten de grenzen van dit perceel.

Boring	Lengte t.o.v. rooilijn Molenstraat (m)	Niveau moederbodem t.o.v. straatniveau (m)
1	2,7	1 à 1,1
2	8	1 à 1,1
3	11,3	2,3
4	21	3,15

Tabel 2: Boorgegevens Molenstraat (gebaseerd op MOENS, DE BLOCK & DE GROOTE 2002, 72-73).

Op basis van de bureaustudie kan afgeleid worden dat voor het westelijke en het zuidelijke tracé van de eerste stadsgracht de breedte en diepte, evenals de chronologie en de vullingsgeschiedenis goed gekend zijn.

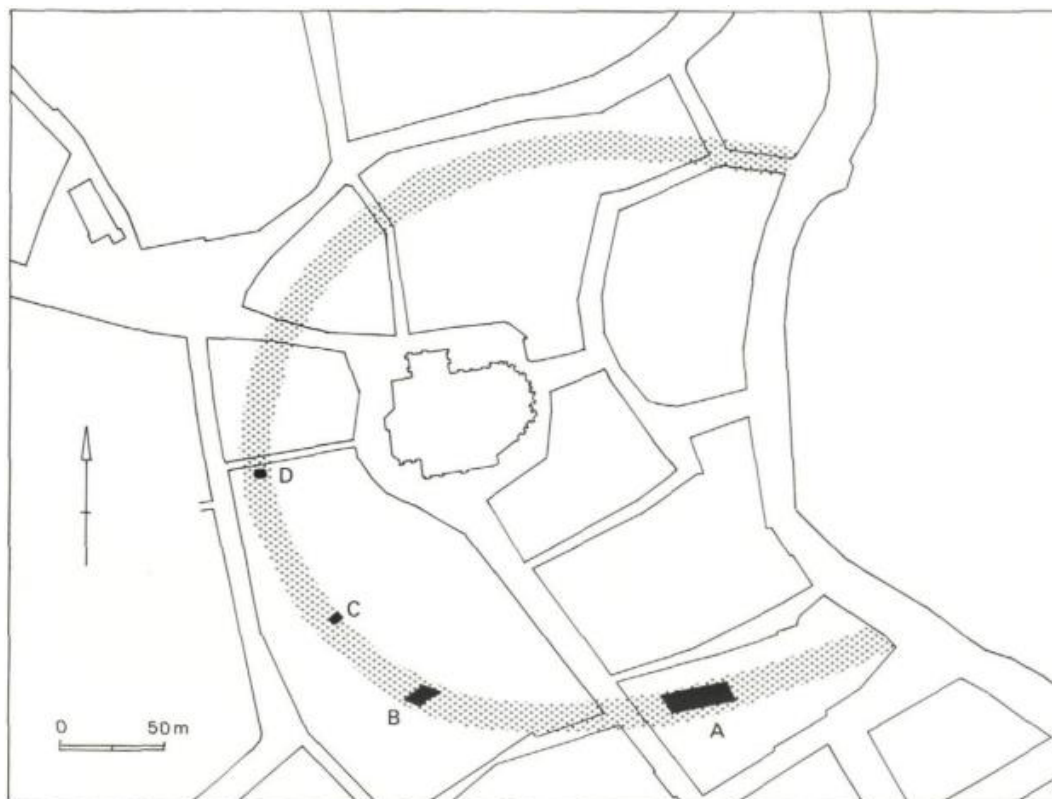


Fig. 5: Situering van de archeologische waarnemingen (stand van zaken in 1995): A. Parking-Pontstraat, B. St. Jozefscollege 1993, C. St. Jozefscollege 1994, D. Huis 'Stad van Antwerpen' 1988 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 6)

¹⁹ MOENS, DE BLOCK & DE GROOTE 2002, 72-73.

Op de site van het Sint-Jozefscollege kon een volledige doorsnede van gracht en wal gerealiseerd worden.²⁰ De breedte van de gracht op de site van het Sint-Jozefscollege varieerde tussen 15 en 18 m; de diepte bedroeg 3,5 à 4 m. Op deze site was de basis van het wallichaam nog op 2 locaties bewaard; de breedte bedroeg 13 m. Op basis van het vondstmateriaal in de gracht kon afgeleid worden dat op de wal een weermuur in glauconiethoudende kalkzandsteen voorkwam.

Onder de wal werden een reeks van paalsporen aangetroffen, die in verband gebracht worden met minstens één woongebouw en enkele bijgebouwen.²¹ Op basis van 14C-datering werd de bewoning gedateerd in de 5^{de} tot eerste helft van de 6^{de} eeuw. Dankzij deze sporen kon definitief aangetoond worden dat binnen de oudste kern vroegmiddeleeuwse bewoning voorkwam.

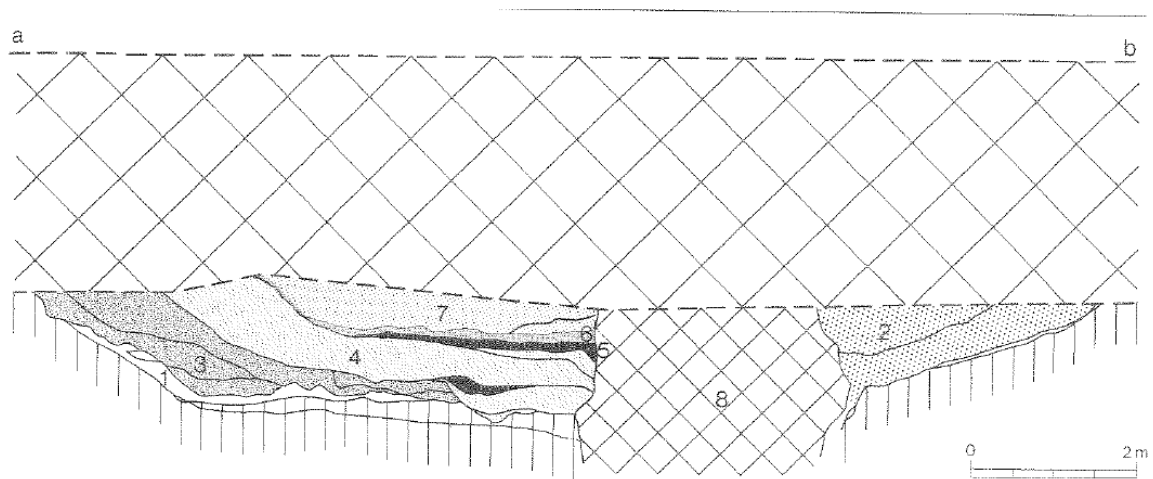


Fig. 6: Grachtdoorsnede op de site Parking-Pontstraat. (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 14). Lokalisering: cfr. figuur 5.

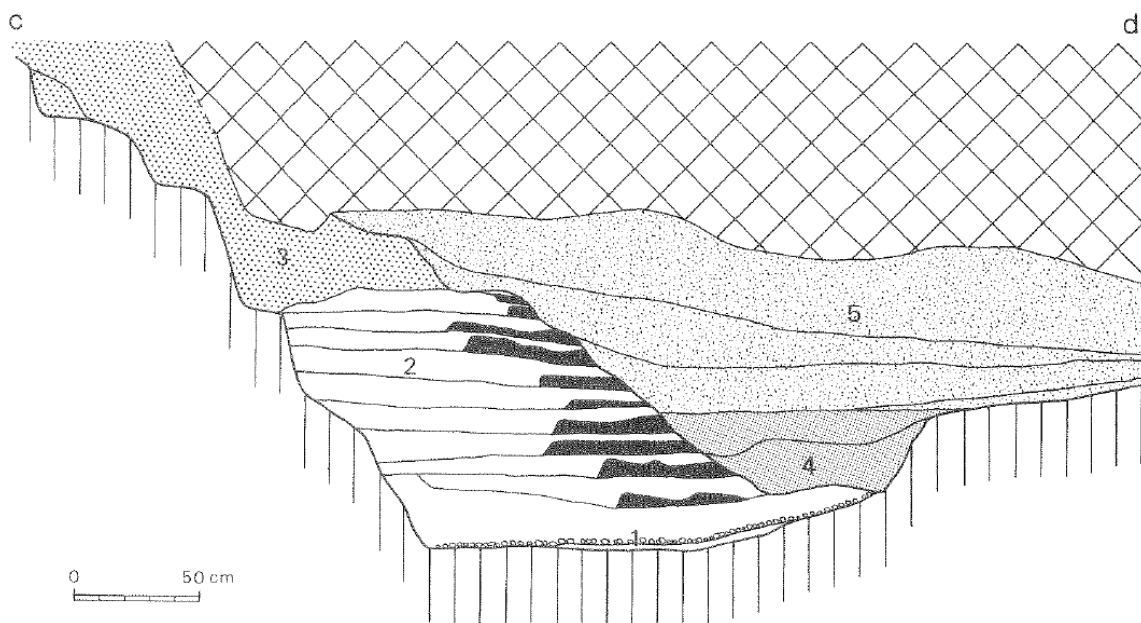


Fig. 7: Gedeelte aan de stadszijde van de tweede grachtdoorsnede op de site Parking-Pontstraat (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 18). Lokalisering: cfr. figuur 5. Aanduiding van pluggen, aangebracht ter versteviging van de opnieuw uit te graven gracht.

²⁰ DE GROOTE E.A. 2010

²¹ DE GROOTE 2013, 10.

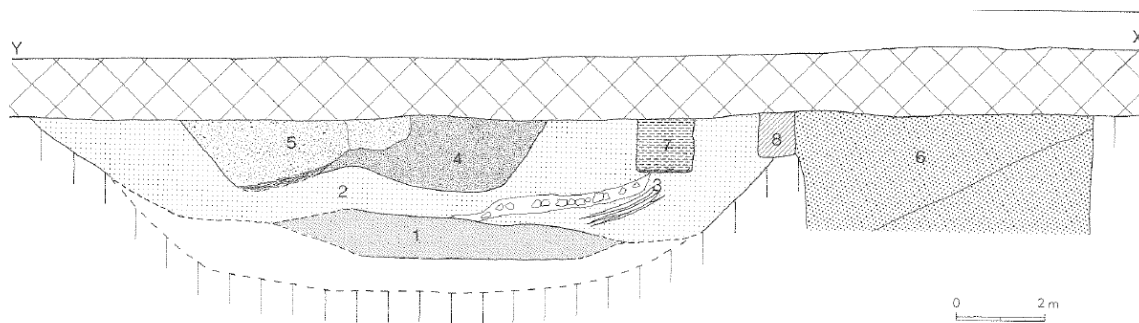
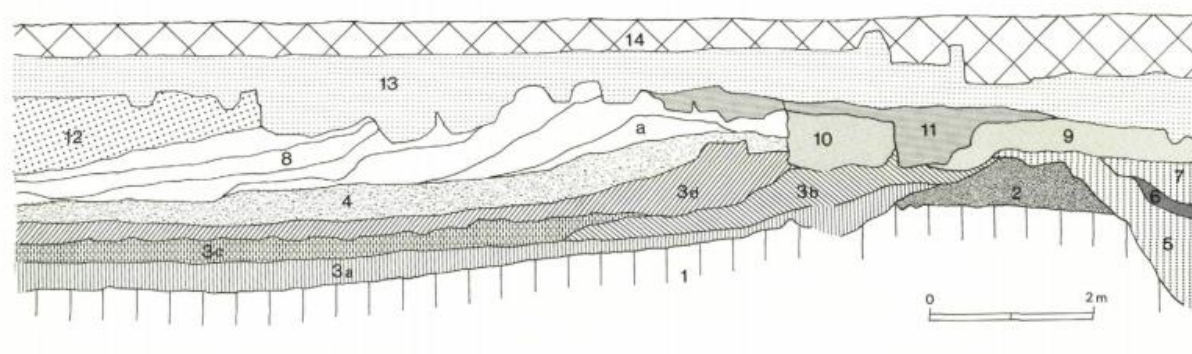


Fig. 8: Noordwestprofiel van de bouwput op het Sint-Jozefscollege in 1993 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 45). Lokalisering: cfr. figuur 5.

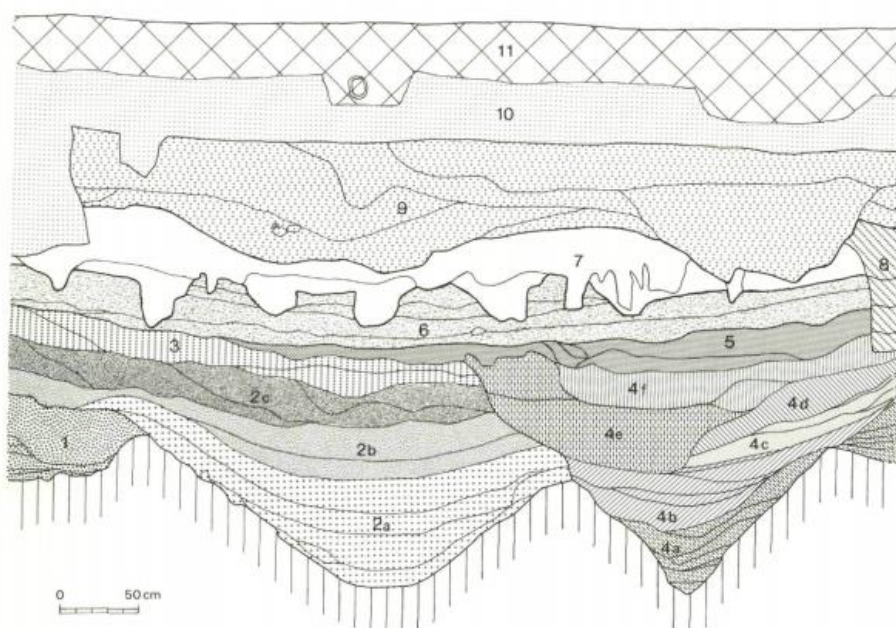


51 Samengevoegd profiel van de sleuven I en III, Sint-Jozefscollege 1994. Legende:

- 1: autochtoon zand;
- 2: gracht A;
- 3: gracht C;
- 4: stabilisatiepakket;
- 5-6-7: opvullingspakketten walgracht;

- 8: wallichaam;
- 9-10-11-12: laatmiddeleeuwse lagen en kuilen;
- 13: postmiddeleeuwse tuinbouwlaag;
- 14: 20ste-eeuwse niveaus.

Fig. 9: Samengevoegd profiel van de sleuven I en TH, Sint-Jozefscollege 1994 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 51). Lokalisering: cfr. figuur 5.



55 Oostprofiel van de sleuven I en II, Sint-Jozefscollege 1994:

- 1: gracht A;
- 2: gracht C;
- 3: stabilisatielaag boven gracht C;
- 4: gracht D;
- 5: stabilisatielaag;
- 6: opwerpen wal;
- 7: humeus pakket met boomkuilen;
- 8: Kuil A;
- 9: laatmiddeleeuwse ophogingen;
- 10: postmiddeleeuwse tuinbouwlaag;
- 11: 20ste-eeuwse niveaus.

Eastern transverse section of the trenches I and II, college of St. Joseph 1994:

- 1: ditch A;
- 2: ditch C;
- 3: stabilisation layer above ditch C;
- 4: ditch D;
- 5: stabilisation layer;

Fig. 10: Oostprofiel van de sleuven I en II, Sint-Jozefscollege 1994 (DE GROOTE & MOENS 1995, fig. 55). Lokalisering: cfr. figuur 5.

Figuur 11 toont de inplanting van het projectgebied t.o.v. de reconstructie van het noordelijke tracé van de stadsgracht. Deze figuur werd gebaseerd op het verloop van de stadsgracht, zoals weergegeven op figuur 4 en de boorgegevens van het onderzoek uitgevoerd langs de Molenstraat. De afstand tussen de hypothetische insnijding van de gracht en de noordelijke grens van het projectgebied bedraagt op figuur 11 2,7 m. Uiteraard dient m.b.t. deze figuur rekening gehouden te worden met lokale, topografische omstandigheden en foutenmarges t.g.v. georefereren van plannen.



Fig. 11: Lokalisatie van het oorspronkelijk projectgebied t.o.v. het gereconstrueerde tracé van de oudste stadsgracht (gebaseerd op DE GROOTE 2013, 19).

1.3.2.3 Oude Graanmarkt

Het projectgebied bevindt zich ten noorden van de Oude Graanmarkt (huidige Sint-Martensplein).²² In een publicatie van 2011 wordt deze locatie naar voor geschoven als mogelijke oorspronkelijke markt van het domeincentrum.²³ Deze markt situeert zich immers op de hogere en drogere delen, langsheen de verbindingsweg tussen het Zelfhof en de handelsweg Brugge-Keulen.²⁴ De oude Vismarkt daarentegen, die vroeger beschouwd werd als oudste markt, situeert zich op de rand van het alluviaal gebied en is bijgevolg minder gunstig gelegen. Bovendien heeft archeologisch onderzoek aangetoond

²² Om verwarring met de nieuwe Graanmarkt te vermijden werd de Oude Graanmarkt in 1901 herdoopt in Sint-Maartensplein (GHYSENS 1986, 274).

²³ VAN DE PERRE 2011.

²⁴ De oudste vermelding van de handelsweg gaat terug tot het einde van de 11^{de} eeuw (DE GROOTE & MOENS 1995, 97).

dat de activiteiten op de oude Vismarkt (slechts) teruggaan tot de 12^{de} eeuw, na het gedeeltelijk dempen van de winterbedding van de Dender.²⁵

1.3.2.4 Korenhuis

In 1241 gaf Thomas van Savoye, graaf van Vlaanderen, aan de stad het recht om een graanhal te bouwen.²⁶ In 1242 geven de schepenen het Korenhuis aan het hospitaal met het recht uit elke zak een lepel graan te scheppen (zgn. lepelrecht).²⁷ Na de middeleeuwen kende de oude graanhal verschillende functies. In de 17^{de} eeuw was het Korenhuis o.a. in gebruik als armenhuis, weeghuis, arsenaal.²⁸ Het gebouw werd afgebroken in 1871 en door de Dames van Maria ingelijfd bij het beluik van hun gesticht.²⁹

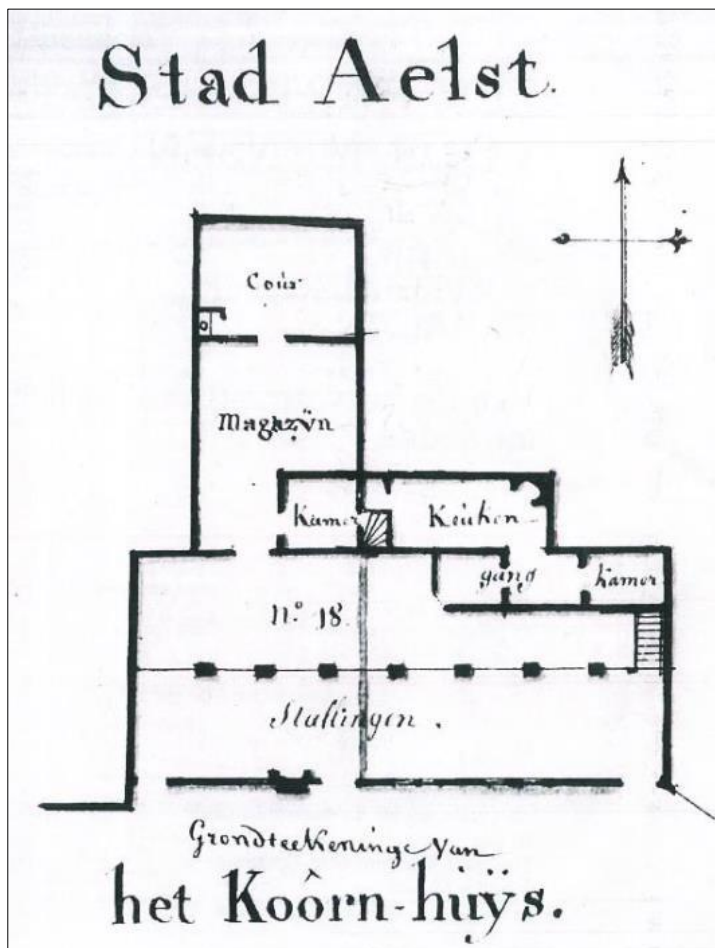


Fig. 12: Grondplan van het 19^{de}-eeuwse Koornhuis (CEULEMANS, ROBIJNS & PODEWIJN 1986, 32)

1.3.3 Historisch en cartografisch onderzoek

Door middel van een beknopte historisch-cartografische analyse kan een inzicht verkregen worden in de ontwikkeling van het onderzoeksgebied tijdens de Nieuwe Tijd (16^{de}-18^{de} eeuw). Volgende kaarten werden geconsulteerd:

²⁵ DE GROOTE 2013, 18.

²⁶ GHYSENS 1986, 274; VAN NUFFEL 1914, 264.

²⁷ VAN NUFFEL 1914, 264.

²⁸ VAN NUFFEL 1914, 264-265.

²⁹ VAN NUFFEL 1914, 265.

Bron	Datering	Historische situatie
Jacob van Deventer	Ca. 1550	Dichte bebouwing aan noordelijke zijde van de Sint-Martinuskerk, op de grens van de Oude Graanmarkt. Mogelijke aanwezigheid graanhalle.
Ludovico Guicciardini	1612	Bebouwing aan de noordelijke zijde, op de grens van de Oude Graanmarkt.
Dedeyne	1628	Dichte bebouwing aan de noordelijke zijde van de Sint-Martinuskerk, op de grens van de Oude Graanmarkt.
Sanderus	1641-1644	Oude Graanmarkt begrensd aan zuidelijke zijde door de kerkhofmuur van de Sint-Martinuskerk. Dichte bebouwing aan noordelijke zijde van de Oude Graanmarkt. Expliciete vermelding Graanhalle.
Kaart van Ferraris	1771-1777	Dichte bebouwing ten noorden van de Sint-Martinuskerk en de Oude Graanmarkt.
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Gelijkaardige situatie
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Gelijkaardige situatie

Tabel 3: Overzicht van de geraadpleegde historische kaarten.

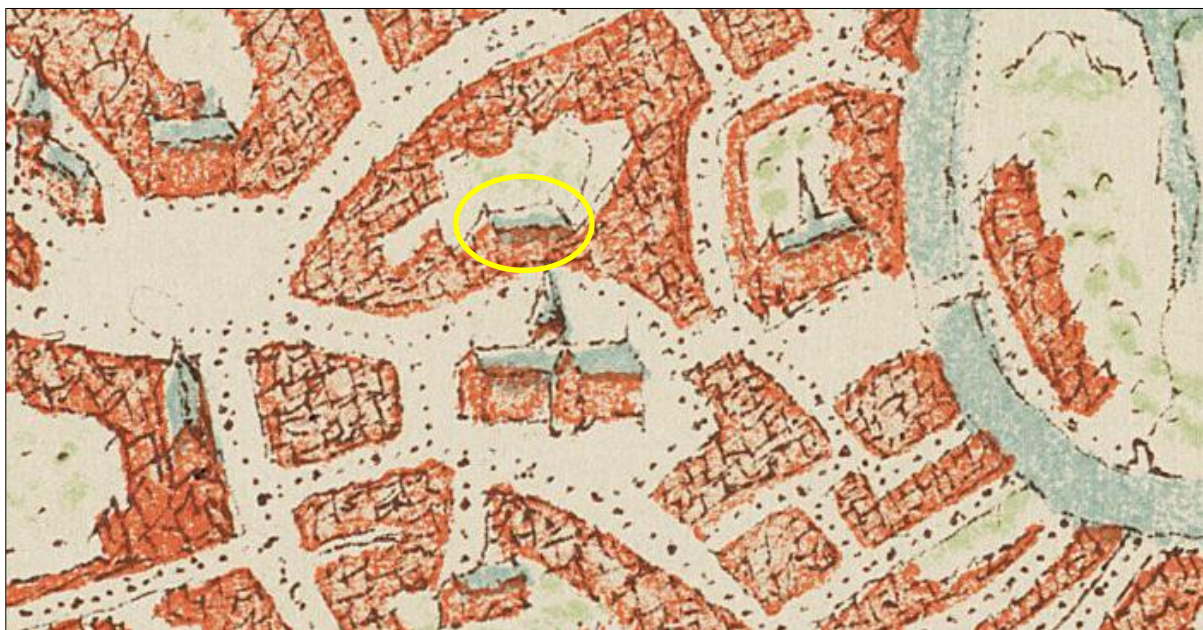


Fig. 13: Detail van de stadskaart van J. Van Deventer, met aanduiding van het projectgebied
http://www.madeinaalst.be/beeldbank/indeling/detail/form/advanced/start/10?q_searchfield=kaart

M.b.t. de kaart van Jacob van Deventer (midden 16^{de} eeuw) is het belangrijk om rekening te houden met een belangrijke foutenmarge, wat betreft het situeren van het plangebied. Niettemin is het duidelijk dat het projectgebied zich nabij de Sint-Martinuskerk bevindt en dat er aan noordelijke zijde van de kerk een dichte bebouwing voorkomt (figuur 13). In deze huizenrij komt 1 volumineus gebouw voor, gekenmerkt door een leien dak. De terreinen achter de huizenrij lijken onbebouwd te zijn.

De bebouwing is op de kaart van Guicciardini (figuur 14) vrij beperkt en bestaat uit een geïsoleerd gebouw met omliggend gebied. Het wegtracé toont op de kaart van Guicciardini veel gelijkenissen met de van Deventerkaart.

De kaart van Dedeyne uit 1628 (figuur 15) geeft een beeld vanaf het noorden en toont dichte bebouwing op en rondom het projectgebied. Het wegtracé toont veel gelijkenissen met het stratenpatroon op de van Deventer-kaart.

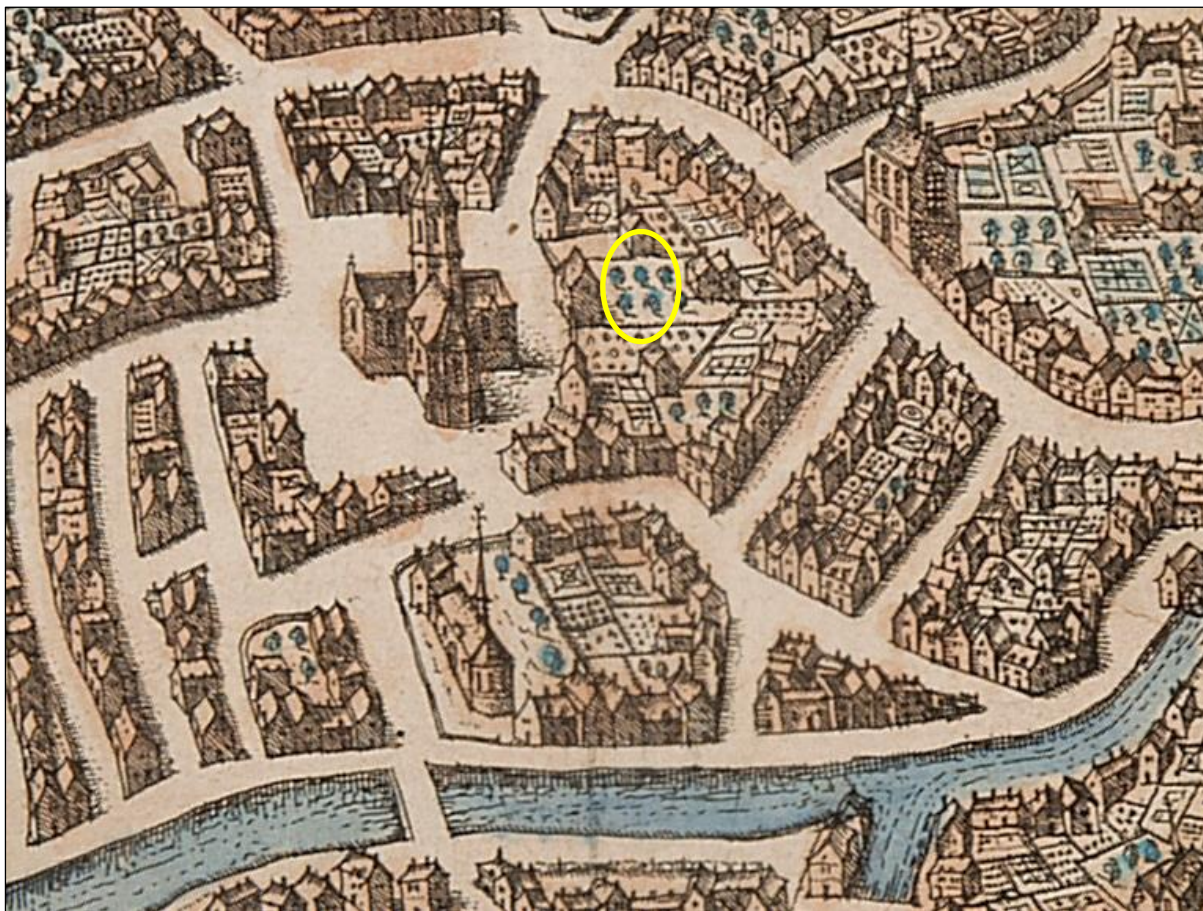


Fig. 14: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ludovico Guicciardini, 1612.



Fig. 15: Projectgebied weergegeven op de kaart van Dedeyne, 1628.

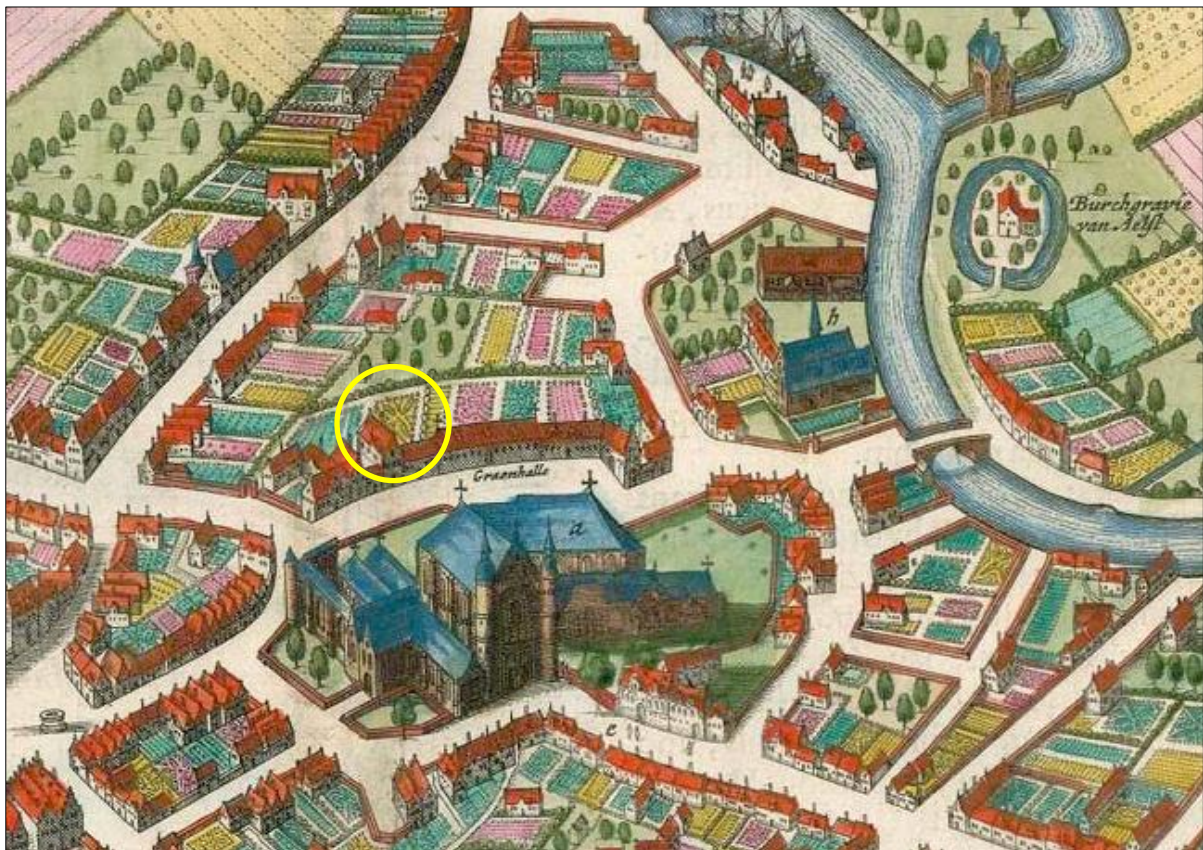


Fig. 16: Detail van de stadskaart van Sanderus, met aanduiding van het projectgebied (<https://s3.amazonaws.com/sanderusmaps.9000.be/163012-4426.jpg>).



Fig. 17: Situering van het oorspronkelijk projectgebied afgebeeld op de kaart van Ferraris (bron: Geopunt).

Rondom de Sint-Martinuskerk komt op de 17^{de}-eeuwse Sanderuskaart een uitgestrekt kerkhof voor, begrensd door een kerkhofmuur (figuur 16). Het kerkhof komt ook voor aan noordelijke zijde van de kerk; de kerkhofmuur aan deze zijde vormt de zuidelijke grens van de oude Graanmarkt (huidig Sint-Martensplein). Op de Sanderuskaart wordt op de locatie van de oude Graanmarkt expliciet *Graanhalle* vermeld. Het projectgebied is bebouwd.

Ook de Ferrariskaart toont dichte bebouwing ten noorden van de Sint-Martinuskerk (figuur 17). Verdere details over de aard van de bebouwing ontbreken. De Ferrariskaart vertoont een foutmarge, zodat de plaatsing van het onderzoeksgebied op deze kaart niet volledig accuraat is.

Op de Atlas der Buurtwegen daterend uit ca. 1840 (figuur 18) wordt aan noordelijke zijde van de kerk een dichte bebouwing weergegeven. Het te onderzoeken perceel is quasi volledig bebouwd. De weergave is vrijwel identiek op de Popp-kaart (figuur 19).

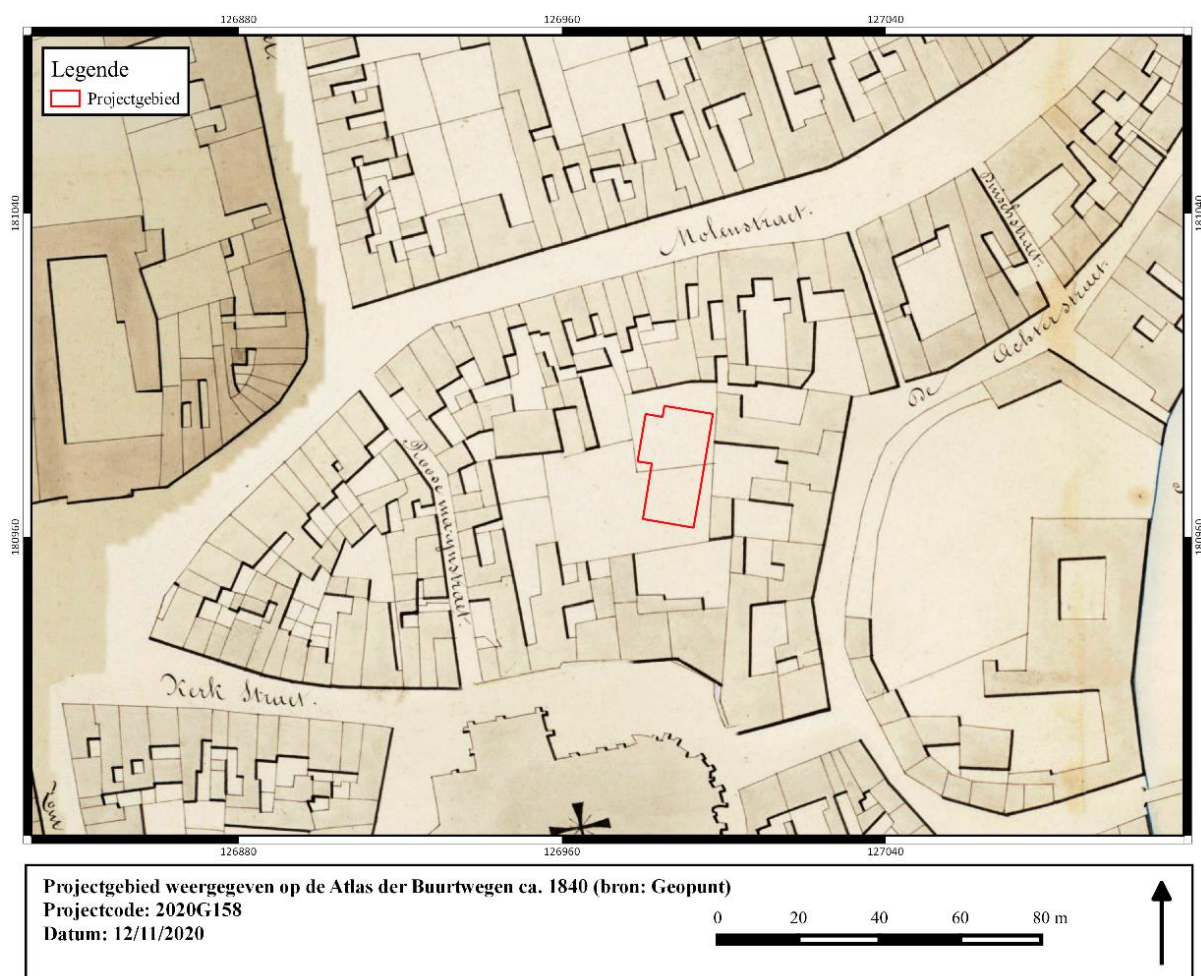


Fig. 18: Situering van het oorspronkelijk projectgebied afgebeeld op de Atlas der Buurtwegen (bron: Geopunt).

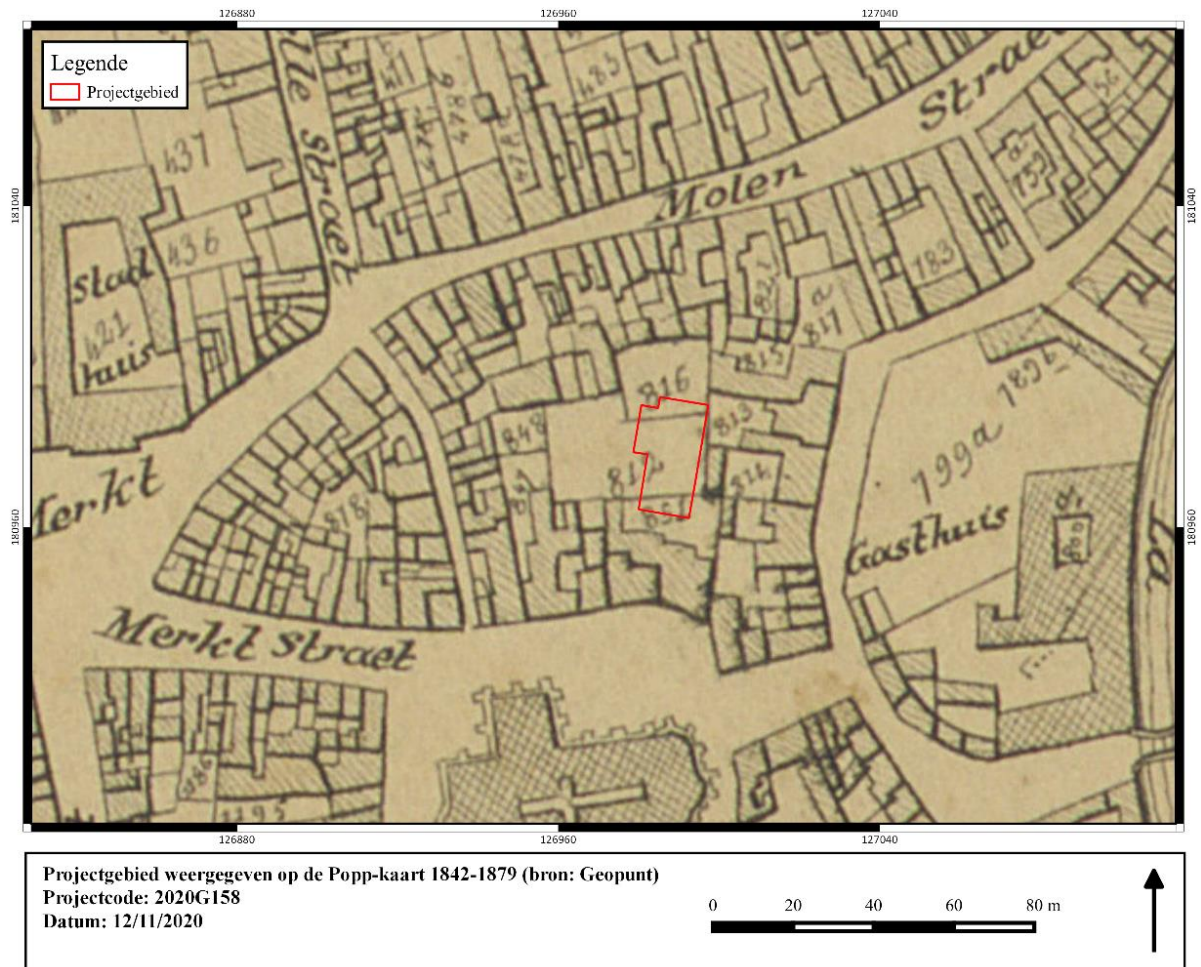


Fig. 19: Situering van het oorspronkelijk projectgebied afgebeeld op de kaart van Popp (bron: Geopunt).

1.3.3.1 Huidig gebruik

Het terrein is momenteel in gebruik als speelplaats van het schoolcomplex. Het terrein is bedekt met betontegels. De onderstaande orthofoto's werden geraadpleegd:

- Orthofoto 1971: terrein in gebruik als speelplaats
- Orthofoto 1979-1990: terrein in gebruik als speelplaats
- Orthofoto 2002-2003: terrein in gebruik als speelplaats

Er is weinig evolutie zichtbaar tussen de orthofoto van 1971 en deze van 2018. Het projectgebied is steeds in gebruik als speelplaats.

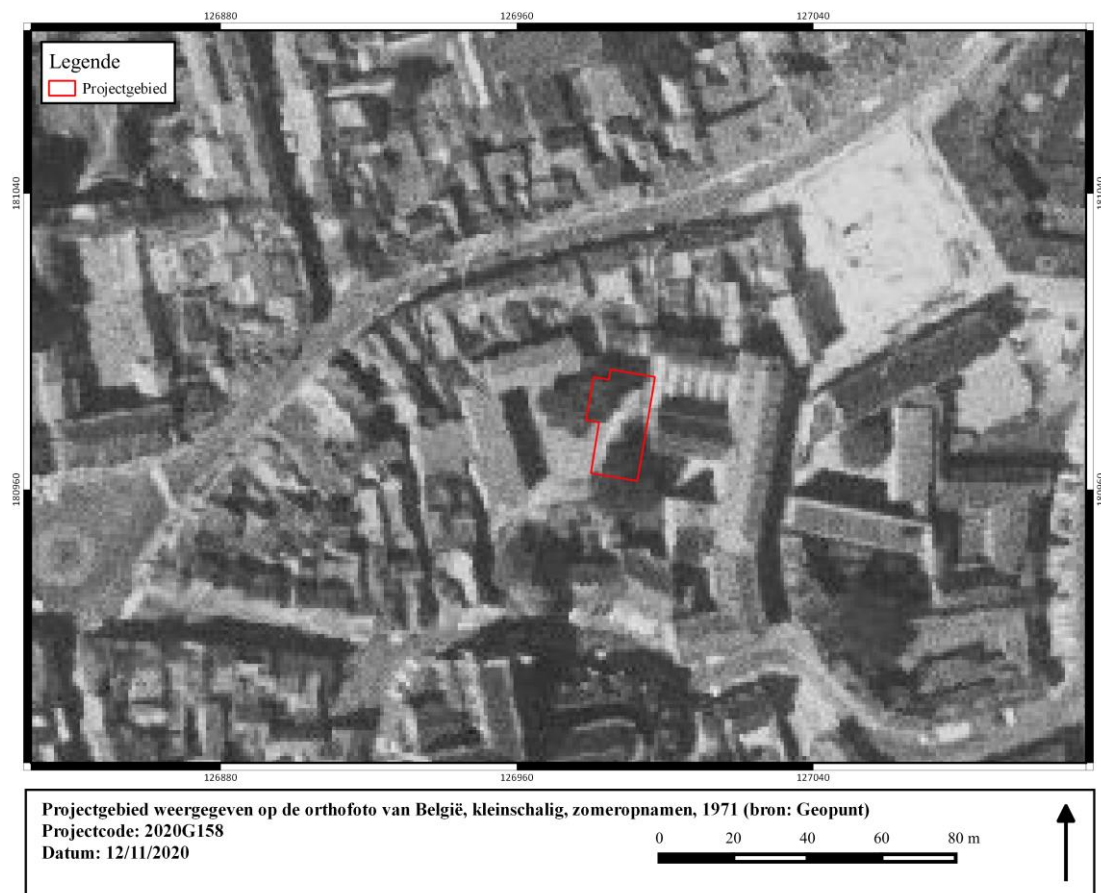


Fig. 20: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (bron: Geopunt).



Fig. 21: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (bron: Geopunt).

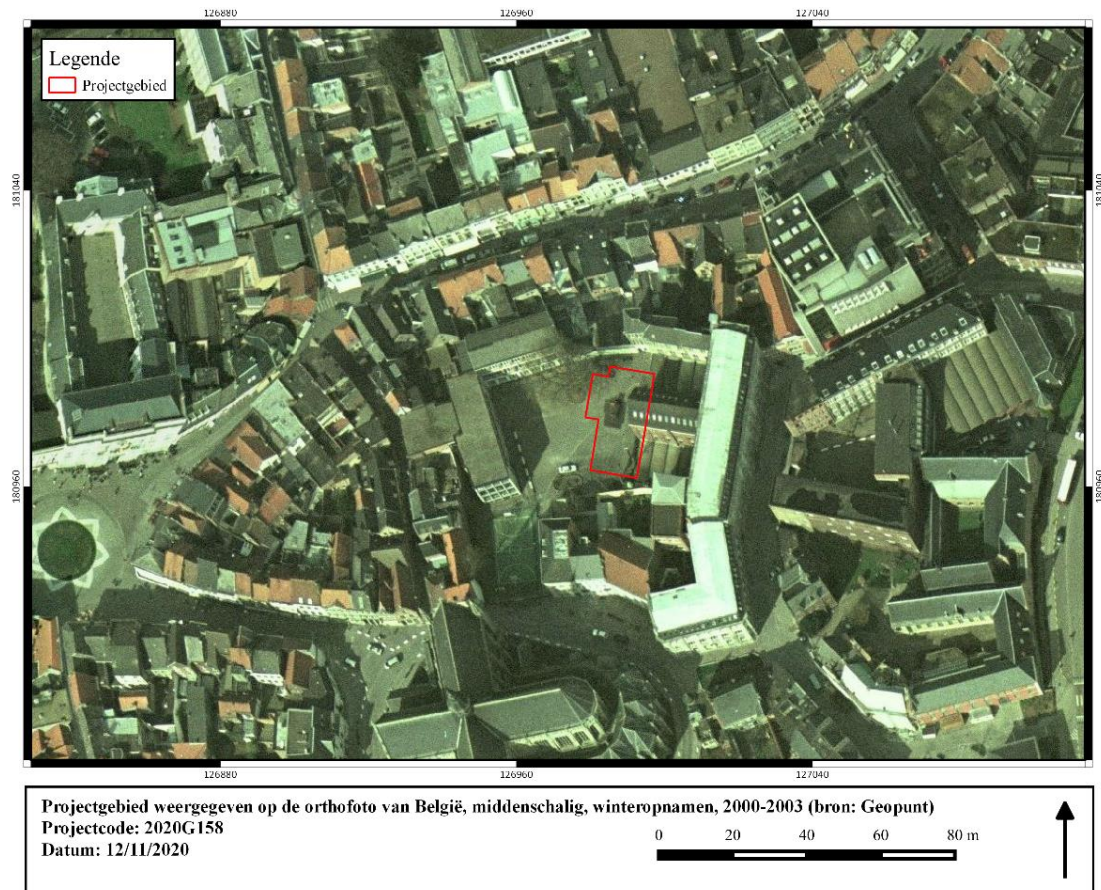


Fig. 22: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, winteropnamen, 2000-2003 (bron: Geopunt).



Fig. 23: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de orthofoto van België, kleinschalig, winteropnamen, 2018 (bron: Geopunt).

1.4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

1.4.1 CAI

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de onmiddellijke omgeving rond het projectgebied volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld. In onderstaande tabel worden de voornaamste besproken.

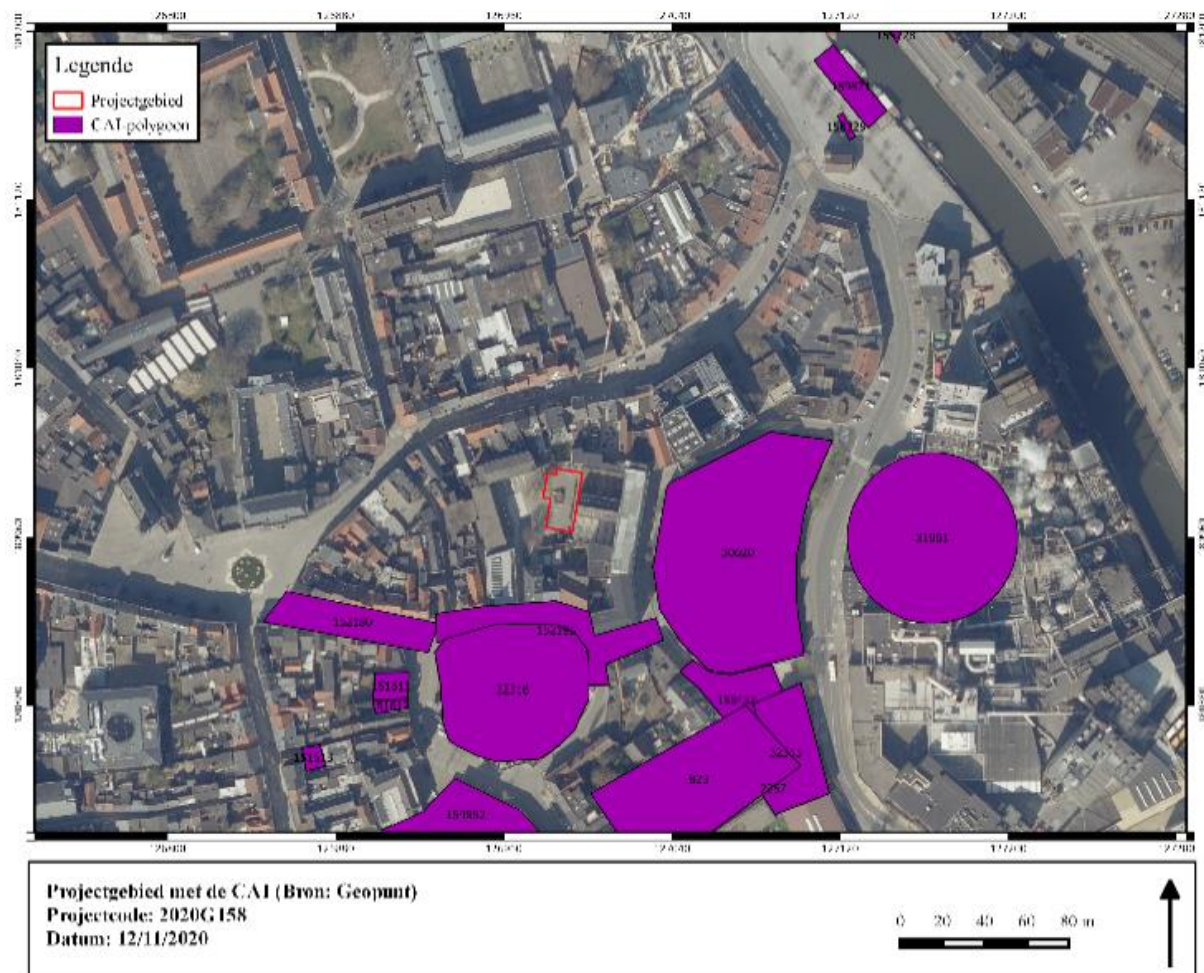


Fig. 24: Oorspronkelijk projectgebied geprojecteerd op de topografische kaart met aanduiding van de CAI-polygonen (bron: Geopunt).

CAI nummer	Omschrijving
32316	Parochiekerk Sint-Martinus. - stichting: vroege middeleeuwen? - eerste vermelding parochiekerk: 1183 - in 1480 te klein bevonden en bouw huidige kerk Restant van een afvalpakket met bouwpuin, samengesteld uit brokken zandsteen, <i>tegulae</i>-fragmenten en witte en roze kalkmortel. Mogelijk zijn dit de afbraakresten van een ouder kerkgebouw uit de Karolingische of Romaanse periode. Eventueel een Romeinse oorsprong. Een noodopgraving in deel van de laat-gotische kerk bracht verschillende graven aan het licht (met verschillende dateringen), alsook sporen van een vroegmiddeleeuwse, mogelijk Karolingische, voorloper en een protohistorische greppel
152195	Sint-Martensplein wegverharding uit de 12^{de} eeuw met parallel een grachttracé; het gaat waarschijnlijk om een toegangsweg tot het Zelhof

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

1.4.2 Sint- Martinuskerk, noodonderzoek IAP, 1997/1998³⁰

Bij noodonderzoek ter hoogte van de noordelijke kruisbeuk van de Sint-Martinuskerk werd op ca. 170 cm onder het huidige vloerpeil een afvalpakket met bouwpuin aangetroffen.³¹ Deze bevatte brokken glauconiethoudende kalkzandsteen, dakpanfragmenten van het Romeinse type (*tegulae* en *imbrices*) en witte en roze kalkmortel. 14C-datering op dierlijk bot, dat tussen het puin werd aangetroffen, leverde een datering in de 10^{de} eeuw op (1095 ±25 BP, 95,4% waarschijnlijkheid).³² Gezien de samenstelling is het pakket in verband te brengen met de afbraak van een ouder (kerk)gebouw. De aard van het bouw materiaal suggereert mogelijk dat het puin afkomstig is van een (kerk)gebouw uit de Karolingische periode.³³ De opgravingsresultaten van SOLVA (zie hieronder) liggen volledig in dezelfde lijn.

³⁰ DE GROOTE 2013, 11.

³¹ DE GROOTE & MOENS 1999, 56-57.

³² DE GROOTE 2013, voetnoot 50.

³³ DE GROOTE & MOENS 1999, 57. Een datering in de Romeinse periode is weinig waarschijnlijk, gezien de totale afwezigheid van Romeins vondstmateriaal op de onderzoekslocatie.

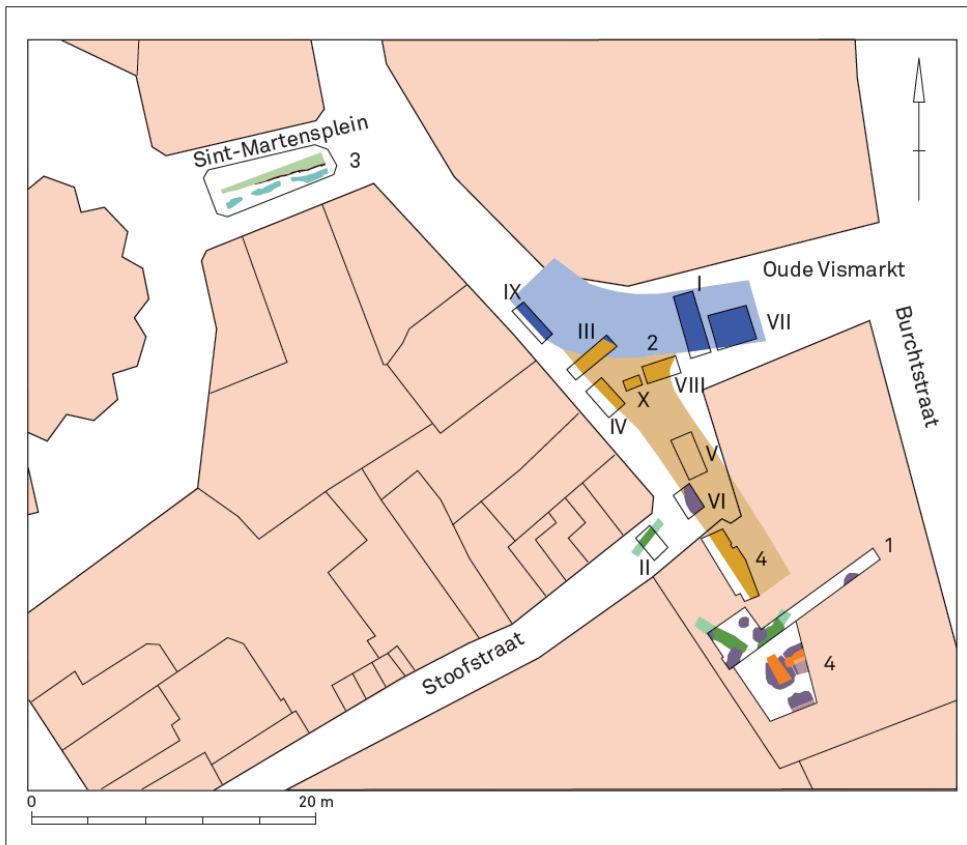


Fig. 25: Aanduiding van het 12^{de}-eeuws wegtracé t.o.v. het koor van de Sint-Martinuskerk (MOENS 2015, fig. 2).

1.4.3 Sint-Martensplein, IAP, 2000³⁴

In 2000 voerde het toenmalige IAP een beperkt archeologisch onderzoek uit rond de Sint-Martinuskerk. Aanleiding was de heraanleg van de zone rond de kerk en de vernieuwing van de riolering en de waterleiding. Tijdens dit onderzoek kwam een 12^{de}-eeuws wegtracé aan het licht, dat uitgaaf op het Zelfhof.

Deze versteende weg was geassocieerd met greppels. De greppels vormden de afscheiding van de erven die zich aan zuidzijde van de weg bevonden. De greppels werden gedateerd tussen 1125 en 1175.

Het aangesneden wegtracé is wellicht te interpreteren als de laat 12^{de}-eeuwse verharding van de verbindingsweg tussen het vroegmiddeleeuwse Zelfhof enerzijds en de handelsweg Brugge-Keulen anderzijds.

De handelsweg doorkruist de huidige stad volledig. Algemeen wordt aangenomen dat de Pontstraat en de Kerkstraat minstens vanaf de late 11^{de} eeuw deel uitmaken van deze weg. De vraag of het hier een pre-stedelijk relict betreft, kan voorlopig niet met zekerheid bepaald worden.³⁵

M.b.t. de relatie tussen de Sint-Martinuskerk en de handelsweg werd tot voor kort aangenomen dat de stichting van de kerk op het vroegmiddeleeuwse domein aan de basis lag van het ontstaan van de weg. In het synthese-artikel uit 2013 wordt de vraag gesteld of de kerk niet eerder gebouwd werd

³⁴ DE GROOTE, MOENS & DE BLOCK 2001, 81-83. MOENS 2015, 125-156.

³⁵ DE GROOTE 2013, 12-13. Er zijn argumenten om de oorsprong van deze weg in de Romeinse periode te situeren (DE GROOTE 2013, 12-13).

langs een reeds bestaand wegtracé.³⁶ In dit geval zou de voorganger van de Sint-Martinuskerk tot stand gekomen zijn op het kruispunt van de handelsweg Brugge-Keulen en de verbindingsweg met het Zelfhof. Het laat 12^{de}-eeuwse wegtracé zou in dit geval te beschouwen zijn als het oostelijke segment van deze verbindingsweg. Het westelijke segment zou door de uitbreiding van de Sint-Martinuskerk vervaagd zijn en een gebogen verloop gekregen hebben.

1.4.4 Sint-Martinuskerk, opgraving SOLVA, 2017³⁷

In 2017 voerde SOLVA een archeologisch onderzoek uit in het interieur van de Sint-Martinuskerk, n.a.v. de aanleg van een nieuwe verwarmingsinstallatie. Het onderzoek leverde heel wat nieuwe informatie op, zowel over de verschillende bouwfases van de Sint-Martinuskerk als over de oudste geschiedenis van de stad Aalst. In dit overzicht wordt enkel gefocust op de sporen die relevant zijn binnen het kader van de huidige opgraving.

Vroege Middeleeuwen

Ter hoogte van de viering, in de onmiddellijke nabijheid van de onderzoekslocatie van 1997-1998 (cfr. 1.4.3), kwamen verschillende sporen aan het licht, die te dateren zijn in de vroege middeleeuwen. Het gaat om een grafkuil (770-980 AD), een kuil (770-980 AD) en een laag - mogelijk een oude tuin- of cultuurlaag- (690 AD – 890 AD). Deze sporen werden onmiddellijk afgedekt door natuurstenen resten, die in verband te brengen zijn met een voorganger van de huidige kerk (Figuur 26). De sporen zijn overwegend te dateren in de Karolingische periode; enkel het agrarische pakket dateert uit de Merovingische/Karolingische periode.

Het voorkomen van de kuilen op deze locatie toont aan dat deze zone op zijn minst een intensief gebruikte locatie was in die periode. Het versterkt het beeld dat de vroegmiddeleeuwse aanwezigheid niet enkel in de zone van het Oud-hospitaal te situeren is, maar dat een groter gebied langs de Dender al in gebruik was tijdens deze periode.

Volle Middeleeuwen

Op verschillende locaties binnen de huidige Sint-Martinuskerk werden metselwerk-massieven in Doornikse kalksteen aangetroffen; in mindere mate werd ook Ledesteen vastgesteld.³⁸ De natuurstenen funderingen betreffen de restanten van de 11^{de}-12^{de}-eeuwse voorloper van de huidige kerk. Het gaat waarschijnlijk om een drieschepig gebouw, dat nagenoeg dezelfde oriëntatie had als de huidige kerk. De totale lengte van deze oudere kerk bedroeg minstens 42 m.

³⁶ DE GROOTE 2013, 13.

³⁷ KLINKENBORG, DE MAEYER, DE GRAEVE & CHERRETÉ 2018.

³⁸ KLINKENBORG, DE MAEYER, DE GRAEVE & CHERRETÉ 2018, 137-141.



Fig. 26: Hypothetische reconstructie van de voorganger van de huidige Sint-Martinuskerk (KLINKENBORG, DE MAEYER, DE GRAEVE & CHERRETTÉ 2018, 138-139).

De voorloper van de huidige kerk werd op het einde van de 14^{de}-begin 15^{de} eeuw na een verwoesting en brand hersteld en uitgebreid. Rond 1480 werd de huidige kerk rond zijn voorganger gebouwd.

1.4.5 Opgraving Sint Martensplein (Ruben Willaert nv, 2018)

In 2018 voerde Ruben Willaert nv een opgraving uit ter hoogte van de nieuwbouw, gepland aan het Sint-Martensplein. Verschillende sporen werpen een nieuw licht op de ruimtelijke structuur van de oudste kern van Aalst.³⁹

³⁹ DE GRYSSE & EGGERMONT 2020.

1.4.5.1 Begraafplaats

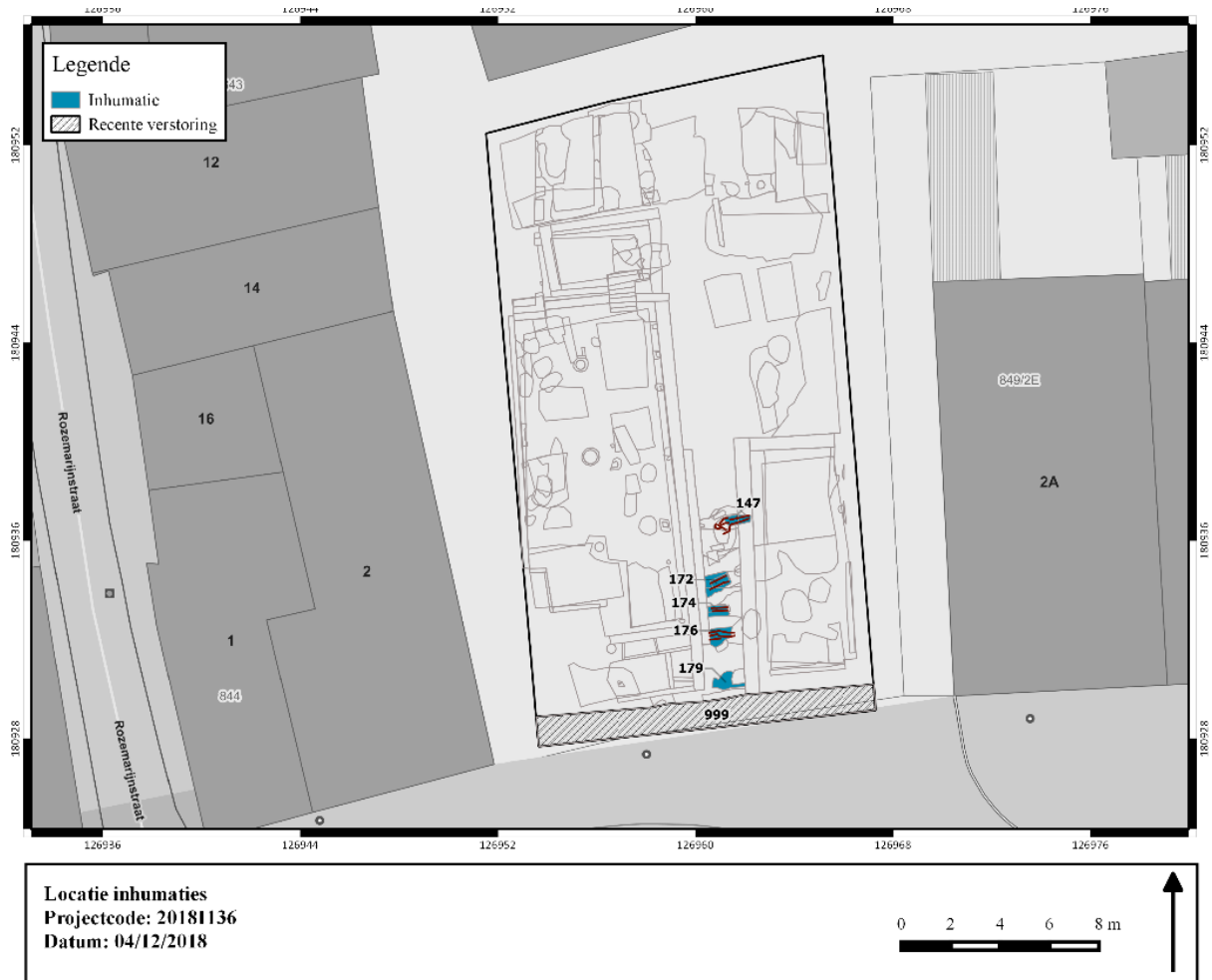


Fig. 27: Inplanting van de inhumaties (DE GRYSSE & EGGERMONT 2020, fig. 22).

Tijdens het archeologisch onderzoek kwamen in totaal 5 inhumaties aan het licht (11,63 m tot 12,04 m TAW). De inhumaties concentreren zich in het uiterste zuiden van het opgravingsterrein, m.a.w. aan straatzijde, binnen een oppervlakte van nauwelijks 10 m². Zonder twijfel maken ze deel uit van de begraafplaats rond de Sint-Martinuskerk.

Conform de aanbevelingen, geformuleerd in het archeologierapport, werden drie 14C-dateringen uitgevoerd op de skeletten. Op basis van deze dateringen kan gesteld worden dat de skeletten te dateren zijn op het einde van de 10^{de}-begin 11^{de} eeuw, wat in overeenstemming is met het aardewerk dat uit de grafkuilen gerecupereerd werd.

Het is vrij waarschijnlijk dat de begraafplaats te koppelen is aan een 10^{de}-eeuwse (Ottoonse?) kerk. Voor de argumentatie hieromtrent kan verwezen worden naar het eindverslag van de opgraving, uitgevoerd door Ruben Willaert nv.⁴⁰ Deze kerk zou binnen deze hypothese de opvolger zijn van de Karolingische steenbouw en de voorganger van de driebeukige steenbouw, aangesneden door SOLVA.⁴¹ Deze conclusie heeft belangrijke consequenties: de graven zijn in dit geval de enige materiële

⁴⁰ DE GRYSSE & EGGERMONT 2020, 124-127.

⁴¹ De 14C-datering op het dierlijk bot (1095 ±25 BP, 95,4% waarschijnlijkheid) is net iets ouder dan de datering van de inhumaties. Wat betreft het puinpakket besproken in 1.4.3 is het belangrijk om op te merken dat er geen absolute zekerheid is dat de steenbouw waarmee dit pakket te associëren is een kerkgebouw is. Indien het evenwel niet om een kerkgebouw zou zijn, zijn er evenwel weinig plausibele alternatieven. In deze periode werden immers enkel kerken opgetrokken uit natuursteen, naast militaire versterkingen.

sporen, die indirect wijzen op het bestaan van een kerkfase, die (nog) niet gekend is op basis van historische of archeologische bronnen.

Men kan zich de vraag stellen of dit kerkgebouw eveneens (min of meer) op de locatie van de huidige Sint-Martinuskerk te verwachten is. De vroegste kerkgebouwen vormden binnen de stadskernen-inwording belangrijke structurerende elementen. Ze werden dan ook opgericht op betekenisvolle plaatsen. Er kan dan ook verondersteld worden dat een sacrale ruimte niet gemakkelijk verplaatst werd.

1.4.5.2 Kuilen

In moederbodem waren een groot aantal kuilen ingegraven. De datering van deze kuilen varieert van de volle middeleeuwen (10^{de}-1^{ste} helft van de 11^{de} eeuw) tot de post-middeleeuwen.

Volle Middeleeuwen

De 10^{de}/11^{de}-eeuwse kuilen in de zuidoostelijke hoek van het opgravingsterrein maken, net zoals de inhumatiegraven, deel uit van de prestedelijke nederzetting. Gezien de vele onbeantwoorde onderzoeksvragen m.b.t. de ruimtelijke organisatie van de oudste kern is het kennispotentieel van deze vondsten groot. Op basis van de aard van de vulling is minstens één van deze sporen, nl. de beerkuil, te situeren op een achtererf. De aanwezigheid van dit spoor duidt m.a.w. op bewoning in de onmiddellijke omgeving. Het chronologisch verband met de inhumatiegraven kan in deze fase van het onderzoek niet bepaald worden.

Late 12^{de}/13^{de} eeuw

Een aantal kuilen zijn op basis van hun morfologie en hun vullingsgeschiedenis als extractiekuilen te beschouwen. Deze kuilen maken in tegenstelling tot de volmiddeleeuwse kuilen geen deel meer uit van de prestedelijke fase. Het terrein waarop de kuilen werden aangelegd, was in de late 12^{de}/13^{de} eeuw reeds lang geïncorporeerd binnen de fysieke begrenzing van een stadsomwalling. Rond 1200 was de eerste stadsomwalling, die aangelegd werd in de tweede helft van de 11^{de} eeuw, reeds opgegeven en werd de tweede -veel grotere- stadsomwalling aangelegd. De leemwinningskuilen zijn te beschouwen als de eerste sporen van een intensieve activiteit die niet gekoppeld is aan agrarische activiteiten. Het voorkomen van de extractiekuilen wijst op intensieve woningbouw in de onmiddellijke omgeving.

Laatmiddeleeuwse fase

De laatmiddeleeuwse kuilen zijn enerzijds te dateren in de 13^{de}/14^{de} eeuw als in de 15^{de}/16^{de} eeuw. Verschillende van deze kuilen zijn opnieuw als extractiekuilen te dateren en zijn in verband te brengen met intensieve woningbouw.

Postmiddeleeuwse fase

Aan noordelijke zijde van het ondergrondse volume kwamen op ca. 12,10 m TAW vijf parallelle, rechthoekige kuilen aan het licht. Het gaat telkens om vrij omvangrijke kuilen met een diepte die varieert van 80 tot 130 cm. De vulling bestond integraal uit puin, meer bepaald baksteen- en dakpanfragmenten. Het is vrij waarschijnlijk dat deze kuilen in verband te brengen zijn met de opgave van het ondergrondse volume en de hiermee geassocieerde ruimten. Het sporadische vondstmateriaal uit deze puinkuilen lijkt zich overwegend in de 19^{de} eeuw te situeren.

1.4.5.3 Gebouwresten

Vakwerkhuisen?

De oudste bakstenen resten, aangelegd bovenop de gedempte extractiekuilen, zijn wellicht in verband te brengen met vakwerkbouw of houtbouw. De muren van de vakwerkhuisen worden gekenmerkt door eenzelfde oriëntatie. Zijn deze muren opgetrokken op een oude perceelsgrens of zijn ze minstens geënt op dezelfde perceelsgrens? Ook de oostmuur van het ondergrondse volume volgt dezelfde oriëntatie; de perceelsgrens lijkt lange tijd ongewijzigd gebleven.

Alle structuren zijn nagenoeg op dezelfde hoogte afgebroken. Op basis van het aardewerk kan de afbraak in de tweede helft van de 15^{de}/ begin 16^{de} eeuw gesitueerd worden. De opgravingsgegevens suggereren een structurele heroriëntatie van het projectgebied in deze periode. Vermoedelijk is het niet toevallig dat de imposante gebouwen, opgericht langs de Oude Graanmarkt, net in deze periode te situeren is.

Imposante gebouwen langs de Oude Graanmarkt

Binnen de grenzen van het projectgebied werden op de grens van de Oude Graanmarkt twee imposante gebouwen aangesneden. De afstand tussen de gebouwen bedraagt max. 2 m; het chronologisch verband tussen beide gebouwen kon niet bepaald worden. Op basis van bouwtechnische elementen kan aangenomen worden dat het westelijke gebouw in de (14^{de}/)15^{de} eeuw gebouwd is. De radiokoolstofdatering op houtskool uit de paalkuilen onder de oostelijke zijmuur plaatst de aanleg van het gebouw tussen 1420 en 1485 (95,4% waarschijnlijkheid). Het oostelijke gebouw, gefundeerd op spaarbogen, wordt op basis van het baksteenformaat gedateerd in de 15^{de}/ vroege 16^{de} eeuw.

Beide imposante gebouwen worden niet afgebeeld op de Deventerkaart uit het midden van de 16^{de} eeuw. Dit hoeft niet te verwonderen: op de Deventerkaart worden immers enkel gebouwen met een belangrijke functie specifiek afgebeeld. Overige gebouwen worden schematisch aangeduid. In de huizenrij ten noorden van de Sint-Martinuskerk wordt één volumineus gebouw getekend, gekenmerkt door een leien dak. Algemeen wordt aangenomen dat het hier om de Graanhalle of Koornhuis gaat, gebouwd in 1241. Op basis van het uitgevoerde huizenonderzoek, uitgevoerd door W. Vernaëve, kon afgeleid worden dat de Graanhalle zich net buiten het huidige perceel moet bevinden.

De vraag rijst hoe de archeologische waarnemingen m.b.t. deze aangesneden woningen te koppelen zijn aan het huizenonderzoek van W. Vernaëve. Gezien het feit dat De Valcke in de 15^{de} eeuw een herberg is, is het vrij onwaarschijnlijk dat de ondergrondse ruimte hiermee te associëren is. Het keldervolume is immers in verband te brengen met een imposant stenen gebouw, dat mogelijk functioneerde als een handelspand. De omschrijving van De Wolf in 1442 '*met ganghe, schuure, stalling, ende groote poort*' en bovendien gelegen naast het Korenhuis lijkt meer in overeenstemming met de archeologische restanten. Deze identificatie is echter hypothetisch en niet 100% zeker.

Volgens het huizenonderzoek bevindt de Wolf zich onmiddellijk naast het Korenhuis. Automatisch stelt zich de vraag hoe het oostelijke gebouw aan straatzijde, gekenmerkt door de spaarbogen, dan te identificeren is. Dit gebouw bevindt zich volgens de hypothese hierboven op nauwelijks 2 m van De Wolf. Is het mogelijk dat het hier een gebouw betreft, dat op één of andere manier deel uitmaakt van het complex van het Korenhuis? Hopelijk kunnen deze vragen in de toekomst beantwoord worden door verder onderzoek.

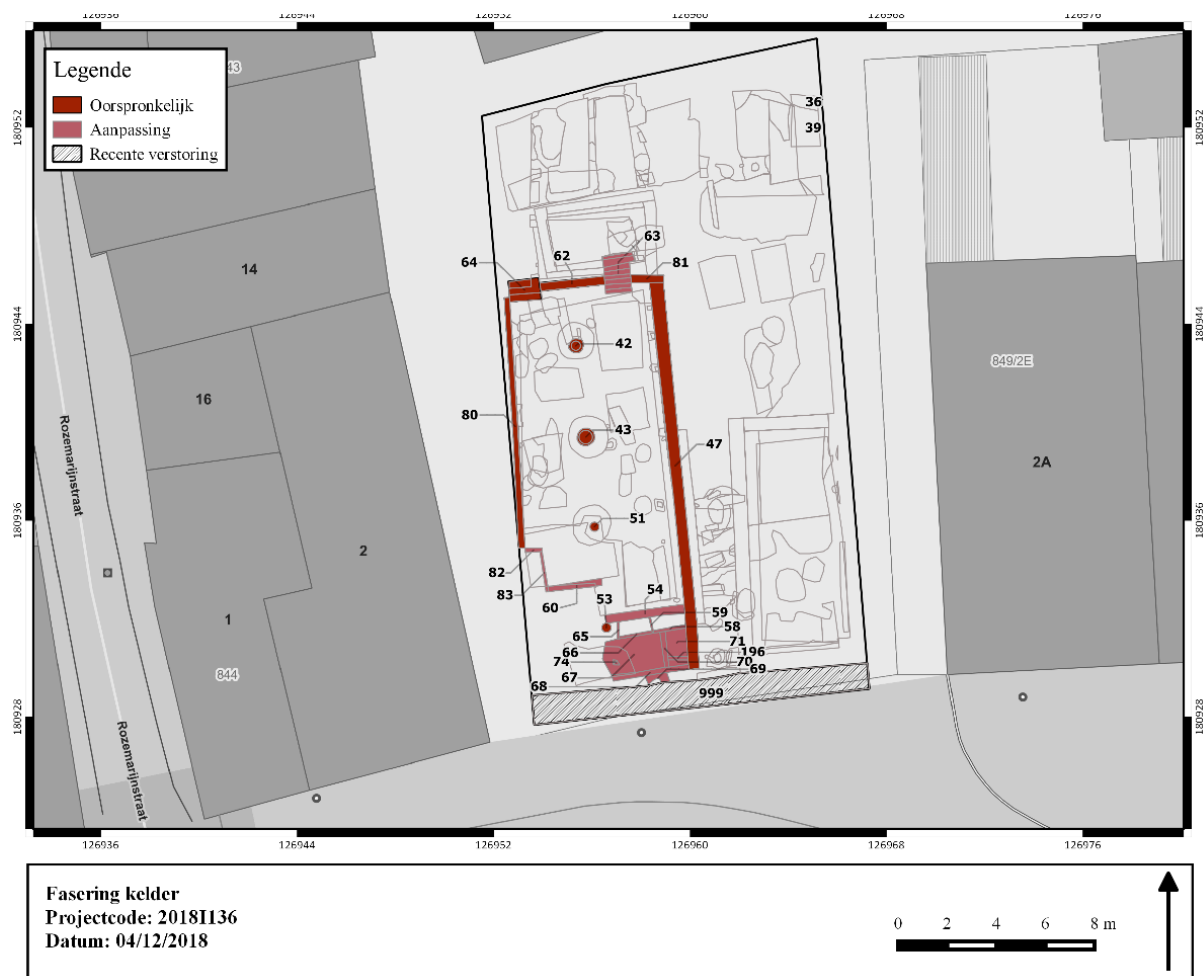


Fig. 28: Fasering westelijke gebouwvolume (DE GRUYSE & EGGERMONT 2020, fig. 77).

1.5 ONDERZOEKSOPDRACHT

1.5.1 Onderzoekskader

Dit onderzoek – uitgevoerd tussen 28 februari 2022 en 4 maart 2022 – vond plaats onder het nieuwe onroerenderfgoeddecreet. Het gaat daarbij om een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling. Vanuit een kosten-batenanalyse werd ervoor geopteerd om geen voorafgaandelijk onderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

De opgravingsmethodologie dient aangepast te worden aan de specifieke archeologische verwachtingen. Omwille van deze reden werd in de aanvraag geadviseerd om het opgravingsvlak op te splitsen in 2 deelzones. Deelzone 1 betreft het noordelijke deel van het projectgebied; deelzone 2 het zuidelijke deel.

1.5.2 Deelzone 1

Bij voorkeur wordt de opgraving gestart met het onderzoek van deelzone 1.

1.5.2.1 Afbakening

- Deelzone 1 heeft een lengte van 12 m t.o.v. de noordelijke grens van deelzone 1.
- Afhankelijk van de opgravingsresultaten kan beslist worden om de lengte van deelzone 1 te wijzigen.

1.5.2.2 Algemeen

- De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Profielen 1 en 2 (zie verder) worden steeds getrapt aangelegd.
- Het staat de uitvoerder vrij om te bepalen in hoeveel segmenten de sleuf (zie verder), zowel horizontaal als verticaal, aangelegd wordt. De omvang van ieder segment/vlak is dusdanig dat alle profieltekeningen en plannen naadloos aansluiten op elkaar.

1.5.2.3 Methodologie fase 1

- Binnen deelzone 1 wordt een sleuf uitgezet met een breedte van 5 m, precies in het midden van de aan te leggen funderingspijlers (Fase 1-A). Op die manier is er aan elke zijde een buffer van 1 m t.a.v. de aan te leggen funderingspijlers. Doel: verifiëren of de zuidelijke insnijding van de stadsgracht en/of stadswal voorkomt in de noordelijke sector van het projectgebied.
- De oostelijke grens van deze sleuf correspondeert met de westelijke grens van de buffer die t.a.v. het bestaande gebouw aangehouden dient te worden. Deze buffer kan omwille van veiligheidsredenen niet archeologisch onderzocht worden.
- Tijdens fase 1 worden alle opeenvolgende vlakken binnen de contouren van deze sleuf aangelegd, zodat er twee NZ georiënteerde profielen haaks op de gracht gerealiseerd worden. Verstoringen in profiel 1 kunnen op die manier gecompenseerd worden door de registratie van profiel 2. Slechts op die manier kan maximaal informatie verzameld worden.
- De sleuf kan 5 m breed aangelegd worden tot op een max. diepte van 1,67 m t.o.v. het huidige maaiveld. Vanaf 1,67 m t.o.v. het huidige maaiveld (de bovenkant van de palen) moet de breedte van de sleuf omwille van stabiliteitstechnische redenen gereduceerd worden tot 3,5 m (Fase 1-B). Beide profielen dienen m.a.w. 75 cm in te springen, zodat er vanaf 1,67 m t.o.v. het huidige maaiveld een buffer tot stand komt van 200 cm t.o.v. het midden van de paalkop.

Wat de opgraving van de stadsgracht en/of -wal betreft:

- De vlakken ter hoogte van de grachtvulling worden max. 15 tot 20 cm per keer verdiept. Aanlegvondsten, van welke vondstcategorie ook, worden nauwkeurig geregistreerd (X, Y én Z-coördinaten) en nadien zo goed mogelijk gekoppeld aan de laagnummers van de profielen. Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen m.b.v. een metaaldetector. Ook de storthopen worden minutieus onderzocht m.b.v. een metaaldetector.
- Beide profielen worden zorgvuldig opgekuist en gefotografeerd (overzichts- en detailfoto's). Telkens wordt nagegaan in hoeverre de bodemopbouw tussen beide profielen afwijkt. Indien de bodemopbouw in beide gevallen identiek is, kan ervoor geopteerd worden om slechts één wand in te tekenen. Indien de bodemopbouw tussen beide wanden afwijkingen vertoont dienen beide wanden geregistreerd te worden. Dit kan aan de hand van fotogrammetrie, of gelijkaardige digitale methodes, of aan de hand van analoge profieltekeningen.
- Wanneer de onderkant van de gracht op het niveau van de max. uitgraafdiepte nog niet bereikt is, dient het profiel aangevuld te worden d.m.v. handmatige boringen.

Voor de bemonstering van de gracht:

- Een zo volledig mogelijke inzameling en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en een adequate staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek realiseren, die een kwaliteitsvolle basis bieden om een assessment en eventuele verwerking en vervolgonderzoek uit te voeren;
- Kwaliteitsvolle analyses aanleveren die vanuit natuurwetenschappelijke gegevens de archeologische interpretatie ondersteunen en versterken.
- De beslissing tot natuurwetenschappelijke staalname ligt, conform de Code van Goede Praktijk, artikel 9.3, bij de veldwerkleider. Hij/zij beslist op welke manier de staalname wordt aangepakt en of het nodig is een natuurwetenschapper bij het onderzoek te betrekken.

Wat de opgraving van sporen buiten de vestingsgracht betreft:

- De aanleg van het vlak moet met de nodige voorzichtigheid gebeuren. De vlakken dienen in goede weersomstandigheden aangelegd te worden. Het toekennen van een antropogene of natuurlijke oorsprong is soms moeilijk, zeker in het geval van pre-middeleeuwse sporen. Daarom is het van groot belang ook vage, mogelijk natuurlijke, sporen aan te duiden en te couperen.
- Indien waterputten of andere diepe waterhoudende structuren aangetroffen zouden worden buiten de eventuele vestingsgracht, dienen deze onderzocht te worden conform de Code van Goede Praktijk. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd.
- Wanneer skeletten worden aangetroffen worden deze vrijgelegd, schoongemaakt, gefotografeerd en beschreven conform de Code van Goede Praktijk (artikel 15.8). Het vrijleggen en de registratie van de skeletten wordt minstens gecoördineerd door een fysisch-antropoloog.

1.5.2.4 Methodologie fase 2:

- Na uitvoering van het onderzoek in fase 1 wordt de westelijke zone van deelzone 1 onderzocht. Deze zone sluit aan op profiel 1. Er wordt getracht om de vlakken en de archeologische sporen maximaal te koppelen aan profiel 1.
- Indien de gracht in deelzone 1 aanwezig is en geregistreerd kon worden, is het vanuit stabiliteitstechnisch oogpunt onmogelijk om de rest van de grachtvulling in fase 2 integraal (in breedte en in diepte) te onderzoeken.

- In dit geval wordt zoveel mogelijk aanvullende informatie m.b.t. de gracht ingezameld binnen de contouren van de 3 waterputten tot op max. 3,3 m t.o.v. het maaiveld (max. uitgraafdiepte).

1.5.3 Deelzone 2

1.5.3.1 Afbakening

- Deelzone 2 betreft het zuidelijke deel van het opgravingsterrein.
- Afhankelijk van de opgravingsresultaten in deelzone 1 kan beslist worden om de afmetingen van deelzone 2 te wijzigen.

1.5.3.2 Methodologie

- De methodologie dient bepaald te worden op basis van de opgravingsresultaten in deelzone 1.
- Indien de gracht en/of wal in deelzone 1 vastgesteld konden worden, dient minstens 1 van de 2 NZ profielen, aangelegd in deelzone 1, in deelzone 2 verder gezet te worden. Het is aan de veldwerkleider om de lengte van dit profiel in deelzone 2 te bepalen, op basis van de opgravingsresultaten.
- De aanleg van het vlak moet met de nodige voorzichtigheid gebeuren. De vlakken dienen in goede weersomstandigheden aangelegd te worden. Het toekennen van een antropogene of natuurlijke oorsprong is soms moeilijk, zeker in het geval van pre-middeleeuwse sporen. Daarom is het van groot belang ook vage, mogelijk natuurlijke, sporen aan te duiden en te couperen.
- Indien waterputten of andere diepe waterhoudende structuren aangetroffen zouden worden buiten de vestingsgracht, dienen deze onderzocht te worden conform de Code van Goede Praktijk. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd.
- Wanneer skeletten worden aangetroffen worden deze vrijgelegd, schoongemaakt, gefotografeerd en beschreven conform de Code van Goede Praktijk (artikel 15.8). Het vrijleggen en de registratie van de skeletten wordt minstens gecoördineerd door een fysisch-anthropoloog.

Stabiliteitstechnisch:

- Maaiveld - 1,67 m t.o.v. het maaiveld: Op dit niveau dient geen rekening gehouden te worden met buffers t.o.v. de funderingspijlers. Er kan een vlak aangelegd worden over de geplande funderingspijlers heen.
- Vanaf 1,67 m t.o.v. het maaiveld: vanaf 1,67 m t.o.v. het maaiveld dient een buffer t.o.v. de funderingspijlers gehanteerd te worden. Vanaf dit niveau kan slechts een strook met een breedte van 3,5 m aangelegd te worden (cfr. fase 1-B in deelzone 1)

B. Algemene methodologie in deelzone 1 en 2:

- Alle vlakken worden aangelegd door een graafmachine met een tandenloze bak, steeds onder toezicht van minstens de veldwerkleider. Het is cruciaal dat een kraanman ingezet wordt met ervaring in de aanleg van archeologische vlakken om te kunnen voldoen aan de eisen van de Code van Goede Praktijk.

1.5.4 Geplande werken

De initiatiefnemer voorziet een nieuwe uitbreiding op het schoolcomplex (basisschool en humaniora). Het betreft:

Nieuwbouw blok H:

- Een gebouw met grondoppervlakte +/-253 m² met 3 bouwlagen, zonder kelderverdieping, ingepland op de binnenspeelplaats.
- Het gebouw wordt gefundeerd op 29 funderingspalen. De diameter van de palen bedraagt 46 cm; de lengte 8,0 m.

Omgevingswerken:

- Het bestaande maaiveld-niveau rondom het gebouw wordt behouden.
- De bouwzone wordt afgegraven over een diepte van 30 cm en 1 m verder dan de gevels op verdieping (opp. 296,94 m²). De rest van de speelplaats blijft onaangeroerd.

Regenwaterputten:

- Aan westelijke zijde van de nieuwbouw werden oorspronkelijk 3 regenwaterputten (opp. 31,49 m²) voorzien. De onderzijde situeert zich 3,90 m onder het niveau van de speelplaats⁴².

Rioleringsleuven:

- Algemene info: 60 cm breed – 1,50 m diep
- In totaal worden 3 rioleringsleuven aangelegd (15,30 m²):
 - 1x 9.5 m tussen gebouw en regenwaterputten
 - 1x 8.5 m tussen gebouw en hoofdriolering
 - 1x 8.5 m tussen regenwaterputten en hoofdriolering

De totaal geroerde opp. bedraagt 343,73 m².

⁴² Architect P. Vanhamme communiceerde op 13 juli 2023 dat de waterputten niet op de oorspronkelijke plaats, maar meer westwaarts op de speelplaats aangelegd zouden worden. De timing van deze werken kan voorlopig niet bepaald worden. In overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed werd bepaald dat voor de opgraving van de waterputten een nieuwe aanvraag tot opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling ingediend zou worden.

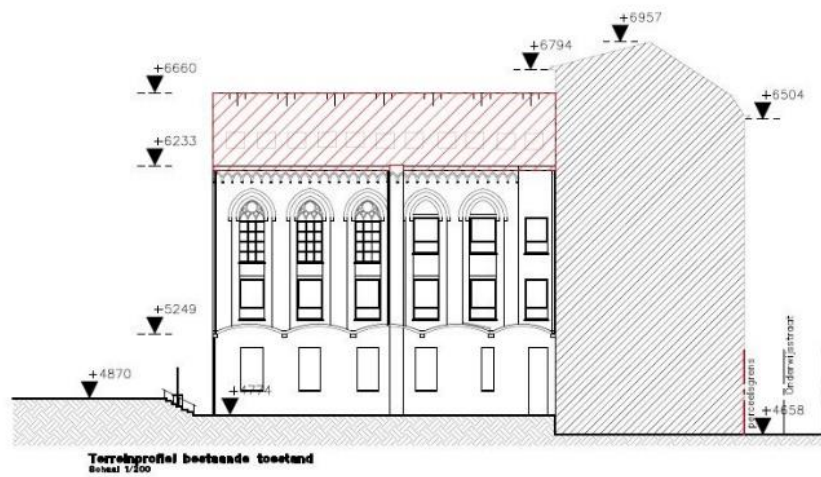


Fig. 29: Terreinprofiel bestaande toestand.

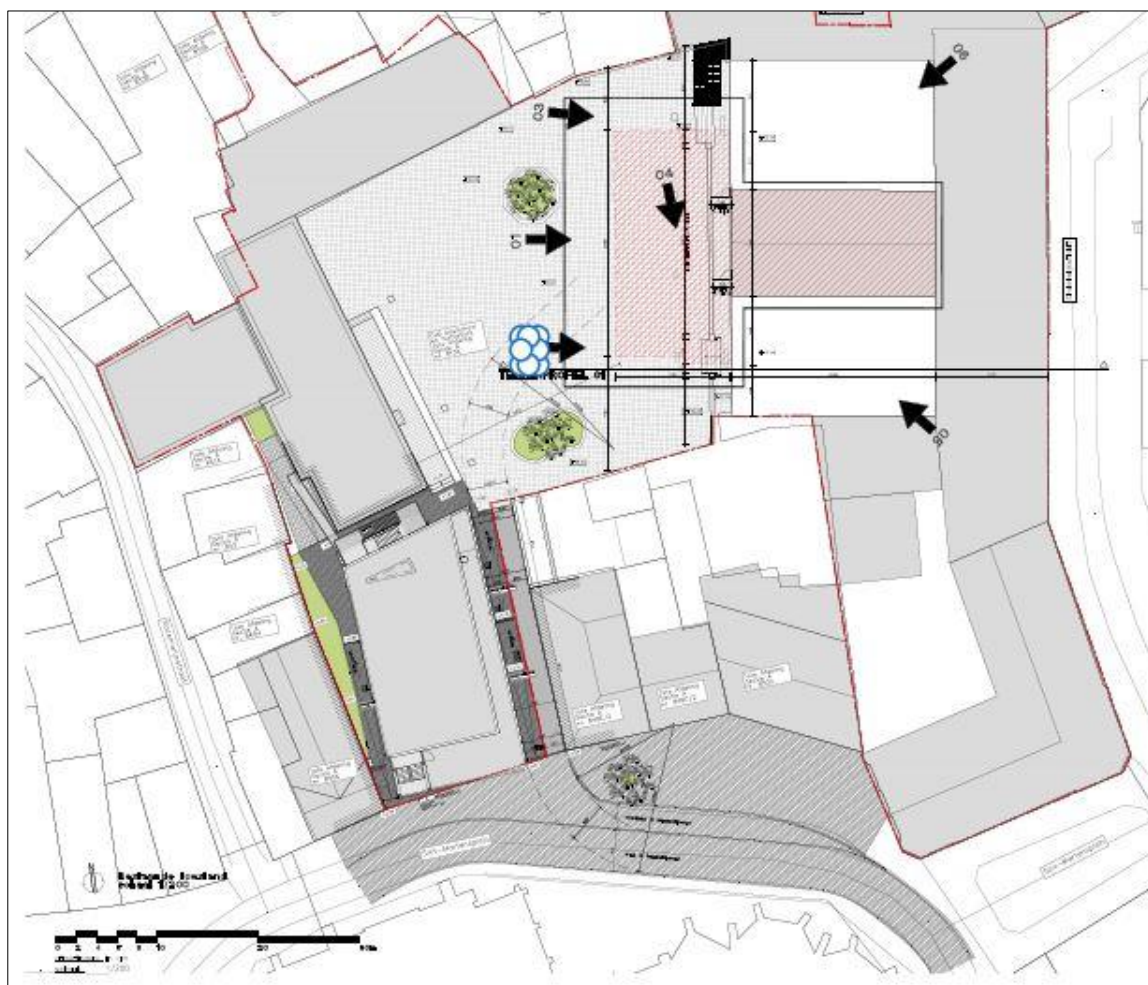


Fig. 30: Bestaande toestand.

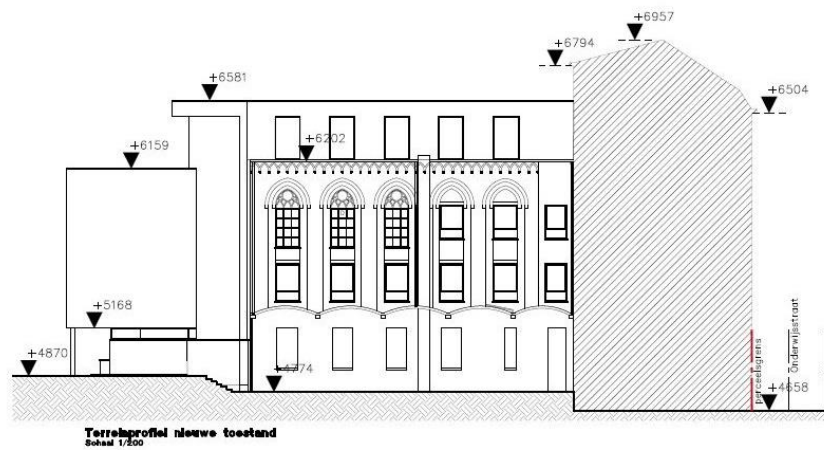


Fig. 31: Terreinprofiel nieuwe toestand.

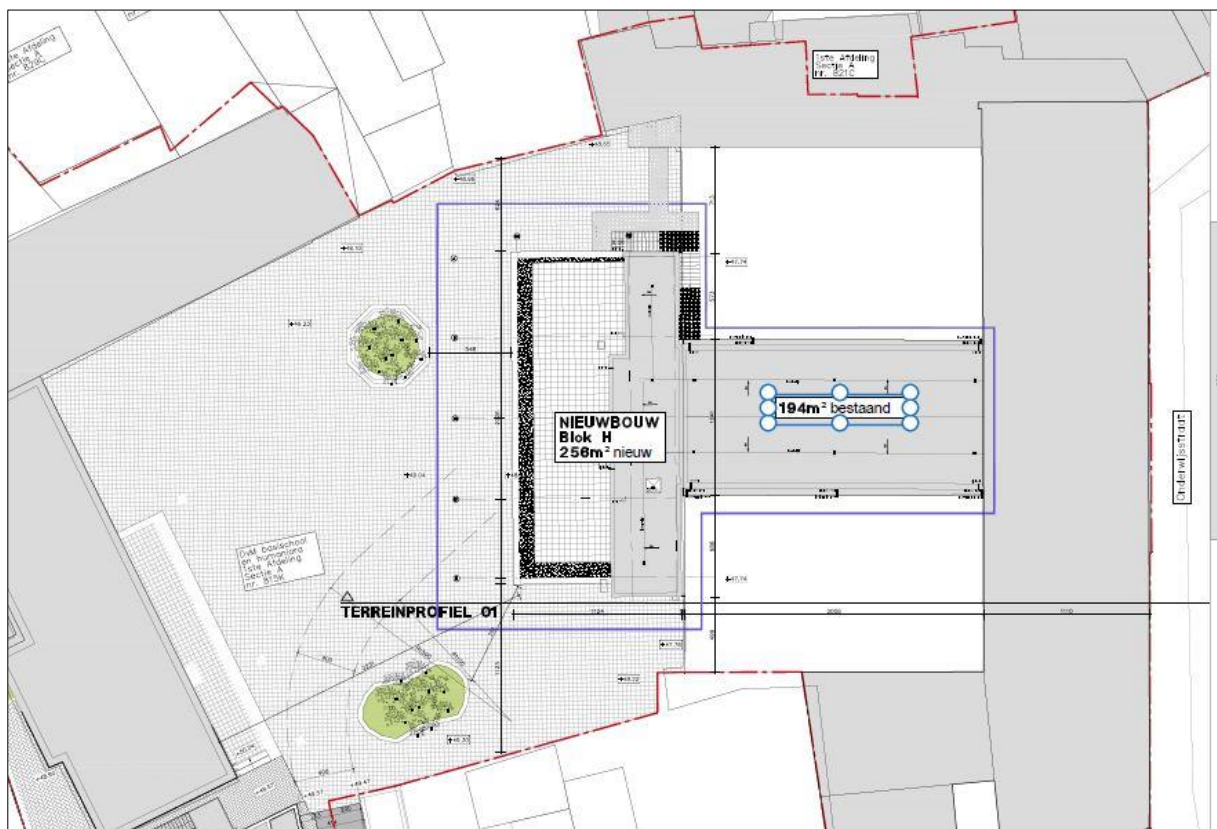


Fig. 32: Nieuwe toestand.

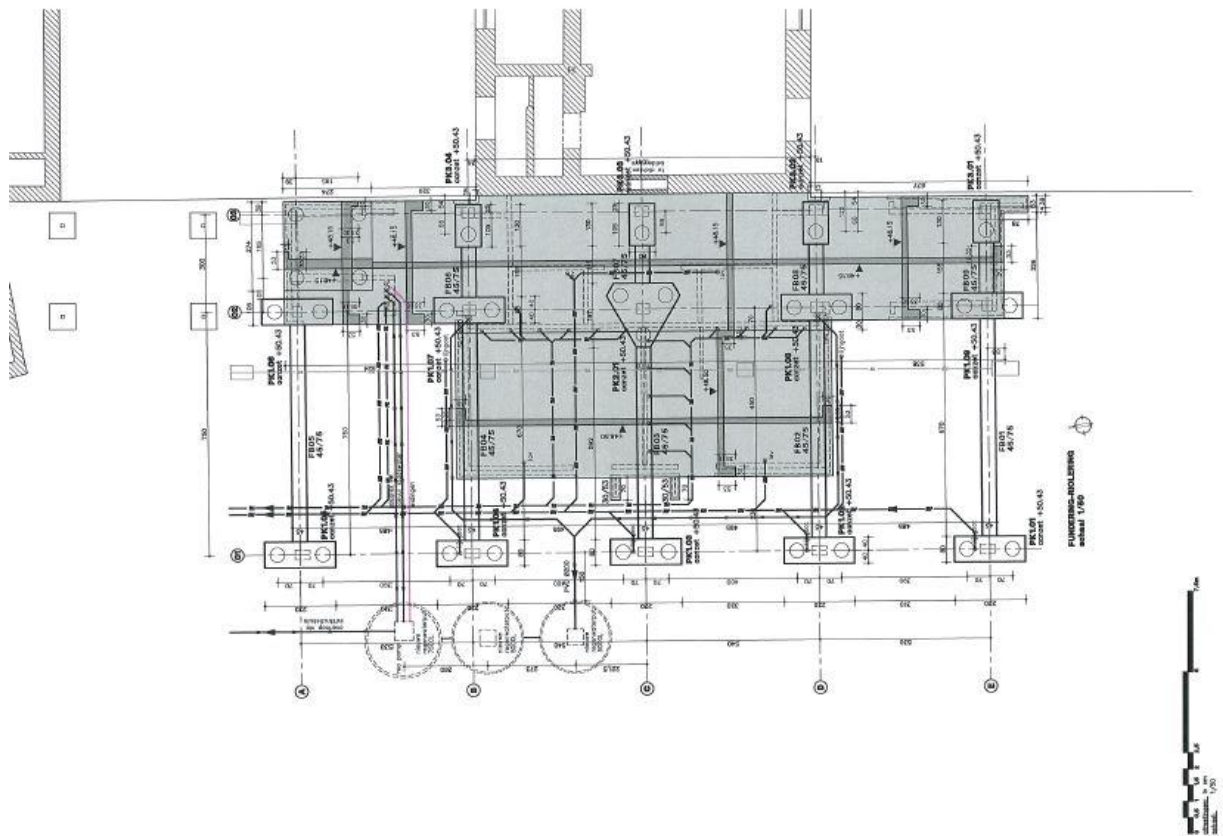


Fig. 33: Blok H-fundering.



1.5.5 Onderzoeksvragen

De wetenschappelijke vraagstellingen bij het onderzoek luiden als volgt:

Pre-stedelijke sporen

- Wat is de bodemopbouw en -ontwikkeling ter hoogte van het onderzochte perceel?
- Welke zijn de waargenomen bodemhorizonten?
- Zijn er sporen aanwezig, die in verband te brengen zijn met de pre-stedelijke nederzetting? Indien ja, wat is de aard, omvang, datering en conservatie?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...) en de archeologische sporen?

Middeleeuwen/Nieuwe Tijd/Nieuwste Tijd

- Stadsgracht

- Kan de zuidelijke insteek van de gracht binnen de grenzen van het projectgebied vastgesteld worden?
- Wat is het verloop van de gracht, zowel in oppervlakte als in diepte?
- Kan binnen de grachtvulling een stratigrafie onderscheiden worden? Zijn er pakketten die duidelijk te associëren zijn met de gebruiksfase van de gracht? Zijn er pakketten die duidelijk te associëren zijn met demping? Indien dempingspakketten onderscheiden kunnen worden, gebeurde de demping in één of meerdere fases? In welke periode is de demping te situeren? Zijn er pakketten die te associëren zijn met een nivellering van de aarden wal aan stadszijde?
- Zijn er indicaties voor heruitgravingen, aanpassingen, verstevigingen, uitbreidingen etc. van de gracht tijdens zijn gebruiksfase?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van beschoeiingen of andere structuren gerelateerd aan de gracht?
- Wat is de aard en de datering van het vondstmateriaal? Is een fasering te onderscheiden?
- Wat vertelt het vondstmateriaal over de aard van de geassocieerde bewoning? Sociaal-economische status? Ambachtelijke activiteiten? Enz.
- Wat vertellen de ecoresten over het toenmalige landschap en de vegetatie in de onmiddellijke omgeving?
- Hoe zijn de resultaten van dit onderzoek te koppelen aan het eerder uitgevoerde onderzoek op de site van het Sint-Jozefscollege?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsontwikkeling van Aalst?

- Stadswal

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van een aarden wal aan stadzijde?
- Indien ja, hoe is de wal opgebouwd?
- Indien ja, komen er sporen voor onder de wal?

- Andere spoorcategorieën

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er aanwijzingen voor de inhoudelijke invulling van de bewoning in de Middeleeuwen/Nieuwe Tijd/Nieuwste Tijd

1.5.6 Randvoorwaarden

Vanaf een diepte van 1,67 m t.o.v. het maaiveld dient vanwege de stabiliteit een buffer in acht genomen te worden, in functie van de geplande funderingspijlers. Vanaf dit niveau kan in de gehele opgravingsput slechts een strook met een breedte van 3,5 m aangelegd worden.

1.6 WERKWIJZE EN STRATEGIE

1.6.1 Opgravingsstrategie

De opgravingsvlakken werden conform de uitgebreide en gedetailleerd beschreven methodologie (cfr. 1.5.2. en 1.5.3.) aangelegd met in achtname van de aldaar vermelde randvoorwaarden. De put werd opgedeeld in 5 op elkaar aansluitende segmenten en machinaal aangelegd met behulp van een kraan op rupsen met tandeloze bak. Er werd gestart met de buitenste segmenten waarbij steeds verder opgeschoven werd naar de centrale zone van de put. In totaal werden 4 vlakken aangelegd. Vanaf vlak 3 werd de put versmald vanwege vastgelegde stabiliteitsrandvoorwaarden.

Alle sporen kregen een uniek nummer, zijn gefotografeerd, beschreven in een database en ingemeten met RTS. De relevante sporen zijn gecoupeerd, waarna ook de doorsnede is geregistreerd. De profielen van alle vier de putwanden werden geregistreerd, alsmede een centraal profiel, om de stratigrafische opbouw binnen het plangebied te documenteren. Op het diepste vlak konden niet alle sporen gecoupeerd worden vanwege zeer grote hoeveelheden water die in de talloze 18^{de}-eeuwse puinpakketten aanwezig waren (figuur 38).

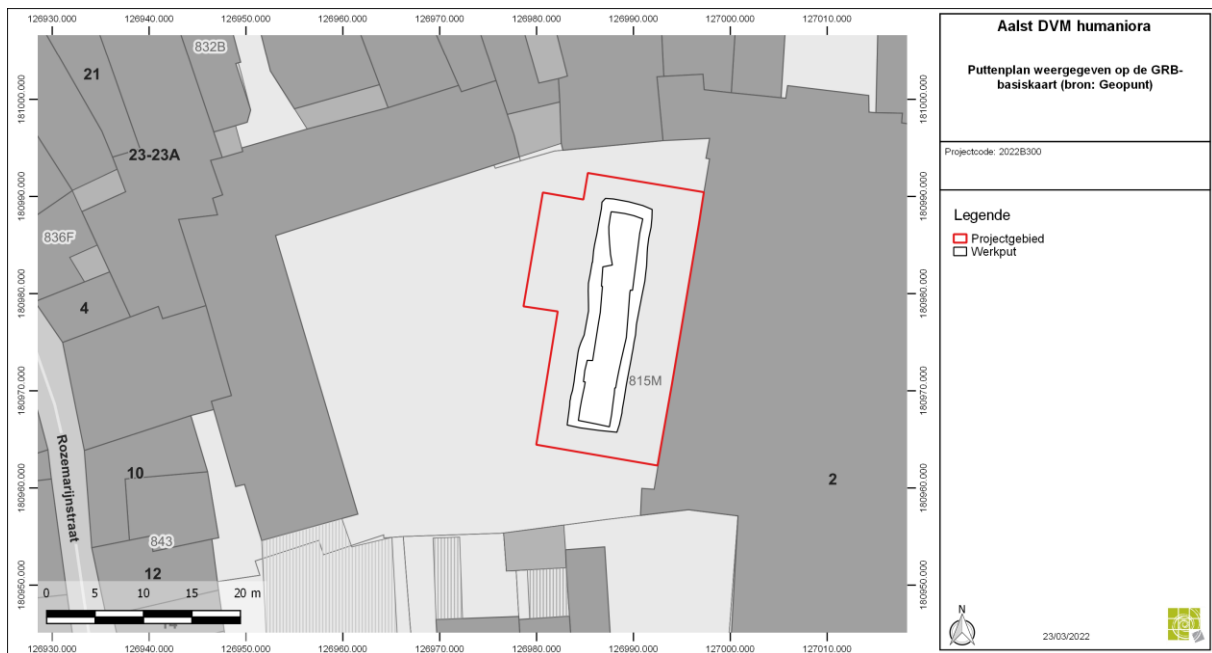


Fig. 35: Puttenplan weergegeven op de GRB-basiskaart met het oorspronkelijk projectgebied.



Fig. 36: Het onderzoeksgebied voor aanvang van het archeologisch onderzoek.



Fig. 37: Het onderzoeksgebied voor aanvang van het archeologisch onderzoek.



Fig. 38: Het leegpompen van een puinpakket.

1.6.2 Strategie vondstinzameling

De vondstdensiteit was laag, vooral als gevolg van het feit dat vrijwel het hele onderzoeksgebied bestond uit een dense spreiding van 18^{de}-eeuwse puinkuilen, die tot grote diepte aanwezig bleken te zijn. Indien hierin vondstmateriaal aanwezig was, is dit ingezameld. Verder is vanuit alle profielen getracht om vondstmateriaal stratigrafisch in te zamelen in functie van datering. Eén aangetroffen kuil bleek gevuld met 16^{de}-eeuws aardewerk. Dit aardewerk is volledig ingezameld.

1.6.3 Strategie staalname

Er is één algemeen monster genomen van de genoemde 16^{de}-eeuwse kuil. Dit staal werd uitgezeefd.

1.6.4 Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering

- Jan Moens (Agentschap Onroerend Erfgoed).

2 Assessmentrapport

2.1 METHODE EN CRITERIA

In het assessment wordt een inschatting gemaakt van het potentieel van de opgravingsresultaten in het kader van de beoogde kennisvermeerdering. Hierbij wordt bekeken waar het potentieel op kennisvermeerdering aanwezig is, wat de aard ervan is en wat nodig is om deze kennisvermeerdering te bereiken.

2.2 ALGEMEEN OVERZICHT

De opgravingsput werd opgedeeld en opgegraven in 5 op elkaar aansluitende segmenten. De uiteindelijke totaaloppervlakte van alle opgegraven zones bedraagt 123,68 m².

In totaal werden tijdens het terreinwerk 70 digitale sporenfiches aangemaakt. Deze zijn per zone doorlopend en uniek genummerd. Na evaluatie zijn 67 bodemsporen weerhouden als archeologisch relevant. Hieronder volgt een tabel met een totaaloverzicht en classificatie van alle uitgegeven spoornummers.

Spoorcategorie	Aantal
Kuil (KL)	51
Laag (LG)	11
Muur (MR)	6
Paalkuil (PA)	1
Totaal	67
Recent (REC)	3

Tabel 5: Totaaloverzicht van de aangetroffen sporen, verdeeld per spoorcategorie.

2.3 ARCHEOLOGISCHE RESULTATEN

In onderstaande paragrafen worden per vlak de aangetroffen sporen en structuren uitgewerkt en geanalyseerd. Deze zijn steeds opgedeeld in (indien aanwezig) vier spoorcategorieën, nl. muurwerk, puinkuilen, kuilen en lagen.

2.3.1 Vlak 1

In vlak 1 konden 24 sporen geregistreerd worden. De diepte van dit vlak lag tussen 9,93 en 10,7 m TAW. De vlakhoogteverschillen zijn ontstaan door het feit dat de onderzoekspuit gefaseerd in verschillende deelsegmenten werd opgegraven. Resumerend kan gesteld worden dat de sporen in dit vlak (m.u.v. muurwerk) op basis van stratigrafie en vondstmateriaal (cfr. 2.4.2 en 2.6) in de 19^{de}-20^{ste} eeuw te dateren zijn. Er werden voornamelijk puinige lagen en puinkuilen aangesneden.

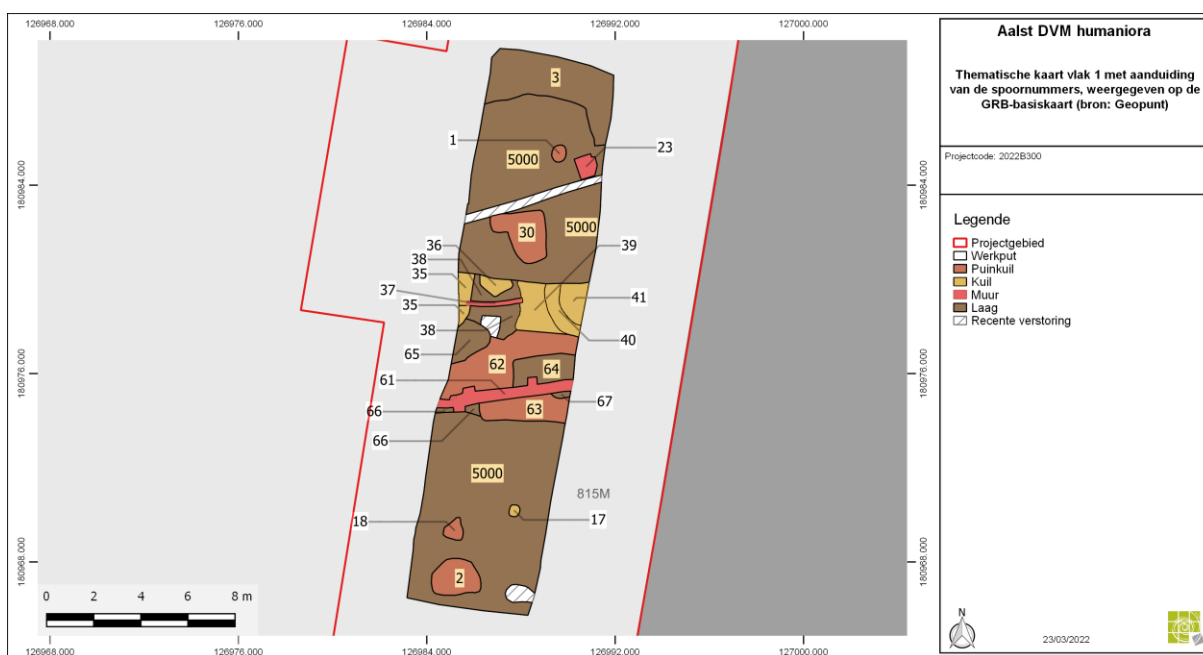


Fig. 39: Alle sporenplan van vlak 1.

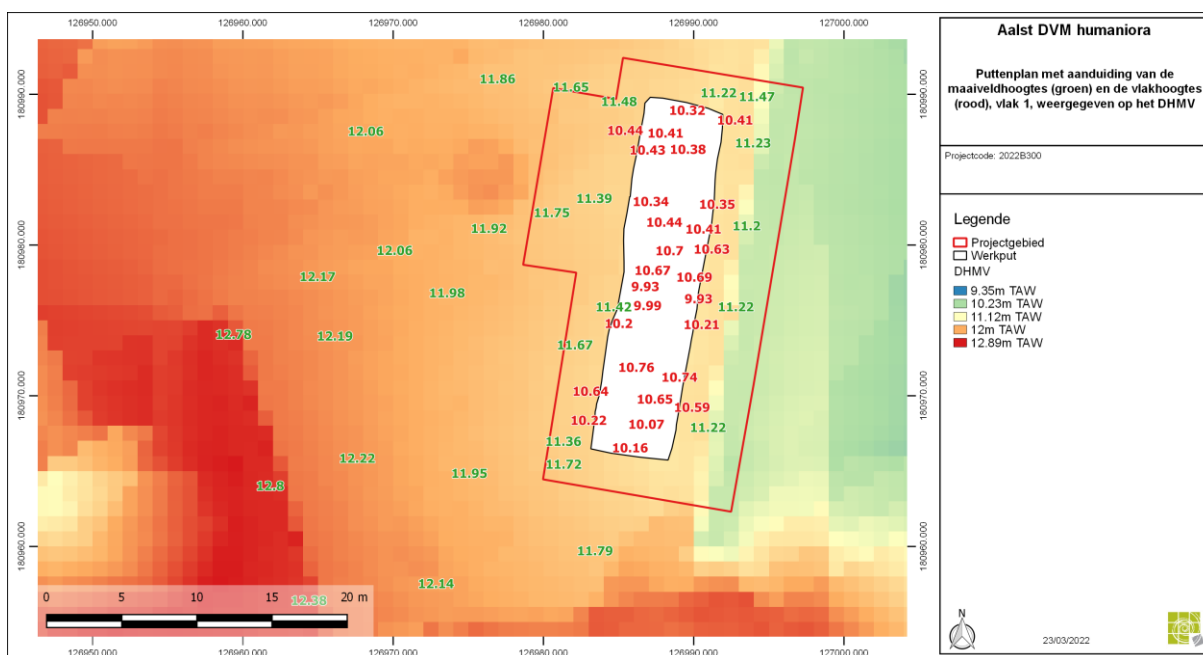


Fig. 40: Vlakhoogtes vlak 1 met het oorspronkelijk projectgebied.

2.3.1.1 Muurresten

In totaal werden in vlak 1 drie muurrestanten aangetroffen, namelijk S23, S37 en S61. Laatstgenoemde muur S61 is het meest relevant. Deze kon over een lengte van 5,8 m gevolgd worden en doorsnijdt de gehele opgravingsput. Aan zowel de noordkant als de zuidkant van de muur is telkens één artificiële uitsprong of verbreding zichtbaar, die beschouwd kan worden als het restant van een steunbeer.

De muur is opgebouwd uit zowel baksteen als natuursteen. De natuursteen is voornamelijk aanwezig aan de zuidzijde van de muur. Het muursegment tussen de meest oostelijke steunbeer en de putwand bestaat volledig uit baksteen. De aanwezige baksteenlagen lijken opgebouwd te zijn in een koppenverband.

Het gebruikte baksteenformaat is 23 x 11 x 6 cm. Gezien de merendeels onvolledige bakstenen betreft dit recuperatiemateriaal. De muur bleek nog maximaal 3 tot 4 baksteenlagen bewaard. De bewaarde hoogte ligt rond de 30 cm. Ter hoogte van de westelijke steunbeer bleek een natuurstenen bouwelement in de muur verwerkt, mogelijk afkomstig van een zuilbasis en te beschouwen als recuperatie.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 1 - Spoor 61

Fig. 41: Overzichtsfoto van de blootgelegde muur S61.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 1 - Spoor 61

Fig. 42: De westelijke steunbeer aan de zuidzijde van de muur. De zuidzijde bleek opgebouwd uit natuursteen, met uitzondering van de steunbeer.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 1 - Spoor 61

Fig. 43: De oostelijke steunbeer aan de noordzijde van de muur. Het muursegment achter de jalon bestaat volledig uit baksteen.

Muur S61 kan geïnterpreteerd worden als een afscheidings- of tuinmuur. Dergelijke muren zijn vaak voorzien van steunberen, aangezien ze relatief grote en lineaire afstanden moeten afscheiden zonder extra ondersteuning van tussenmuren of hoekpunten.

Deze interpretatie wordt bevestigd door historisch kaartmateriaal. Hierop is te zien dat deze muur zich exact situeert op een perceelsgrens van een binnentuin. De oriëntatie komt eveneens volledig overeen. De kaarten waarop dit zichtbaar is betreffen de Ferrariskaart uit 1771-1777 en de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). Op de Popp-kaart (1842-1879) is deze perceelsgrens verdwenen. De datering van deze kaarten, in combinatie met 18^{de}-eeuwse aardewerkvondsten uit een puinkuil die zich deels op en naast de muur bevindt, zorgt voor zowel een *terminus post quem* als *ante quem* voor deze muur.

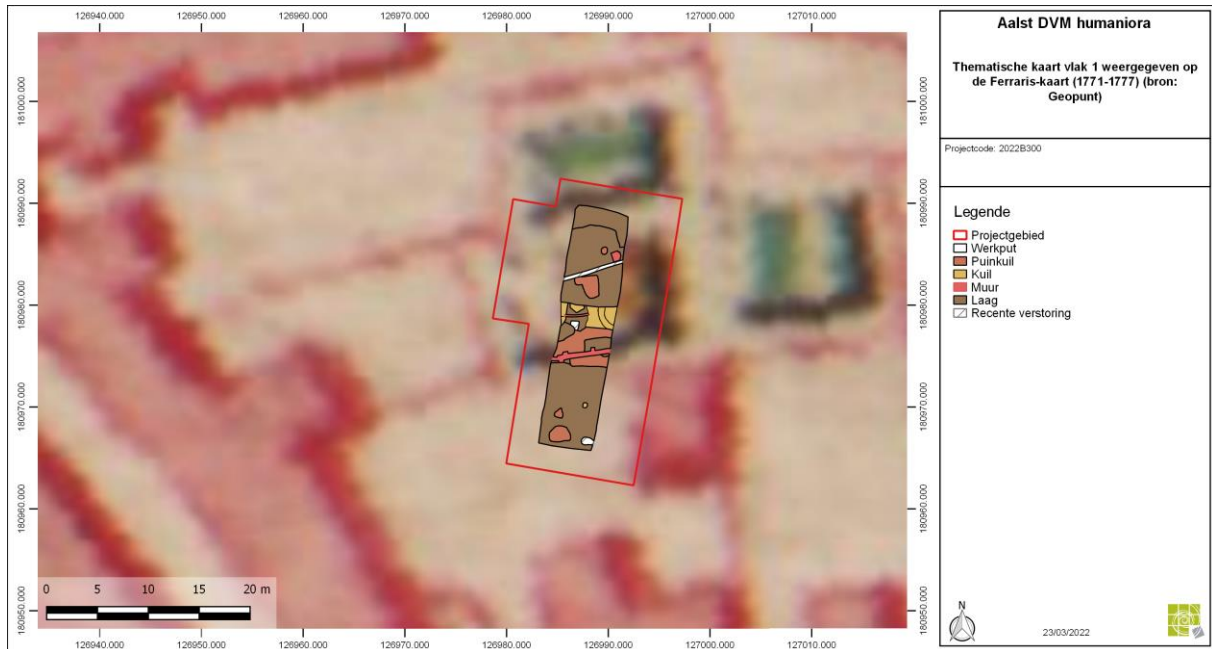


Fig. 44: Ferrariskaart, waarop de muur S61 overeenkomt met een perceelsgrens met het oorspronkelijk projectgebied.

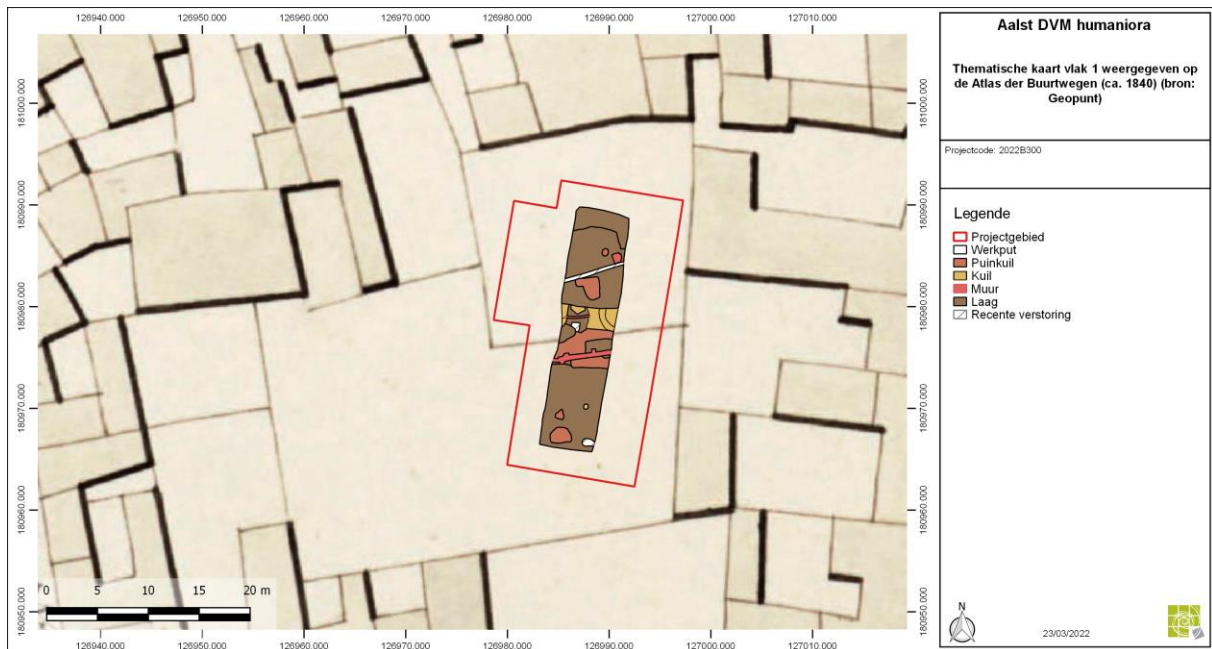


Fig. 45: Atlas der Buurtwegen, waarop de muur S61 overeenkomt met een perceelsgrens met het oorspronkelijk projectgebied.

De tweede muur die aan het licht kwam in vlak 1 betreft muur S37. De opbouw van deze licht gebogen muur is opgebouwd uit baksteen terwijl in het fundament natuursteen is gebruikt. Deze natuursteenblokken (V90, V91, V92) zijn geprofileerd en bestaan uit verschillende steensoorten, namelijk zandsteen en blauwe hardsteen. Het betreffen gerecupereerde elementen met deels resten van wittekleurige bepleistering. Muur S37 kon over een afstand van 2,35 m gevolgd worden en is west/oost georiënteerd. De bewaarde hoogte was 42 cm. De opbouw (17,5 cm breed) bestond nog

uit 5 lagen baksteen met formaat 17,5 x 8 x 4 cm. Onderaan verbreedt de muur naar 32 cm. Gezien de lichte kromming van de muur in combinatie met de verbreding onderaan, lijkend op een gootje, zou deze muur mogelijk geïnterpreteerd kunnen worden als een restant van een afvoer/riool.



Fig. 46: Muur S37 in vlak (links) en blootgelegd (rechts).



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 2 - Spoor 37

Fig. 47: Muur S37.



Fig. 48: Gerekupereerde natuurstenen blokken uit het fundament van S37.

Tot slot kan S23 nog genoemd worden. Dit muurfragment bevond zich in het noorden van de put en is als zeer recent (19^{de}/20^{ste}-eeuws) te beschouwen.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 1 - Spoor 23

Fig. 49: S23.

2.3.1.2 (Puin)kuilen en lagen

In het eerste vlak kwamen reeds diverse puinkuilen aan het licht, bijvoorbeeld S1 en S18. Op basis van aard, stratigrafie en samenstelling van het vondstmateriaal als 19^{de}/20^{ste}-eeuws te beschouwen.



Fig. 50: Links S1, rechts S18, beide in coupe.

Ook de overige dagzomende kuilen en (puinige) lagen in dit vlak zijn vanwege stratigrafische overwegingen als zeer recent aan te merken (cfr. bijv. S3). Ze bevinden zich immers bovenop de 18^{de}-eeuwse kuilen die in het dieper gelegen vlak 2 blootgelegd konden worden. De meerdere vondsten van industrieel wit aardewerk en recente bloempotten bevestigen dit beeld.



Fig. 51: Laag S3 in vlak 1. Onder deze laag bleken twee 18^{de}-eeuwse puinkuilen aanwezig in vlak 2.

2.3.2 Vlak 2

In vlak 2 konden 35 sporen geregistreerd worden. De diepte van dit vlak lag tussen 9,6 en 10,04 m TAW. De noordelijke zone is wat hoger aangelegd als gevolg van het gesegmenteerd opgraven van de put. In dit vlak kwamen grote 18^{de}-eeuwse puinkuilen en puinlagen aan het licht, alsmede nog recentere (puin)lagen. Enkel de uiterste zuidoostelijke hoek van de opgravingsput konden een aantal kuilen herkend worden met een iets oudere datering, omstreeks het midden 16^{de} eeuw.

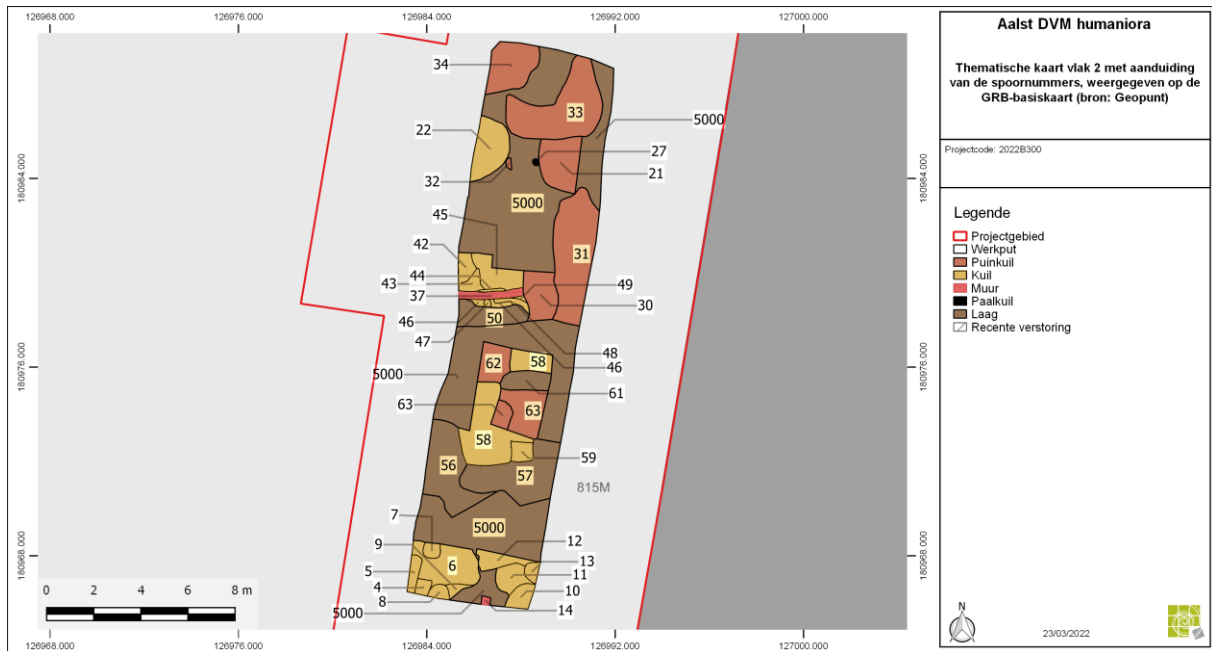


Fig. 52: Alle sporenplan van vlak 2 met het oorspronkelijk projectgebied.

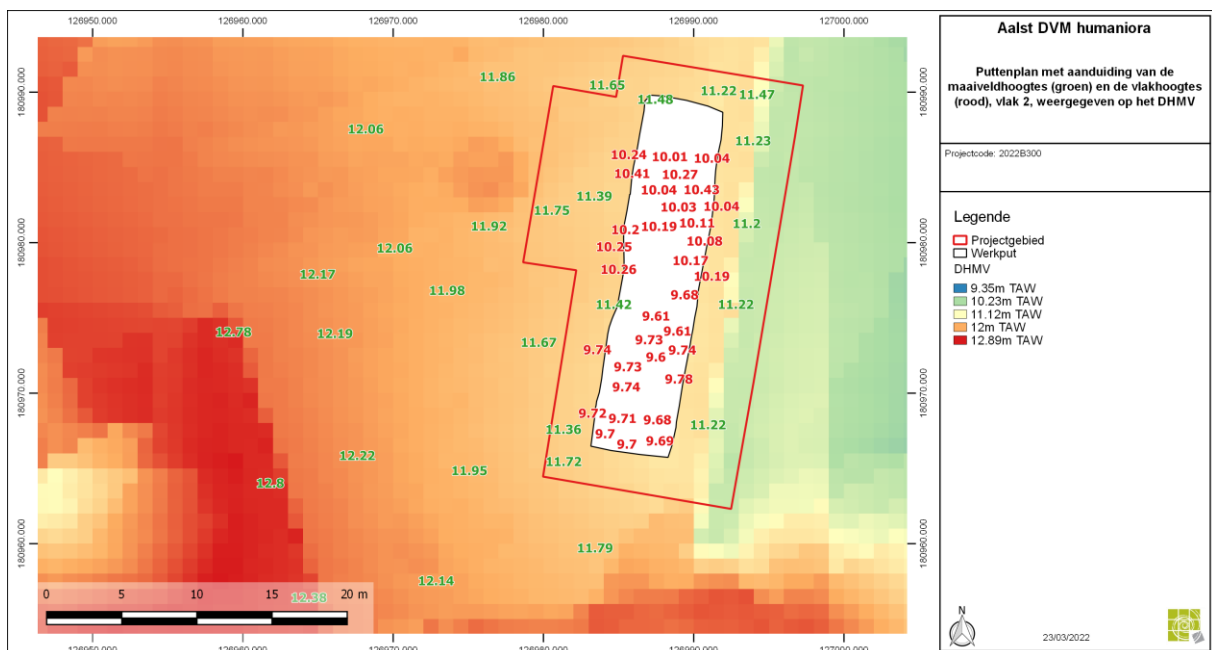


Fig. 53: Vlakhoogtes van vlak 2 met het oorspronkelijk projectgebied.

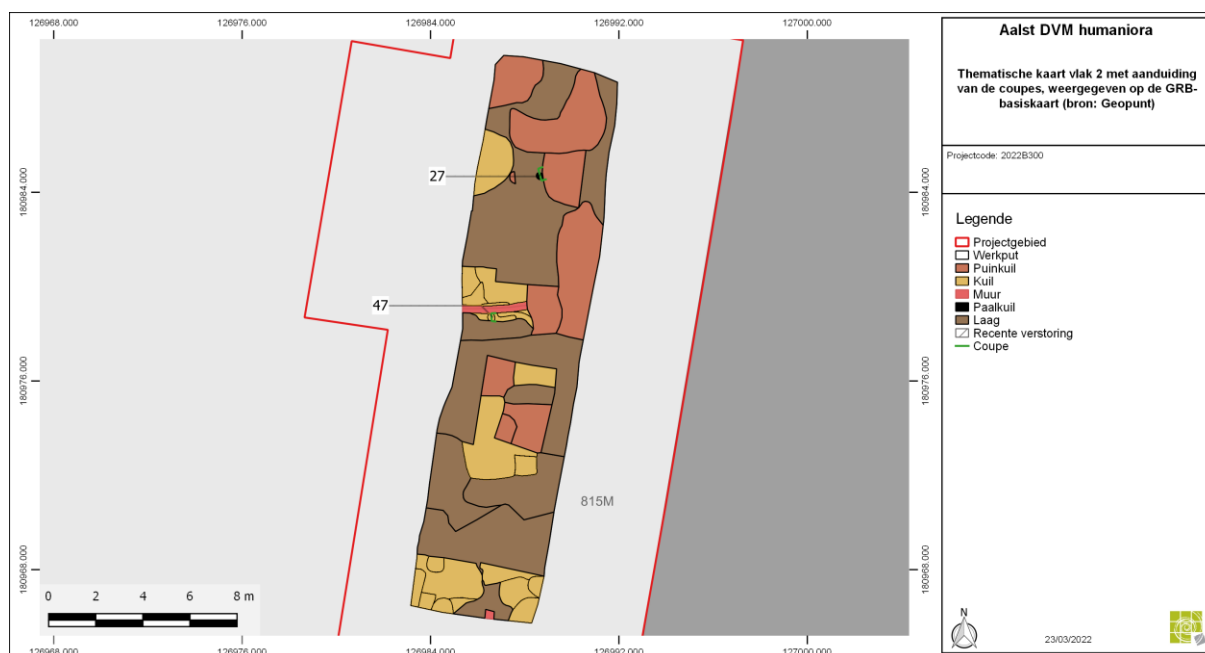


Fig. 54: Coupes vlak 2 met het oorspronkelijk projectgebied.

2.3.2.1 Muurresten

In vlak 2 werd het onderste deel van muur S37 verder blootgelegd. Dit spoor is reeds uitgewerkt in paragraaf 2.3.1.1.

2.3.2.2 Puinkuilen

Een groot deel van de put wordt gedomineerd door puinkuilen (S30, S31, S32, S33, S62, S63). Deze kuilen waren volledig gevuld met bouwmaterialen, met name bakstenen, gebogen dakpannen en in mindere mate leisteenfragmenten. Ook waren in een aantal puinkuilen (S33, S34, S30, S31) geprofileerde stucwerkfragmenten aanwezig. Gezien de overeenkomst in deze geprofileerde mortellijsten, alsmede steeds dezelfde samenstelling van deze puinkuilen kan een gelijktijdige datering vooropgesteld worden. De genoemde puinkuilen bleken zeer diep te zijn en waren in het dieper gelegen vlak 3 nog steeds aanwezig. In de profielen was steeds sprake van zeer instabiele situaties. Vanwege zowel deze stabiliteitsredenen als het feit dat de onderste niveaus verzadigd waren met opgesloten water kon de diepte van deze kuilen niet overal bepaald worden.⁴³

Op basis van de aardewerkvondsten (fig. 58), is de datering van de puinkuilen te plaatsen in de 18^{de} eeuw. Dit werd vastgesteld op basis van de combinatie van diagnostische kenmerken. Een faience tegel (fig. 59) is voorzien van de typische 18^{de}-eeuwse hoekversiering in de vorm van kleine bijtjes (V37). Een scherp Westerwald steengoed is gedecoreerd met een versiering die vooral in het midden van de 18^{de} eeuw gangbaar was. Ook werden fragmenten van 18^{de}-eeuwse kachelpannen aangetroffen, waarvan één in rozebakkend Maastrichts aardewerk (V20). Tot slot kan nog een randscherf van een bord genoemd worden, voorzien van een concentrische sliblijndecoratie (V112). Deze versieringswijze in de vorm van concentrische cirkels/spiralen is vooral gekend van de zogenaamde Nederrijnse borden uit de tweede productieperiode, daterend vanaf de late 17^{de} tot halverwege de 18^{de} eeuw.⁴⁴ Of de gevonden scherp daadwerkelijk uit het Nederrijns gebied komt is niet met zekerheid te zeggen,

⁴³ Na overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed (J. Moens) werd beslist om niet alle puinkuilen tot de onderkant te couperen. Er werd in overleg beslist dat het couperen tot geen enkele kennisvermeerdering zou leiden. Er werd beslist om een selectie te couperen om een zicht te hebben op vulling en datering.

⁴⁴ Bartels 1999, 139-142.

aangezien één van de belangrijkste kenmerk ontbreekt, namelijk de bodem. Een algemeen kenmerk van de Nederrijnse vormen is nl. dat deze bijna zonder uitzondering een standvlak of een standvoet hebben. Gezien de sterk glimmende en dikke glazuurlaag en het ontbreken van de ongeglazuurde witte sliblaag op het uiteinde van de rand, betreft de gevonden scherf vermoedelijk een regionale imitatie. Vanuit puinkuil S30 werden een aantal bakstenen opgemeten. De formaten zijn 22 x 10 x 6 cm, ? x 10,5 x 5,5 cm, 17,5 x 8 x 5,5 cm en ? x 11 x 5,5 cm.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Profiel 5

Fig. 55: Puinkuilen S30 en S31 in coupe (profiel 5).



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Overzicht vlak 2 en 3

Fig. 56: Puinkuilen S33 en S34 in vlak 2 en 3 (noordelijk putsegment).



Fig. 57: Geprofileerde mortelfragmenten (stucwerk) die in meerdere puinkuilen werden aangetroffen.



Fig. 58: Compilatie van aardewerk uit de puinkuilen in vlak 2 en 3.



Fig. 59: Faience tegelfragment V37, met de typische 18^{de}-eeuwse hoekversiering in de vorm van kleine bijtjes.

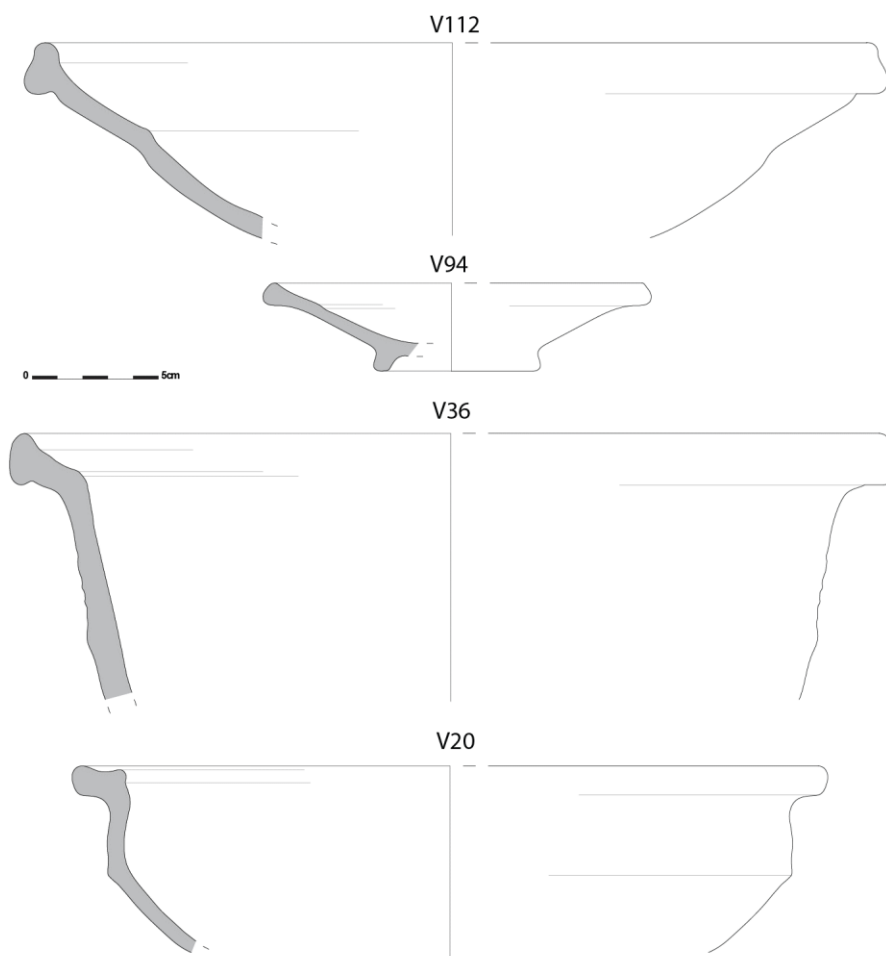


Fig. 60: Technische tekeningen van een aantal aardewerkvormen uit de 18^{de}-eeuwse puinkuilen.

2.3.2.3 Kuilen

Met name in de zuidelijke zone van de put kwamen een aantal geclusterde kuilen aan het licht die geen puin bevatten (S10, S11, S12, S13). Zie ook de zuidelijke zone in vlak 3 en 4, waar dezelfde kuilen nog altijd aanwezig bleken te zijn. De functie van deze kuilen is onbekend, enkel in S10 en S11 werd een significante hoeveelheid vondstmateriaal aangetroffen, wat een afvaldump indiceert.



Fig. 61: Geclusterde kuilen in vlak 2 (zuidelijk putsegment).

Zowel in kuil S10 als S11 was een significante hoeveelheid dateerbaar aardewerk aanwezig. Er is sprake van crossfitting tussen scherven uit beide sporen, waaruit af te leiden valt dat beide sporen tot één kuil behoren. De samenstelling van dit materiaal uit kuil S10/S11 is totaal anders in vergelijking met de eerder genoemde 18^{de}-eeuwse puinkuilen. In kuil S10/S11 is nl. nog een relatief grote hoeveelheid grijsbakkend aardewerk aanwezig, in tegenstelling tot de 18^{de}-eeuwse puinkuilen. Ook zijn er meerdere fragmenten van grapes gevonden (in de 18^{de} eeuw verdwenen, en vervangen door kachelpannen). De vondst van een steengoed kanfragment (V5-8) met plaquettes van eikenblaadjes is als zeer diagnostisch te beschouwen. De datering is te plaatsen in 16^{de} eeuw, conform de rest van het aardewerk uit S10/S11.

Vondstnr	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Periode	Soort	Opmerking
5(-8)	AWG	1	88	STG	16de eeuw	MAI:1, kan	1 bodem (standvlak), versierd met medaillons met eikenbladeren en eikels, Frechen
5(-5)	AWG	8	268	ROOD	16de eeuw	MAI:1, kom	volledig profiel, interne sliblaag, horizontale oren
5(-7)	AWG	4	403	GRS	16de eeuw	MAI:1, bloempot	2 bodem met doorboringen, 2 rand met doorboringen
5(-6)	AWG	1	62	GRS	16de eeuw	MAI:1, bloempot	1 rand met doorboringen, aanzet horizontaal oor
5(-9)	AWG	1	26	ROOD	16de eeuw	MAI:1, kom	1 rand, extern beroet
5	AWG	9	347	ROOD	16de eeuw	MAI:1, grape	1 rand, 1 oor, 7 wand

5	AWG	3	280	ROOD	16de eeuw	MAI:1, teil	3 rand
5	AWG	2	226	ROOD	16de eeuw	MAI:1, teil	2 rand
5	AWG	2	205	ROOD	16de eeuw	MAI:1, grape	2 rand waarvan 1 met oor, spaarzaam geglazuurd
5(-2)	AWG	1	168	ROOD	16de eeuw	MAI:1, grape	1 rand met oor, loodglazuur
5	AWG	2	67	ROOD	16de eeuw	MAI:2, grape	2 rand waarvan 1 met aanzet oor
5	AWG	2	23	ROOD	16de eeuw	MAI:2, onbepaald	2 rand met dekkend loodglazuur
5(-11)	AWG	9	417	ROOD	16de eeuw	MAI:1, teil	2 rand, 3 bodem (standvinnen), 4 wand, intern dekkend loodglazuur
5	AWG	10	503	GRS	16de eeuw	onbepaald	10 wand
5	AWG	30	502	ROOD	16de eeuw	onbepaald	2 bodem, 28 wand
5	AWG	1	6	STG	16de eeuw	onbepaald	1 wand
6	ODB	1	131	BOT	ME; NT	rund	metatarsus, haksporen
6	ODB	1	29	BOT	ME; NT	groot zoogdier	rib
6	ODB	2	1	BOT	ME; NT	schaap/geit	tanden, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	4	8	BOT	ME; NT	middelgroot zoogdier	indet, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	11	1	BOT	ME; NT	muis	3 wervels, 2 onderkaken, 3 schedelfragmenten, 3 lange beenderen, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	29	1	BOT	ME; NT	vis	uit zeefstaal VNR13
6	ODB	78	3	BOT	ME; NT	klein zoogdier	indet, uit zeefstaal VNR13
7	MXX	1	8	SPIJKER	ME; NT	ijzer	nagel
8	BM	2	178	TEGEL	NT	daktegels	reducerend gebakken, 1 fragment met doorboring
8	BM	1	408	DAKPAN	NT	dakpan	reducerend gebakken
8	BM	5	479	TEGEL	NT	daktegels	roodbakend
8	BM	1	176	BAKSTEEN	LME	baksteen	voorzien van groenkleurig zoutglazuur
8	BM	1	197	TEGEL	NT	vloertegel	
8	BM	2	18	DAKLEI	NT	leisteel	
11	AWG	2	8	STG	NT	onbepaald	2 wand, intern en extern zoutglazuur
11	AWG	1	47	GRS	LME	onbepaald	1 wand
11	AWG	5	51	ROOD	LME; NT	onbepaald	5 wand, deels strooiglazuur, deels dekkend geglazuurd
11	AWG	19	19	ROOD	LME; NT	onbepaald	19 wand, spaarzaam geglazuurd, uit zeefstaal VNR13
11	AWG	1	1	GRS	LME; NT	onbepaald	1 wand, uit zeefstaal VNR13
11	AWG	1	1	STG	LME; NT	onbepaald	1 wand, uit zeefstaal VNR13
12	ODB	10	232	BOT	ME; NT	rund	onderkaak met kiezen (gefragmenteerd)
12	ODB	1	162	BOT	ME; NT	rund	femurfragment, knaagsporen
123	AWG	3	86	GRS	16de eeuw	onbepaald	3 wand
123	AWG	1	75	ROOD	16de eeuw	onbepaald	1 wand met aanzet oor
123	AWG	11	328	ROOD	16de eeuw	MAI:1, teil	2 rand, 9 wand
123	AWG	2	51	ROOD	16de eeuw	MAI:2, teil	2 rand
124	ODB	1	151	BOT	ME; NT	rund	femurfragment
138	MXX	8	40	SPIJKER	ME; NT	ijzer	nagels
139	GLS	1	2	VENSTER	LME; NT	witkleurig glas	vlakglas
140	ODS	50	1	SCHHELP	ME; NT	divers	voornamelijk mossel en visschubben
141	BM	1	31	TEGEL	LME; NT	daktegels	daktegelfragment
142	ZF10	1	369	RESIDU	XXX	zeefresidu	getrieerd, bevat nog veel brokjes bouwmetaal

Tabel 6: Alle vondsten uit kuil S10/S11.

Binnen het aandeel grijsbakend aardewerk uit S10/S11 bevinden zich twee bloempotten (V5-6 en V5-7) met verschillende randdiameters, resp. 22 en 28 cm. In de haaks naar buiten geplooid rand zijn gaten aanwezig, alsook in de bodem die voorzien is van een standring. In Bartels 1999 staat een typologisch vergelijkbare bloempot afgebeeld, eveneens op een standring en voorzien van horizontale oren. De datering wordt geplaatst tussen 1525 en 1550.⁴⁵

Het reeds eerdergenoemde steengoed kanfragment (V5-8) is geproduceerd in Frechen. Dit is te zien aan het zgn. pantervelpatroon dat ontstaan is tijdens het bakken in de dikke laag ijzerengobe en

⁴⁵ BARTELS 1999, 640, inv. 403.

zoutglazuur, karakteristiek voor de productie in Frechen.⁴⁶ De versieringswijze d.m.v. opgelegde plaquettes van takken, bladeren en eikels (zgn. eikenbladdecoratie) is oorspronkelijk ontstaan in Keulen. De eikenbladdecoratie beleeft aldaar een hoogtepunt tussen 1525 en 1540, terwijl het in het derde kwart van de 16^{de} eeuw verdwijnt.⁴⁷ In zowel Raeren als Frechen wordt de Keulse eikenbladdecoratie geïmiteerd.

In Frechen vond vanaf het midden van de 16^{de} eeuw de fabricage van steengoed in Keulse traditie plaats. Het is bekend dat zich vanaf 1544 Keulse pottenbakkers in Frechen vestigden.⁴⁸ Het aangetroffen fragment zal daarom in de tweede helft van de 16^{de} eeuw dateren.

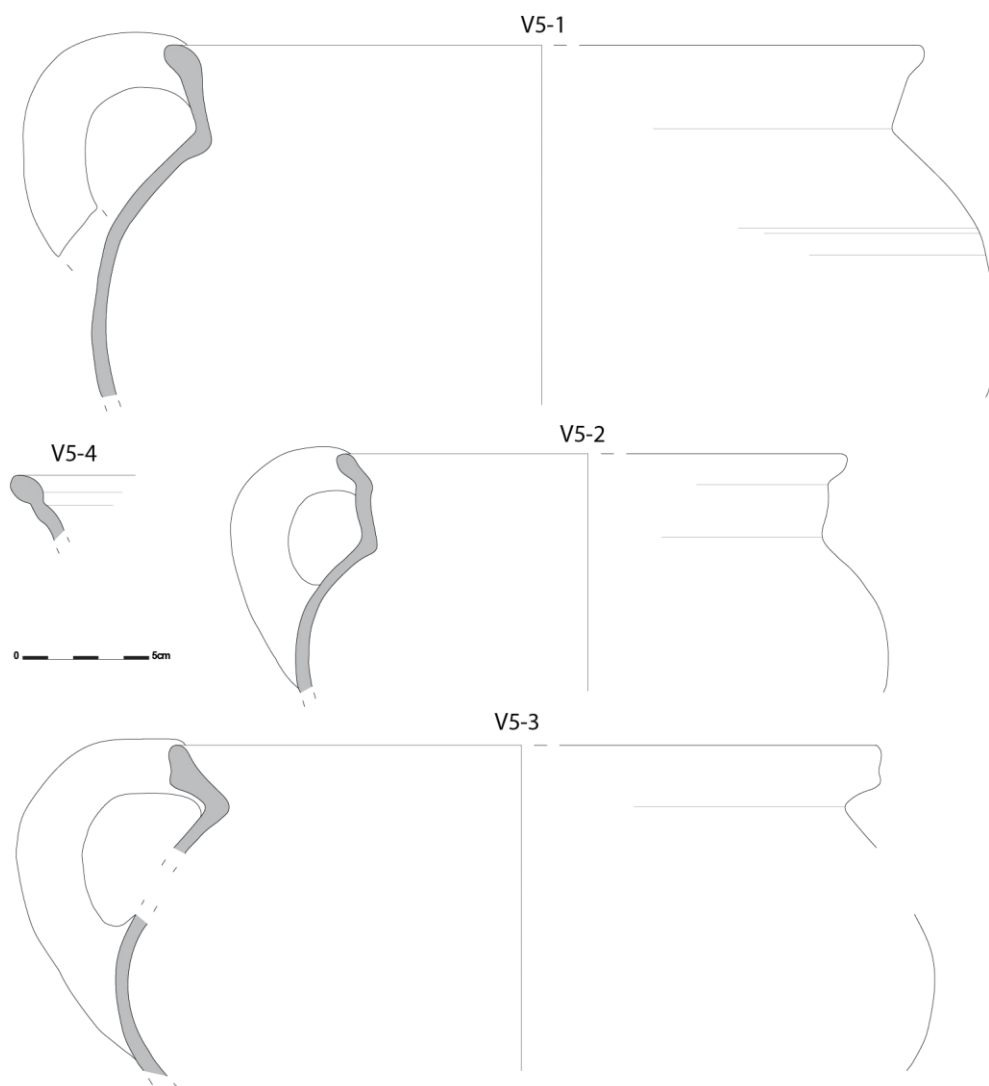


Fig. 62: Technische tekeningen van een aantal grapes uit de 16^{de}-eeuwse kuil S10/S11.

⁴⁶ BARTELS 1999, 63

⁴⁷ BARTELS 1999, 61

⁴⁸ HURST 1986, 214.

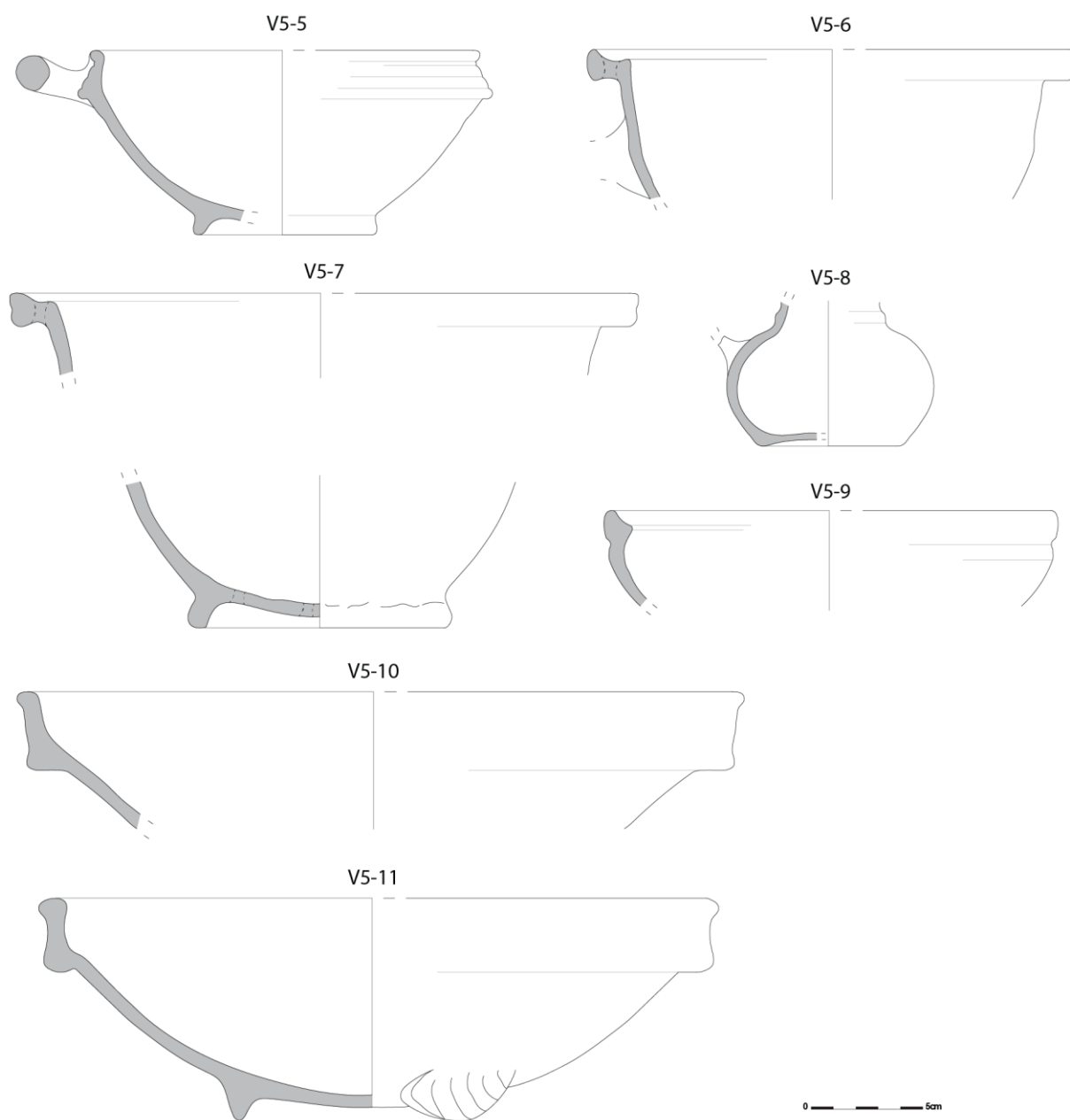


Fig. 63: Technische tekeningen van een aantal aardewerkvormen uit de 16^{de}-eeuwse kuil S10/S11.



Fig. 64: Een selectie van het gevonden aardewerk uit S10/S11. In functie van de technische aardewerktekeningen werden een aantal passende scherven tijdelijk met tape aan elkaar geplakt.



Fig. 65: Steengoed kannetje V5-8 met eikenbladdecoratie, geproduceerd in Frechen.



Fig. 66: Resten van vis uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.



Fig. 67: Gefragmenteerde mosselschelpen (links) en visschubben (rechts) uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.



Fig. 68: Resten van muis uit het uitgezeefde staal van de kuilvulling S11.

Behalve de aardewerkvondsten zijn in kuil S10/S11 nog andere vondstcategorieën aanwezig, zie bovenstaande tabel 6. Dit werd aangevuld met de vondsten uit een zeefstaal van de kuilvulling. Hierin werden o.a. visresten zoals graten en schubben herkend, alsook resten van mosselschelpen en zelfs een incompleet muizenskeletje. Het handverzameld dierlijk bot bevat resten van rund en schaap/geit. Op basis van het totale vondstensemble, waarin een belangrijke component consumptieresten aanwezig is, kan kuil S10/S11 geïnterpreteerd worden als een afvalkuil.

2.3.3 Vlak 3

Vlak 3 moest gezien de bepaling m.b.t. de funderingspijlers en ook vanuit stabiliteitsredenen versmald worden aangelegd. In dit vlak konden 25 sporen geregistreerd worden. De diepte van dit vlak lag tussen 8,8 en 9,6 m TAW. De hoogteverschillen zijn het gevolg van het gesegmenteerd opgraven van de put. Dit vlak geeft een gelijkaardig beeld als bovenliggend vlak 2. De grote 18^{de}-eeuwse puinkuilen en puinlagen zijn nog steeds aanwezig. In de uiterste zuidoostelijke hoek van de opgravingsput konden een aantal kuilen herkend worden (eveneens reeds zichtbaar in vlak 2) met een iets oudere datering, omstreeks de 16^{de} eeuw. In het noorden van de put werd op een tweetal plaatsen de moederbodem bereikt.

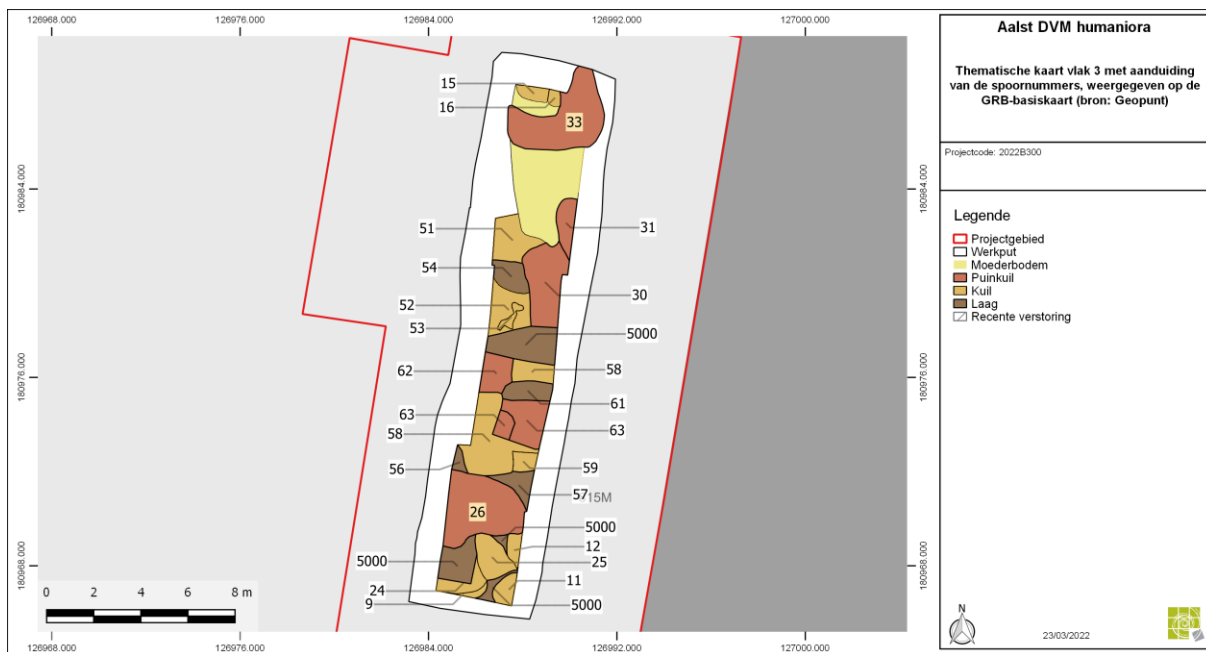


Fig. 69: Allesporenplan van vlak 3 met het oorspronkelijk projectgebied.

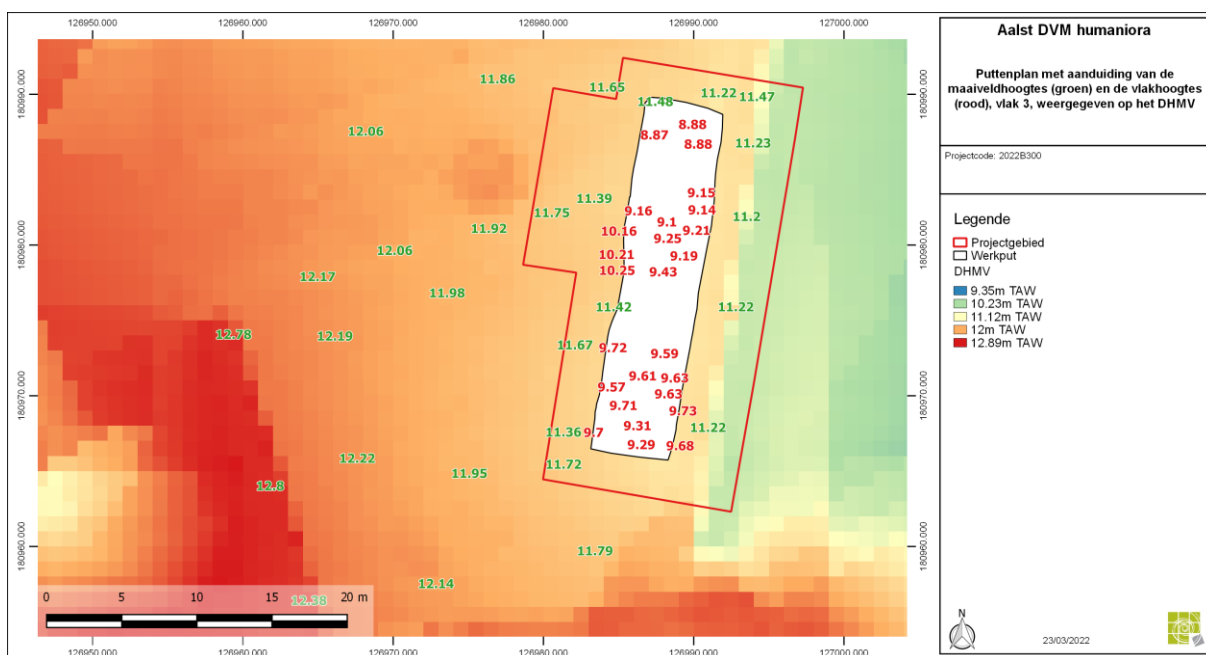


Fig. 70: Vlakhoogtes vlak 3 met het oorspronkelijk projectgebied.



Fig. 71: Coupes vlak 3 met het oorspronkelijk projectgebied.

2.3.3.1 Puinkuilen

De eind 18^{de}-eeuwse puinkuilen uit bovenliggend vlak (S33, S30, S31, S62, S63) zijn eveneens in vlak 3 aanwezig. Bijkomend werd in het zuidelijke putsegment nog een puinkuil aangesneden, namelijk S26. De sporadische aardewerkvondsten hieruit (bijv. fig. 75), duiden op een vergelijkbare datering. Deze zijn reeds besproken en afgebeeld in paragraaf 2.3.2.2.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Overzicht vlak 2 en 3

Fig. 72: Puinkuil S33, zowel aangesneden in vlak 2 als 3.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Overzicht vlak 3

Fig. 73: Puinkuil S26 tijdens de aanleg van vlak 3. Dit spoor bleek gevuld met zeer veel grondwater.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Overzicht vlak 3

Fig. 74: Vlak 3. Puinkuil S26 is duidelijk te zien.

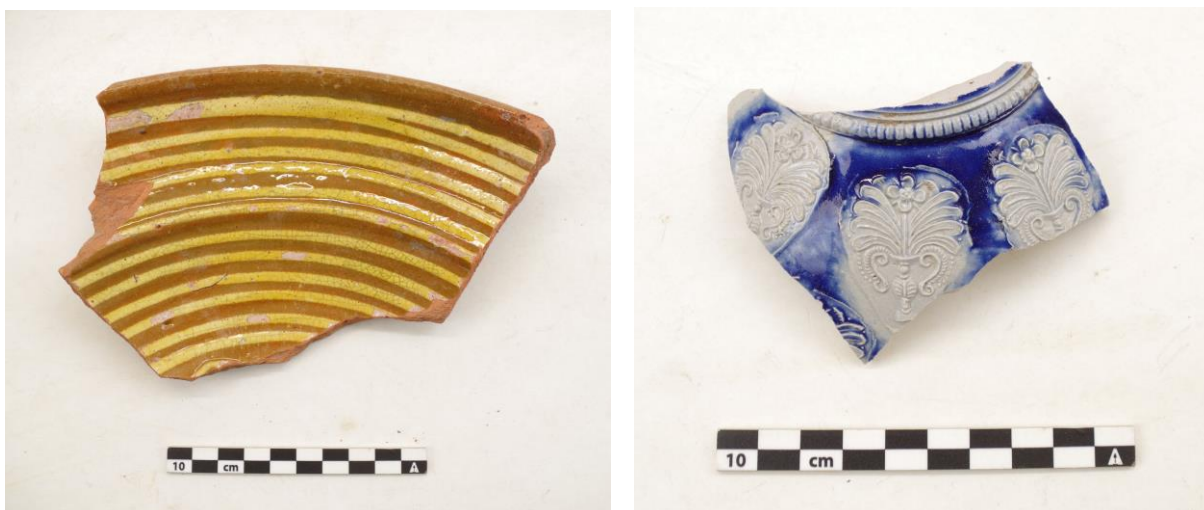


Fig. 75: Twee aardewerkvondsten uit puinkuil S26, links een bord (V112), rechts een scherf Westerwald (V20). Cfr. 2.3.2.2.

2.3.3.2 Kuilen

De reeds deels in vlak 2 aangetroffen geclusterde kuilen in de zuidelijke zone van de put (S9, S11, S12, S24, S25) werden, indien deze niet in het profiel van de putwand aanwezig waren, in vlak 3 gecoupeerd. Dit was het geval bij de kuilen S12 en S25. Als gevolg van zeer snel in de coupe insijpelend grondwater wat opgesloten zat in naastliggende puinkuil S26 kon de onderkant van deze sporen echter niet bereikt worden.

Uit de vulling van S12/S25 kon een steengoed randfragment van een kan, een roodbakkende wandscherf en bodem (standing) voorzien van een interne sliblaag met groenkleurig glazuur, en een roodbakkende randscherf, eveneens met intern groenkleurig loodglazuur, gerecupereerd worden. Op basis van deze aardewerkvondsten situeert de datering van deze kuil omstreeks de 16^{de} eeuw.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 3 - Coupe S12-S25

Fig. 76: Coupe op kuil S12/S25.

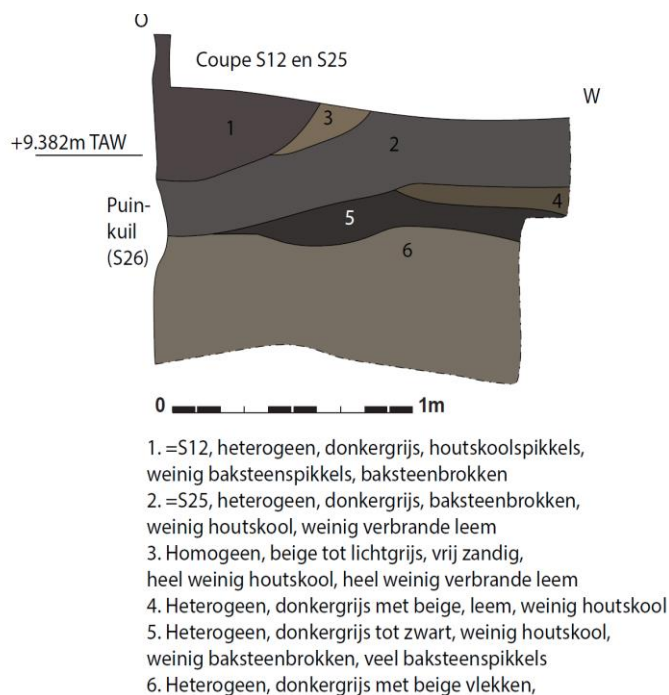


Fig. 77: Gedigitaliseerde coupetekening van kuil S12/S25.

Ter hoogte van kuil S52/S53 werd met behulp van de kraan een 60 cm diepe coupe gezet om de opbouw van dit spoor te registreren. De vulling bleek zeer heterogeen, vermengd met veel versmeten moederbodem. De bodem van het spoor kon niet bereikt worden vanwege zeer snel insijpelend grondwater. De vondst van een viertal grijsbakkende wandscherven aardewerk (V68, V73) indiceren een vol- of laatmiddeleeuwse datering. Een datering in de 16^{de} eeuw valt eveneens niet uit te sluiten, en zou contemporain zijn aan de 16^{de}-eeuwse kuil in de zuidoostelijke hoek van de onderzoekspuut.



Fig. 78: Coupe op kuil S52/S53.

2.3.3.3 Moederbodem

In het noorden van de put werd op een tweetal plaatsen de moederbodem bereikt, rond een diepte van ca. 9,16 m TAW. Als de koppeling gemaakt wordt met het in 2018 opgegraven naastgelegen onderzoeksgebied (fase 1), grenzend aan de straatkant van het Sint-Martensplein, is een duidelijk verschil te zien. Hier werd de moederbodem namelijk reeds aangetroffen op een diepte van 11,9 m TAW, amper 14 cm onder het maaiveldniveau van het toenmalige plangebied en op een zeer geringe afstand t.o.v. het straatniveau van het Sint-Martensplein.⁴⁹ Dit aanzienlijke niveauverschil, op een kleine afstand van ca. 35-40 m hemelsbreed, kan verklaard worden doordat huidig projectgebied zich bevindt in de dieper gelegen alluviale vlakte van de Dender, terwijl de vorige fase zich situeert op een hooggelegen uitloper van een leemrug. Dit is af te leiden vanuit het Digitaal Hoogtemodel, zie fig. 93.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Vlak 3 - Profiel 1 - Moederbodem

Fig. 79: Moederbodem in profiel, vlak 3.

⁴⁹ DE GRUYSE & EGGERMONT 2020.

2.3.4 Vlak 4

Vlak 4 werd aangelegd ter hoogte van de in vlak 3 gecoupeerde kuilen S12/S25. In vlak 3 bleek in coupe dat deze kuilen tot één spoor behoorden en nog dieper aanwezig waren. Als gevolg van grote hoeveelheden grondwater die vanuit naastgelegen puinkuil S26 de coupe en het vlak instroomden kon echter de volledige diepte niet bepaald worden. In vlak 4 speelden dezelfde problemen zodat hier slechts een snelle vlakregistratie uitgevoerd kon worden.

In vlak 4 bleek S12/S25 inderdaad tot één spoor samen te komen, nl. S60. Ook kon in vlak de onderkant van S24 waargenomen worden, een kuil die eveneens in vlak 3 aanwezig was.



Fig. 80: Allesporenplan vlak 4 met het oorspronkelijk projectgebied.

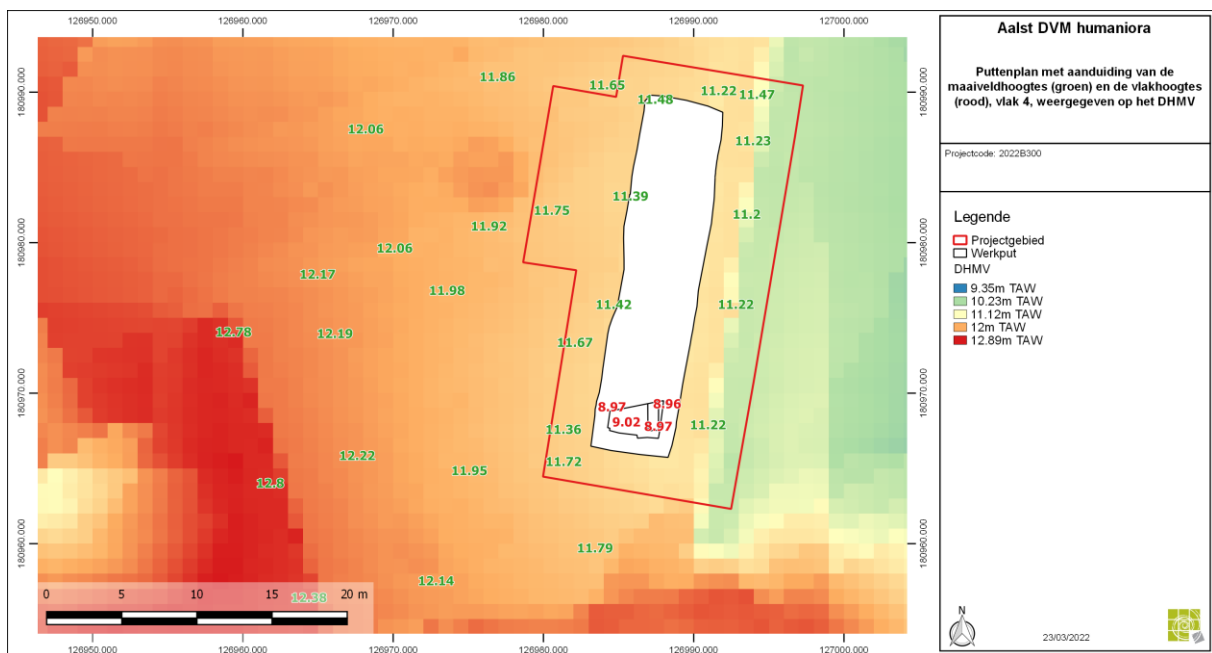


Fig. 81: Vlakhoogtes vlak 4 met het oorspronkelijk projectgebied.

2.3.4.1 Kuilen

Vlak 4 bracht twee kuilen aan het licht, reeds aanwezig in bovenliggend vlak. Kuil S60 (=S12/S25) bleek gevuld met een donkergrijze, iets humeuze vulling. De noordelijke zijde werd afgesneden door puinkuil S26. Uit de vulling konden 8 grijsbakkende wandscherven, 2 wandscherven en een kanbodem in steengoed en 3 roodbakkende wandscherven, waarvan één van een vergiet (met vierkante doorboringen) gerecupereerd worden. Uit het vlak 3 kwam uit het bovenste deel van S60 (aldaar S25) een steengoed randfragment van een kan, een roodbakkende wandscherf en bodem (standing) voorzien van een interne sliblaag met groenkleurig glazuur, en een roodbakkende wandscherf, eveneens intern groenkleurig loodglazuur. Op basis van deze aardewerkvondsten kan de datering van deze kuil omstreeks de 16^{de} eeuw geplaatst worden.

Behalve S60 konden in vlak de onderste centimeters van kuil S24 blootgelegd worden (zie ook laag 24 in profiel 4). De aardewerkvondsten uit deze kuil (V109, V122) duiden op een laatmiddeleeuwse of 16^{de}-eeuwse datering (conform naastliggende lagen 11 (S11) en 21 en hierboven genoemde S60). Het gaat om weinig diagnostische fragmenten, nl. een bodemscherf en 3 wandscherven in een grijsbakkend baksel en een wandscherf steengoed, voorzien van in- en extern dekkend zoutglazuur.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Overzicht vlak 4

Fig. 82: Vlakfoto vlak 4.

2.4 PROFIELEN EN STRATIGRAFIE

2.4.1 Inleiding en methodologie

De stratigrafie van de bodemopbouw in de opgravingszone werd geregistreerd en bestudeerd aan de hand van een vijftal profielen. Dit gaat om de vier putwanden (deels aangevuld met de dieperliggende trap van vlak 3) alsmede een centraal dwarsprofiel. Zie onderstaand plan voor de locaties en nummering van de profielen.

De profielen zijn geïnterpreteerd met behulp van de profieltekeningen die gemaakt zijn tijdens het archeologisch onderzoek, in combinatie met de foto's en laagbeschrijvingen. Overkoepelend zijn bij een aantal profielen overeenkomsten te zien in (een deel van) de opbouw. De stratigrafische lagen in onderstaande gedigitaliseerde profieltekeningen zijn daarom gelijkaardig ingekleurd en genummerd conform, en in functie van, de veronderstelde analogie.

Een selectie van de profielen wordt in de paragrafen hieronder geanalyseerd en afgebeeld. In de laatste paragraaf (cfr. 2.4.3.) wordt verder uitgezoomd en volgt een beschrijving van de fysisch geografische en geologische situatie van het projectgebied in zijn ruimere omgeving.

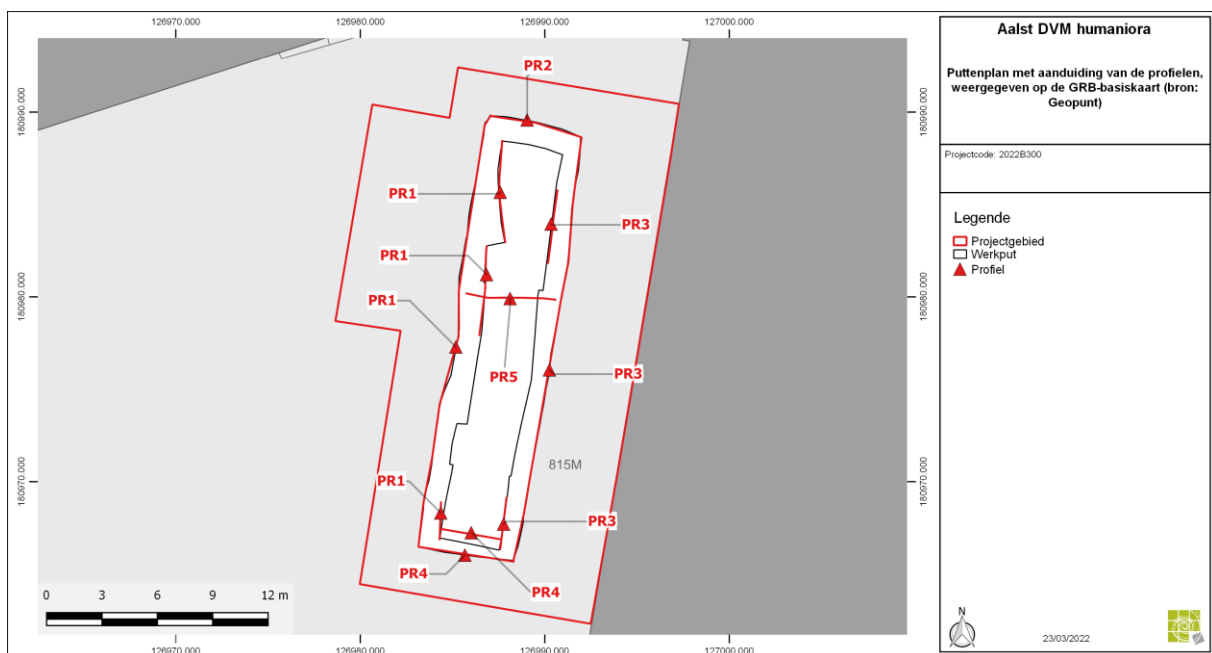


Fig. 83: Locaties van de profielen met het oorspronkelijk projectgebied.

2.4.2 Laagbeschrijving, stratigrafie en interpretatie

Drie van de vijf ingetekende profielen zijn gedigitaliseerd en hieronder afgebeeld, nl. profiel 1, 4 en 5. Profiel 1 betreft de volledige westelijke putwand, inclusief de diepergelegen vertrapping die eveneens deels werd geregistreerd. De bovenrand van de vertrapping is met een stippellijn weergegeven. Profiel 4 betreft de zuidelijke korte putwand en profiel 5 is het centrale dwarsprofiel.

2.4.2.1 Profiel 1

Profiel 1 toont een complexe stratigrafie van (puin)lagen, puinkuilen en opvullingspakketten.

Om deze stratigrafie te begrijpen en vooral de (on)relevantie ervan qua datering, is het aan te bevelen om te focussen op de stratigrafische positie van laag 33 (=puinkuil S26), laag 55, laag 54, laag 77 (=puinkuil S33) en laag 80 (=puinkuil S34).

De datering van deze vijf genoemde lagen (in vlak zijn dit puinkuilen) is op basis van aardewerk en tegelfragmenten te plaatsen in de tweede helft van de 18^{de} eeuw. Alle stratigrafische opvullingen die hierboven aanwezig zijn, zijn dus jonger.

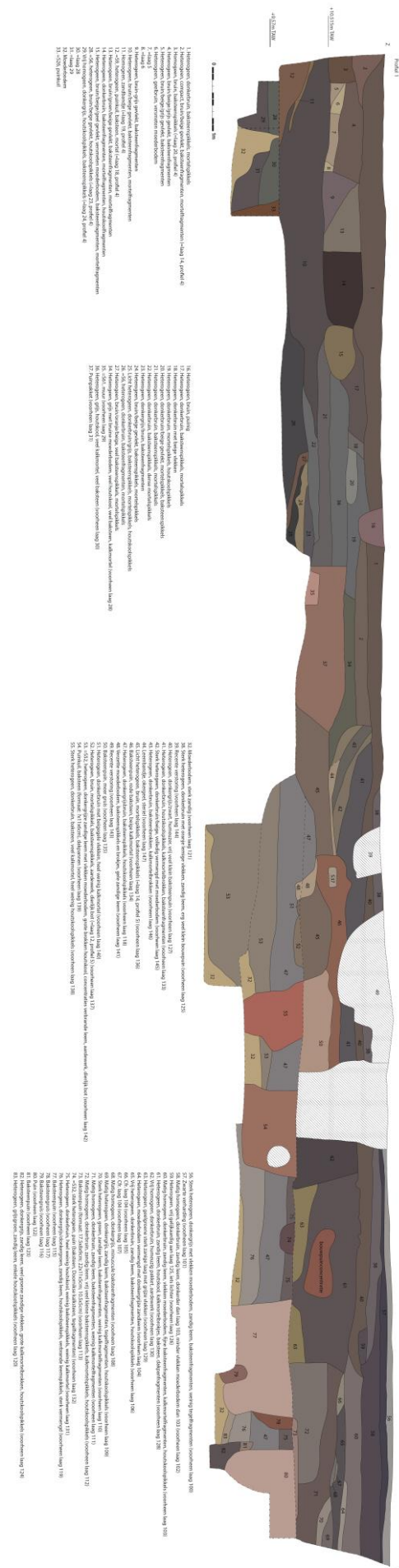
De vijf genoemde, eind 18^{de}-eeuwse puinkuilen doorsnijden in dit profiel de lagen 30, 31, 47, 53 en 76. Deze lagen zijn dus als ouder te beschouwen. Op basis van aardewerkvondsten die in een aantal van deze genoemde lagen werden aangetroffen kan een indicatie van de datering gegeven worden.

Laag 47 (V41, V71, V80, V84) bevatte 12 grijsbakkende scherven, waarbij één blokvormig randtype. Ook konden hieruit 4 roodbakkende wandscherven gerecupereerd worden, voorzien van strooiglazuur. De algemene datering kan bij gebrek aan diagnostische randtypes algemeen in de late middeleeuwen geplaatst worden.

Laag 53 (V68, V73) bevatte 4 grijsbakkende wandscherven, eveneens laatmiddeleeuws.

Laag 76 (V39, V40) bevatte 3 grijsbakkende wandscherven, één ongeglazuurde roodbakkende scherv en een zeer klein schervje Rijnlants roodbeschilderd aardewerk. Dit duidt eveneens op de late middeleeuwen, met mogelijk residueel volmiddeleeuws materiaal.

Fig. 84: De volledige sequentie van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer. In functie van de leesbaarheid wordt dit profiel nogmaals afgebeeld op de hierna volgende twee pagina's, opgedeeld in twee delen.



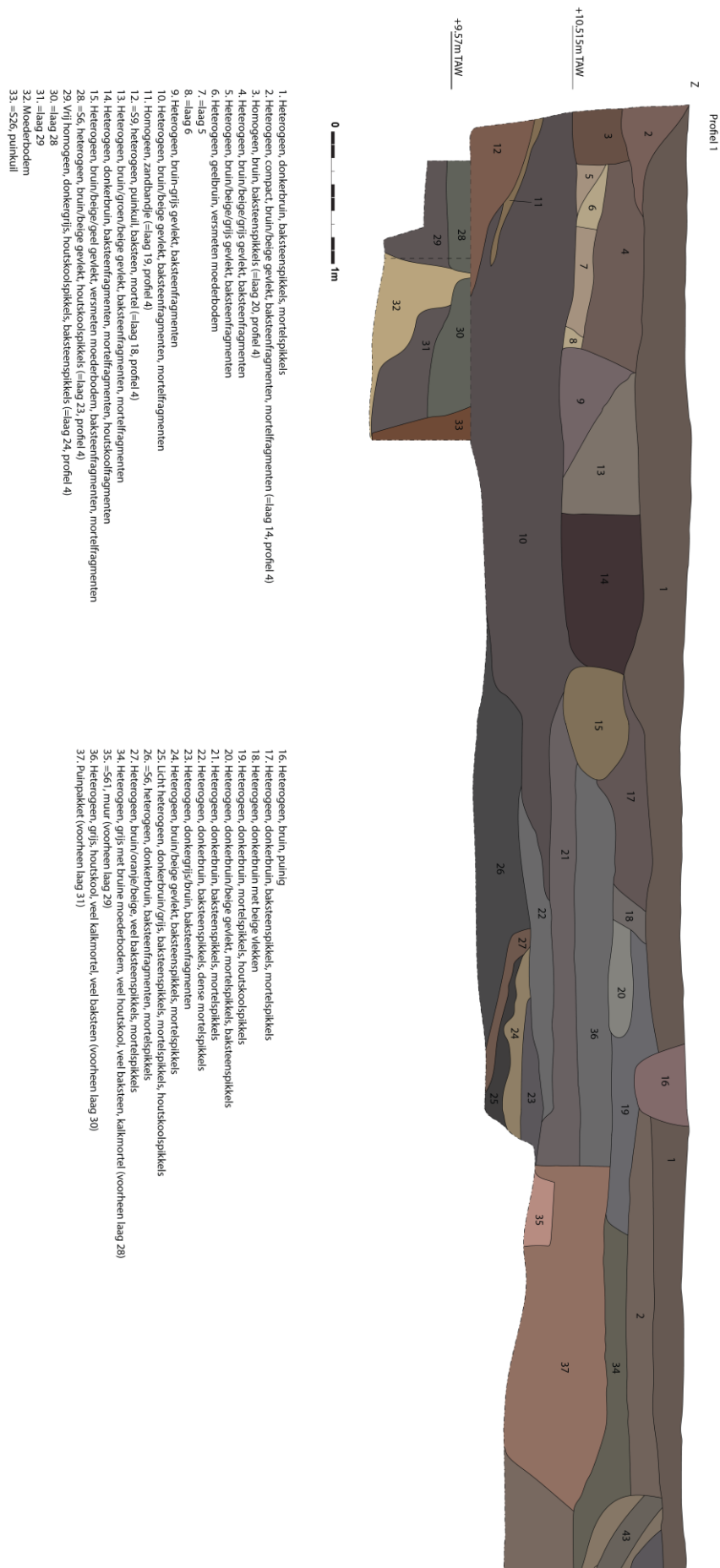


Fig. 85: Zuidelijke helft van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.

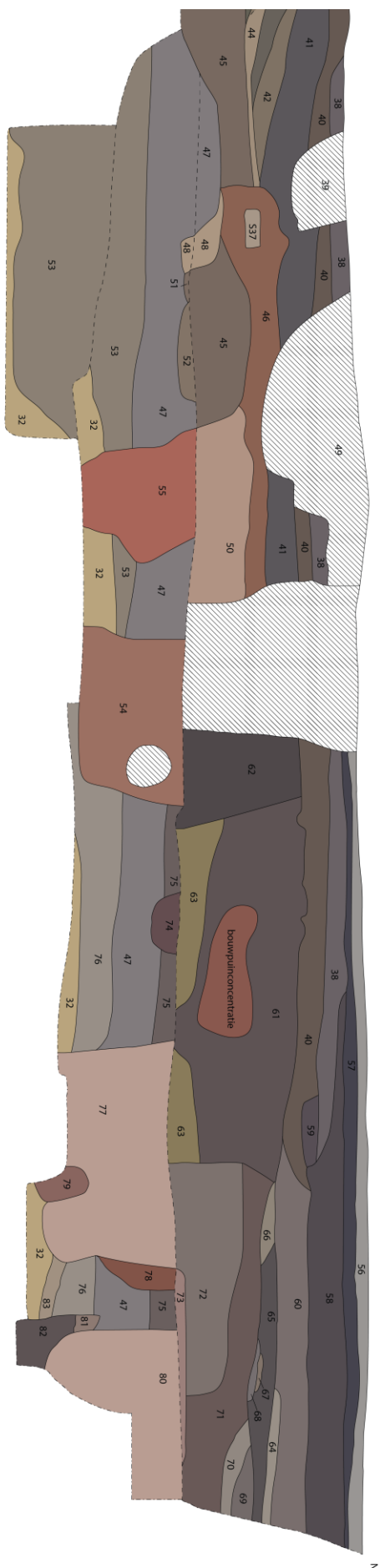


Fig. 86: Noordelijke helft van profiel 1. De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.

32. Moederbodem, steek zandig (voorheen laag 121)
38. Steek heterogeen, donkerbruin met oranje leemige vlekken, zandig leem, erg veel klein bouwput (voorheen laag 129)
39. Recente verstoring (voorheen laag 144)
40. Heterogeen, donkergrijf/zwart, humeuze, vrij veel klein baksteempuin (voorheen laag 127)
41. Heterogeen, donkerbruin, houtskoolspijkels, kalkmortelbrokken, baksteentfragmenten (voorheen laag 133)
42. Steek heterogeen, donkerbruin/beige, volledig vermengd met moederbodem (voorheen laag 145)
43. Heterogeen, donkerbruin, baksteenbrokken, kalkmortelbrokken (voorheen laag 146)
44. Leemhandje, okergel, steriel (voorheen laag 147)
45. Licht heterogeen, bruin, moreelspijkels, baksteenspijkels (=laag 14, profiel 5) (voorheen laag 136)
46. Baksteempuin, rode baksteen, beige kalkmortel (voorheen laag 134)
47. Heterogeen, donkergrijfbruin, baksteenspijkels, houtskoolspijkels (voorheen laag 118)
48. Verste moederbodem baksteenspijkels en brokken, gele zandige leem (voorheen laag 141)
49. Recente verstoring (voorheen laag 149)
50. Baksteempuin (voorheen laag 135)
51. Heterogeen, donkerbruin met beigele vlekken heel weinig kalkmortel (voorheen laag 140)
52. Heterogeen, bruin, moreelspijkels, baksteenspijkels, aardewerk, dierlijk bot (=laag 12, profiel 5) (voorheen laag 137)
53. =552, heterogeen, donkergrijf zandige leem met vlekken moederbodem, grote brokken houtskool, concentraties verbrande leem, aardewerk, dierlijk bot (voorheen laag 142)
54. Puntkult, baksteen (formaat: 2x11x6cm), dakpannen (voorheen laag 139)
55. Steek heterogeen, donkerbruin, baksteen, veel kalkmortel, heel weinig houtskoolspijkels (voorheen laag 138)
56. Steek heterogeen, donkergrijf met vlekken moederbodem, zandig leem, baksteentfragmenten, weinig tegelfragmenten (voorheen laag 100)
57. Zwarte verharding (voorheen laag 101)
58. Matig homogeen, donkerbruin, zandig leem, donkerder dan laag 103, minder vlekken moederbodem dan 103 (voorheen laag 102)
59. Heterogeen, vrij gelkzandig aan laag 125, iets lichter (voorheen laag 126)
60. Matig homogeen, donkerbruin, zandig leem, vlekken moederbodem, fijne baksteentfragmenten, kalkmortelfragmenten, houtskoolspijkels (voorheen laag 103)
61. Heterogeen, donkerbruin, zandig leem, houtskool, kalkmortelbrokken, baksteen, dakpanfragmenten (voorheen laag 128)
62. Vrij homogeen, donkerbruin, humeuze pakket, aardewerk (voorheen laag 130)
63. Heterogeen, grietgroene steek zandige laag met grijze vlekken (voorheen laag 129)
64. Heterogeen, moederbodem vermengd met donkergrijf zandleem (voorheen laag 104)
65. Vrij heterogeen, donkerbruin, zandig leem, baksteentfragmenten, houtskoolspijkels (voorheen laag 106)
66. Cf. laag 104 (voorheen laag 120)
67. Cf. laag 104 (voorheen laag 107)
68. Matig homogeen, donkergrijf, minuscule baksteentfragmenten (voorheen laag 108)
69. Matig heterogeen, groen, zandige leem, baksteentfragmenten, tegelfragmenten, houtskoolspijkels (voorheen laag 109)
70. Steek heterogeen, groen, zandige leem, baksteentfragmenten, weinig kalkmortelfragmenten (voorheen laag 110)
71. Matig homogeen, donkerbruin, zandig leem, baksteentfragmenten, weinig kalkmortelfragmenten (voorheen laag 111)
72. Matig homogeen, donkerbruin, zandig leem, vrij veel kleine baksteenspijkels, kalkmortelspijkels, houtskoolspijkels (voorheen laag 112)
73. Baksteempuin (formaat: 17,5x8,9cm, 22x11,55cm, 10,5x5,5cm) (voorheen laag 113)
74. =532, steek heterogeen, puin (baksteen, Doornikse kalksteen, tegelfragmenten) (voorheen laag 132)
75. Heterogeen, donkerbruin, heel weinig houtskool, weinig baksteenspijkels, weinig kalkmortel (voorheen laag 131)
76. Heterogeen, donkergrijf/donkergrün, zandig leem, houtskoolspijkels, verbrande leemspijkels, steek vermengd (voorheen laag 119)
77. Baksteempuin (voorheen laag 115)
78. Baksteengruis (voorheen laag 116)
79. Baksteengruis (voorheen laag 122)
80. Puin (voorheen laag 123)
81. Baksteempuin (voorheen laag 123)
82. Heterogeen, donkergrijf, zandig leem, veel groene zandige vlekken, grote kalkmortelbrokken, houtskoolspijkels (voorheen laag 124)
83. Heterogeen, grijsgroen, zandig leem, enkele houtskoolspijkels (voorheen laag 120)

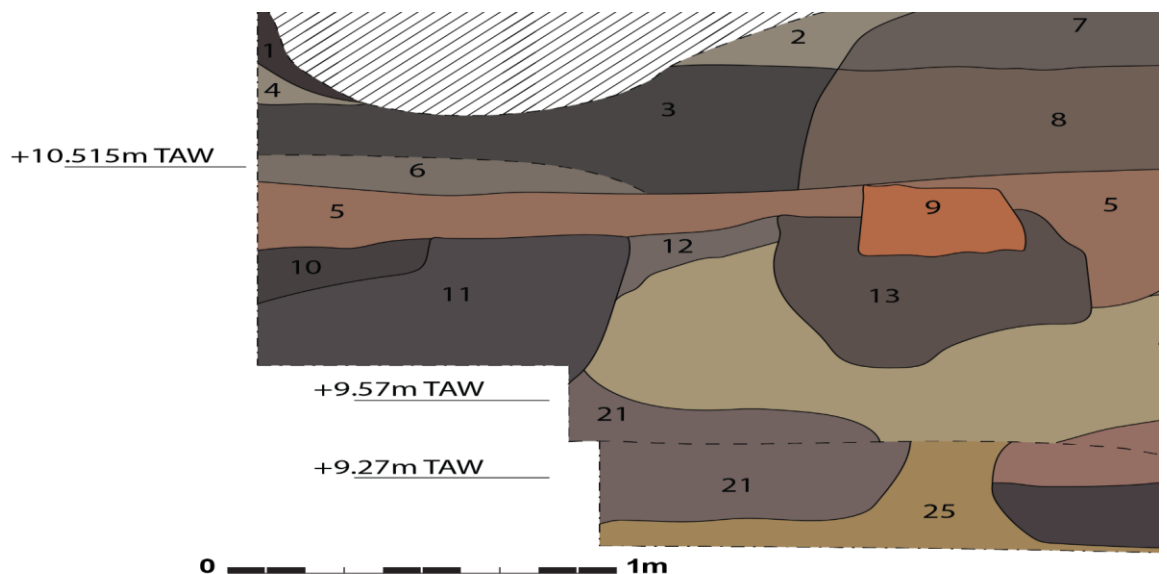
2.4.2.2 Profiel 4

In profiel 4 zijn conform profiel 1 voornamelijk puinpakketten en –kuilen zichtbaar, alsmede versmeten moederbodem.

Opvullingen 5, 13, 18, 23 en 24 betreffen puinkuilen en lagen die op basis van vondstmateriaal dateren uit de tweede helft van de 18^{de} eeuw. Alle stratigrafische opvullingen die hierboven aanwezig zijn, zijn dus jonger.

Lagen 10 en 11 behoren gezien datering en crossfitting van het gevonden aardewerk tot dezelfde kuil (S10 en S11). De samenstelling van dit materiaal is totaal anders in vergelijking met de eind 18^{de}-eeuwse puinkuilen. In kuil S10/11 is nl. nog een relatief grote hoeveelheid grijsbakkend aardewerk aanwezig. Ook zijn er meerdere fragmenten van grapes gevonden. De vondst van een steengoed kanfragment, geproduceerd in Frechen en voorzien van plaquettes met eikenblaadjes is als zeer diagnostisch te beschouwen. De datering is te plaatsen in de 16^{de} eeuw.

Laag 24 betreft kuil S24 die zowel in vlak 3 als 4 zichtbaar was. De aardewerkvondsten uit deze kuil (V109, V122) duiden op een laatmiddeleeuwse of 16^{de}-eeuwse datering (conform naastliggende lagen 11 (S11) en 21. Het gaat om weinig diagnostische fragmenten, nl. een bodemscherf en 3 wandscherven in een grijsbakkend baksel en een wandscherf steengoed, voorzien van in- en extern dekkend zoutglazuur.



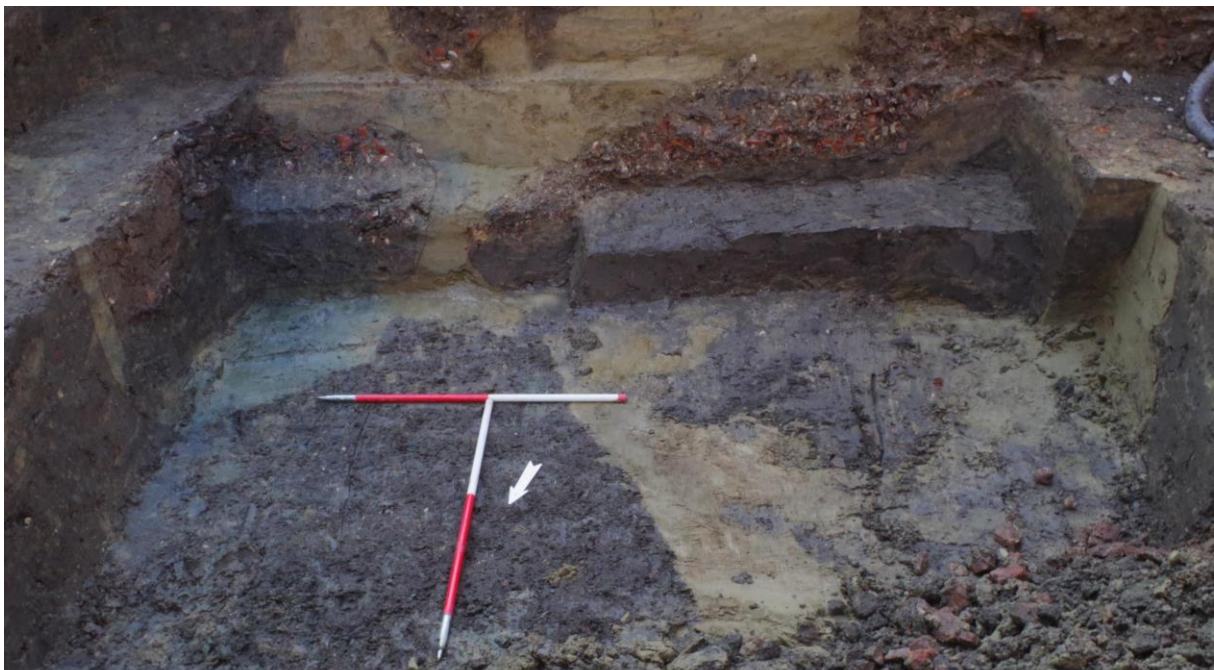
1. Heterogeen, donkerbruin, baksteenspikkels
2. Heterogeen, donkerbruin/beige gevlekt
3. Heterogeen, gevlekt, donkerbruin/lichtgrijs, mortelbrokken
4. Heterogeen, gevlekt, donkerbruin/lichtgrijs, mortelbrokken
5. Heterogeen, puinband, baksteen en mortel
6. Heterogeen, gevlekt, donkerbruin/lichtgrijs
7. Heterogeen, donkerbruin, baksteenspikkels, houtskoolspikkels, mor
8. Heterogeen, donkerbruin, baksteenspikkels, houtskoolspikkels
9. Baksteen, muurrestant
10. Homogeen, donkergrijs, vettig
11. =S10, heterogeen, donkergrijs/beige gevlekt, baksteenspikkels
12. Vrij homogeen, grijs, houtskoolspikkels
13. Heterogeen, bruin, puinig, baksteenpuin, mortel
14. Heterogeen, compact, bruin/beige gevlekt, baksteenfragmenten, i
15. Heterogeen, bruin/geel gevlekt, versmeten moederbodem, kuil
16. Heterogeen, bruin, baksteenfragmenten, houtskoolspikkels
17. Heterogeen, beige/grijs, humeuze bandjes, houtskoolspikkels

Fig. 87: Profiel 4 (zuidelijke putwand). De stippellijnen geven de vertrappingen in de putwand weer.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Profiel 4

Fig. 88: Bovenste deel van profiel 4 (zuidelijke putwand).



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Profiel 4 - Vlak 4

Fig. 89: Onderste deel van profiel 4 (zuidelijke putwand).

2.4.2.3 Profiel 5

Profiel 5 situeert zich als centraal dwarsprofiel in de opgravingsput. Opvullingen 3 (= S31) en 4 (= S30) doorsnijden in de vorm van 18^{de}-eeuwse puinkuilen een oudere stratigrafie (L9, L10, L17). In L9 en L10 werden elk twee grijsbakkende wandscherven aardewerk aangetroffen (resp. V52 en V54). Vanwege het gebrek aan diagnostische kenmerken kunnen deze slechts algemeen in de volle en/of late middeleeuwen gedateerd worden.

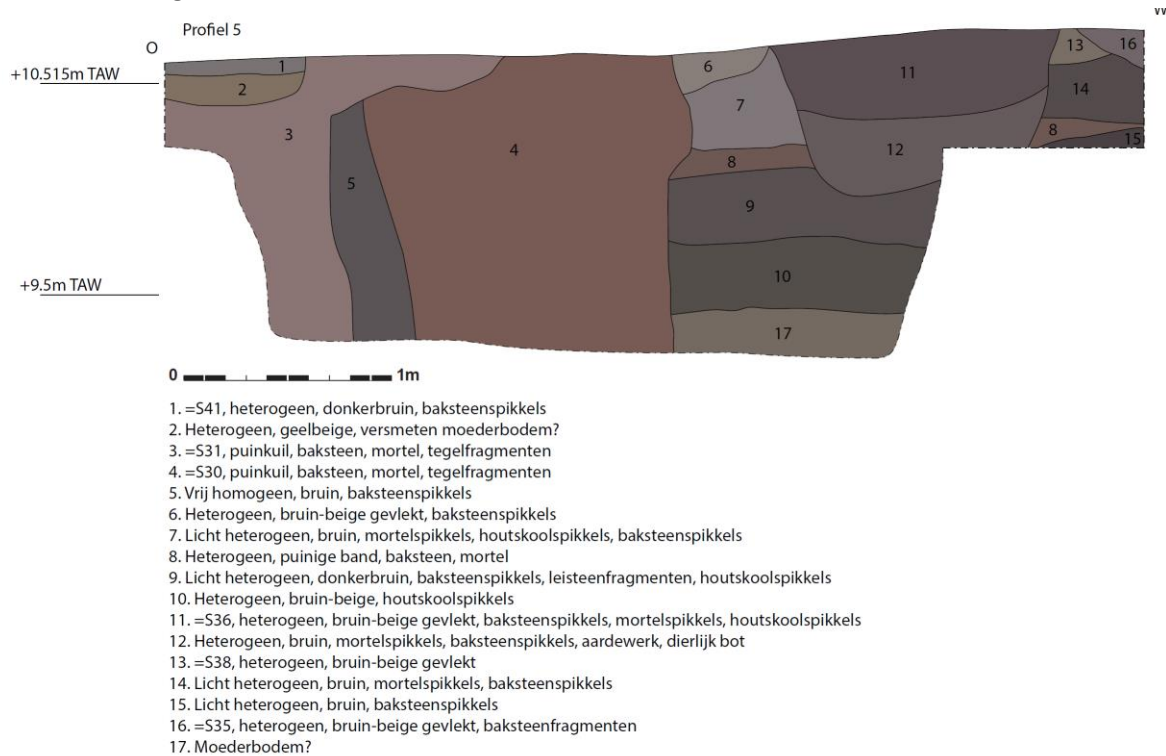


Fig. 90: Profiel 5.



AASM-22 - 2022B300 - Put 1 - Profiel 5

Fig. 91: Profiel 5.

2.4.3 Fysisch geografische en geologische situatie

Onderstaand een overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens:

Landschappelijke situering:	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiar:	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair:	KFGv , Zandig alluviaal Holocene, Fluvioperiglaciaal zandig Weichseliaan, Vroeg-Weichseliaan valleibodemgrind
Bodemtypen:	Kunstmatige grond, bebouwing (OB)
Potentiële bodemerrosie:	Medium erosiegevoelig (gemeente niveau)
Bodemgebruikskaart:	Andere bebouwing
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen:	Gemiddelde hoogte ca. 13 m TAW
Hydrografie:	Denderbekken (Vondelbeek Deelbekken) Rivieren en beken: de Dender, de Molenbeek, de Beek van de vier hollen, Ediksveldbeek

2.4.3.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen in stedelijke gebieden. Aan de oostkant bevindt zich het Scheldebekken zonder getijden.

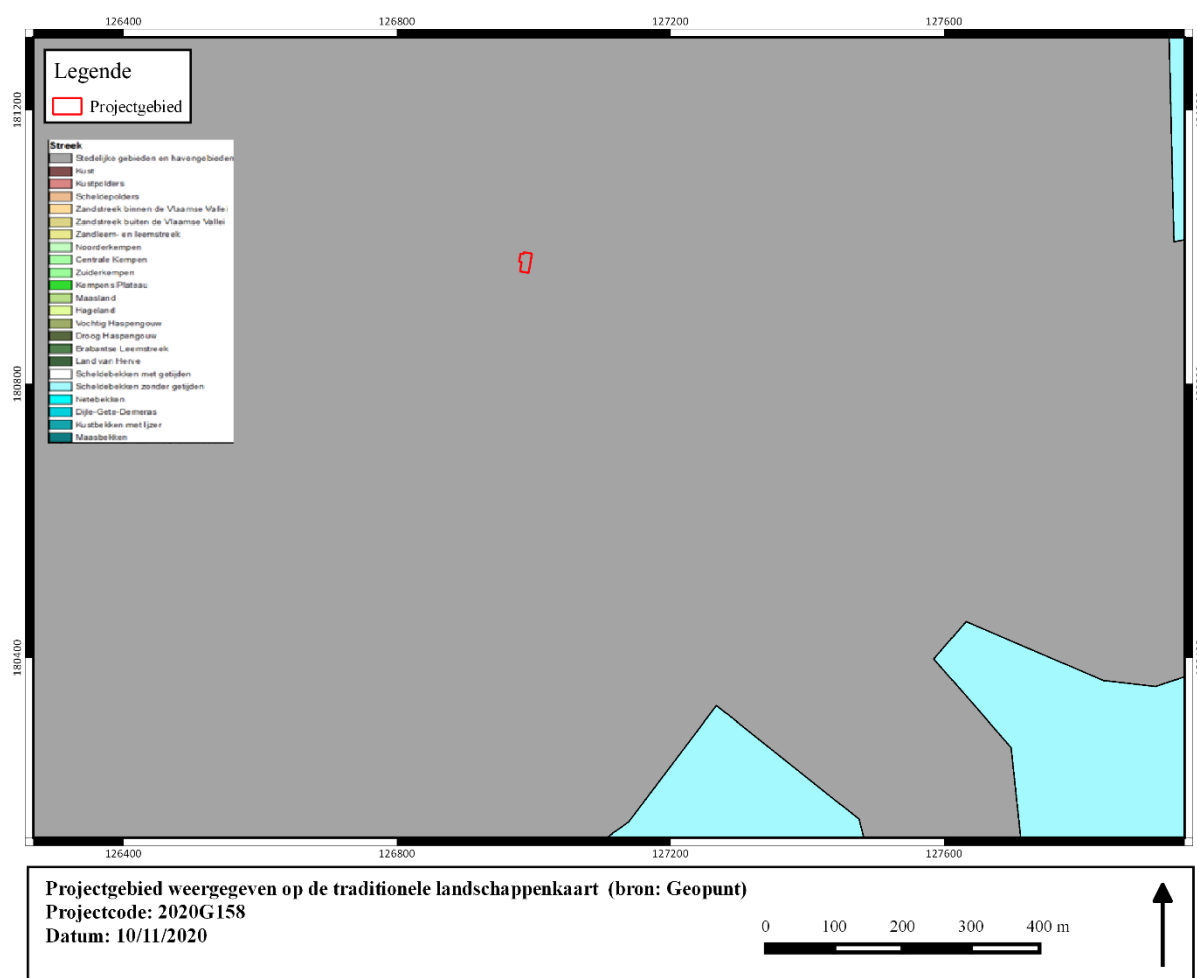


Fig. 92: Oorspronkelijk projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

Ten zuidwesten van Aalst ligt de overgang tussen de alluviale vlakte van de Dender en de noordoostelijke uitloper van een leemrug. De overgang uit zich in een steilrand wat betekent dat de bedding van de rivier zeer dicht tegen een leemrug aanleunt (fig. 93).

Als het DHMV model wordt bekeken dan ligt het projectgebied net op de overgang tussen het alluvium van de Dender en de uitloper van een leemrug. Ten westen van het projectgebied stijgt het gebied ca. 3 m en blijft dan relatief constant tot een stuk westelijker waar de rug op ca. 29 m TAW ligt (ca. 17 m hoger dan het projectgebied). Dit toont aan dat het projectgebied zich inderdaad in de overgang bevindt tussen de noordoostelijke uitloper van een leemrug en de alluviale vlakte van de Dender. De gemiddelde hoogte van het projectgebied is ca. 13 m TAW en ligt dus ongeveer 6 m hoger dan de Dender. Het is dus niet uitgesloten dat er een mix tussen alluvium van de Dendervallei en leemrug aanwezig zal zijn in het projectgebied. Ook het voorkomen van colluvium is niet uitgesloten gezien de ligging en het reliëf.

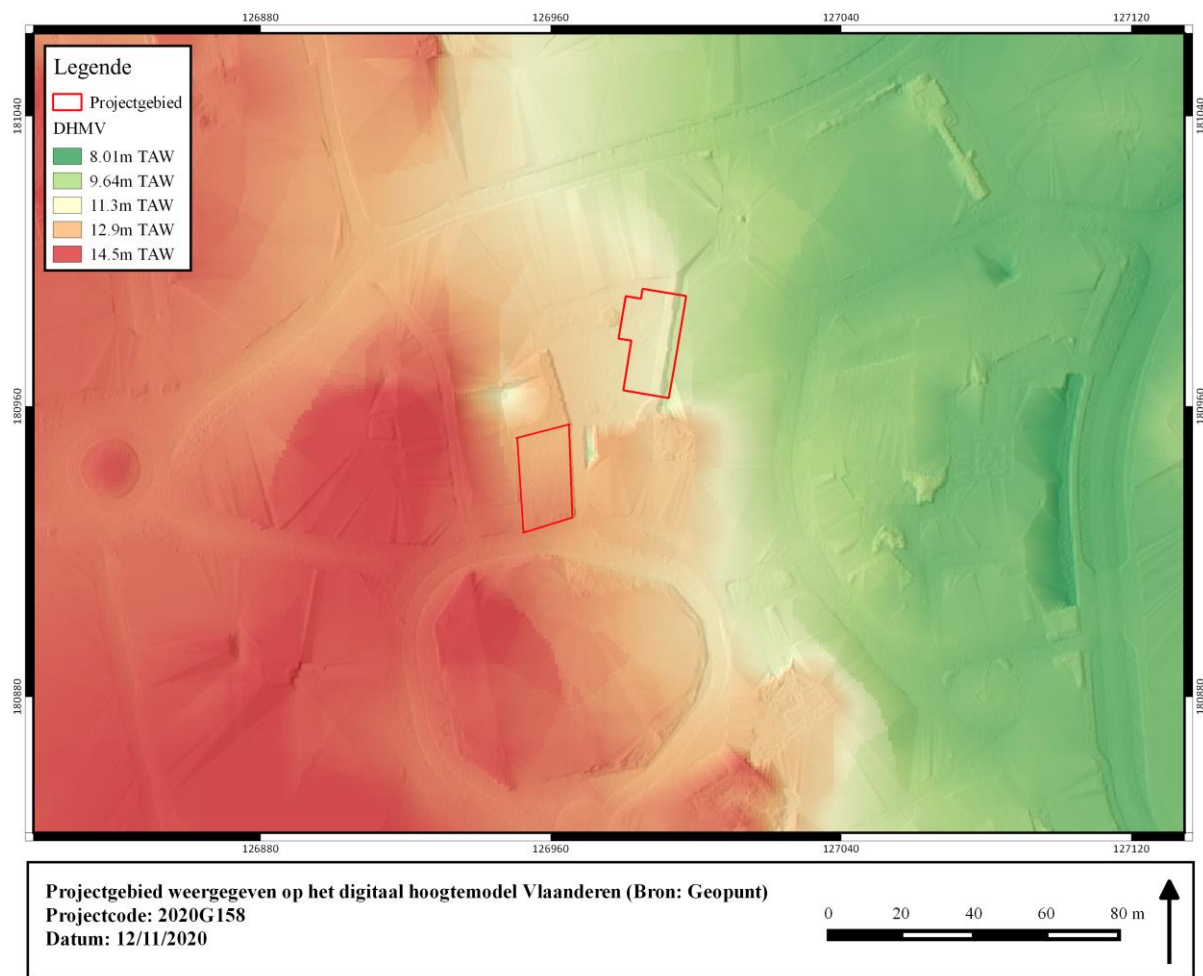


Fig. 93: Oorspronkelijk projectgebied (rechts) afgebeeld op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen. Links betreft het projectgebied van fase 1, reeds opgegraven in 2018 (zie De Gryse & Eggermont 2020).

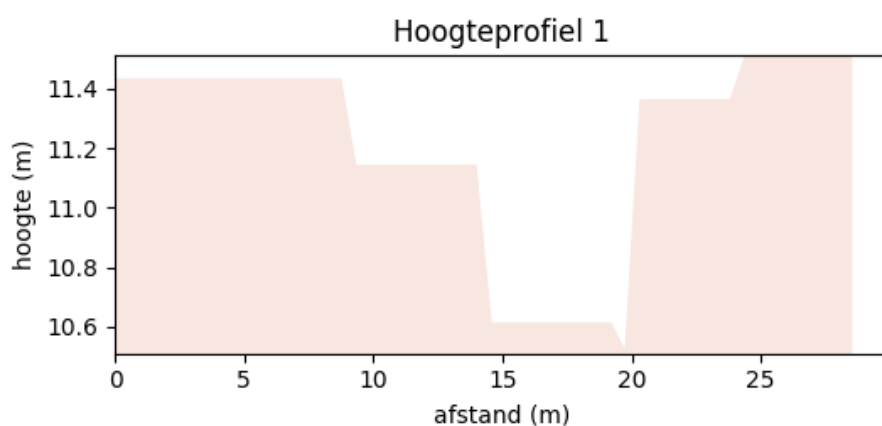


Fig. 94: Hoogteverloop van noord naar zuid volgens de profiellijn getekend op het projectgebied (bron: Geopunt).

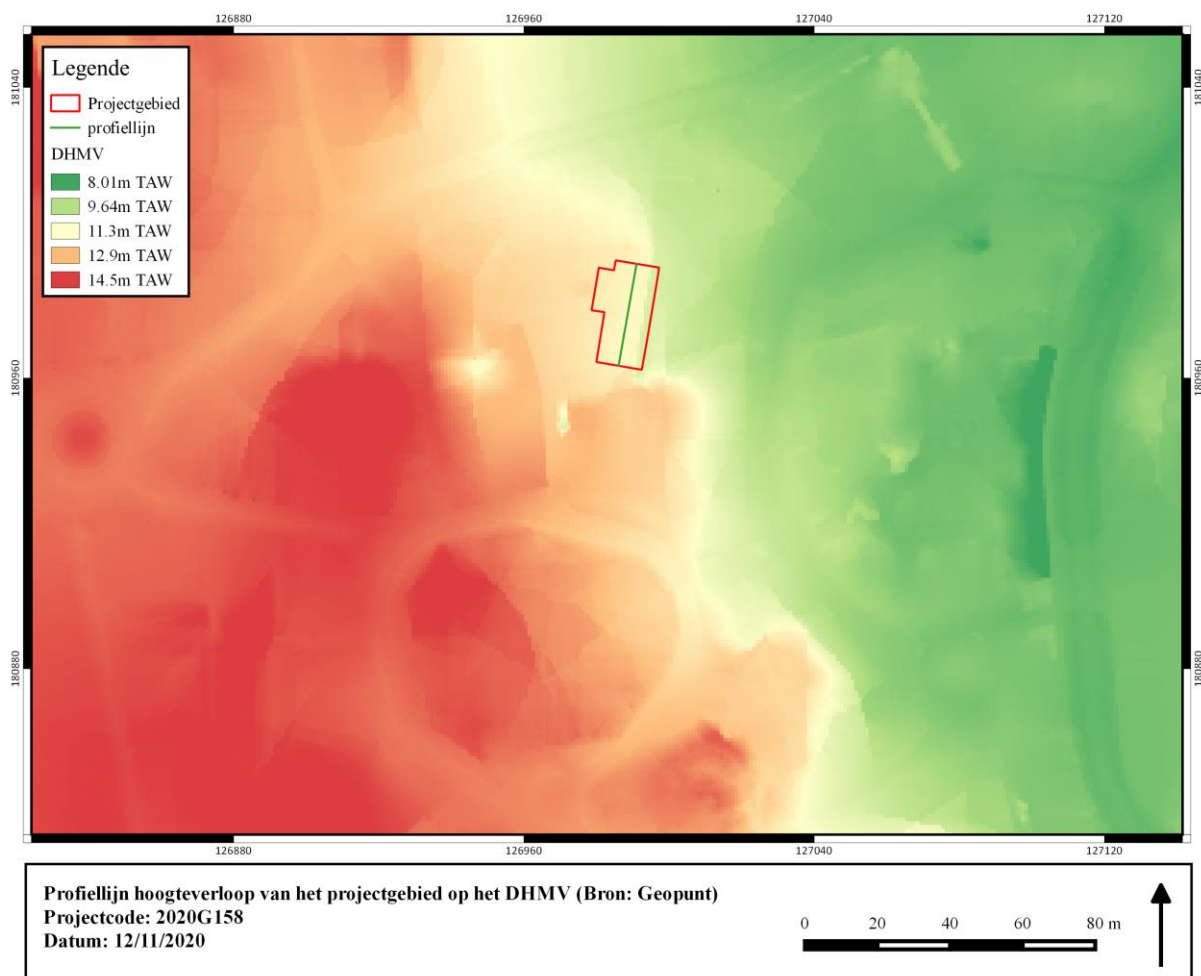


Fig. 95: Profiellijn hoogteverloop afgebeeld op het projectgebied (bron: Geopunt).

Het projectgebied bevindt zich in het Denderbekken. Het stroomgebied van de Dender is 1384 km² en wordt ten noorden begrensd door het Benedenscheldebekken, ten zuidoosten door het Dijle bekken en ten zuidwesten door het Bovenscheldebekken. Ten zuiden is het stroomgebied begrensd door het Hiene-Trouille-Scheldebekken. Het reliëf in het bekken is heuvelachtig met een toenemend reliëf naar het zuiden toe.⁵⁰

Het deelbekken waarin het projectgebied zich bevindt, is het Voldelbeek deelbekken.

De belangrijkste rivier in de directe nabijheid van het projectgebied is de Dender. Deze is ten oosten gesitueerd. Net ten oosten van de Dender is de Molenbeek aanwezig die een link vormt ten zuiden met de Beek van de vier hollen. Ten westen van het projectgebied bevindt zich de Ediksveldbeek (fig. 96).

⁵⁰ Het bekkenbeheerplan van het Denderbekken (2008-2013).

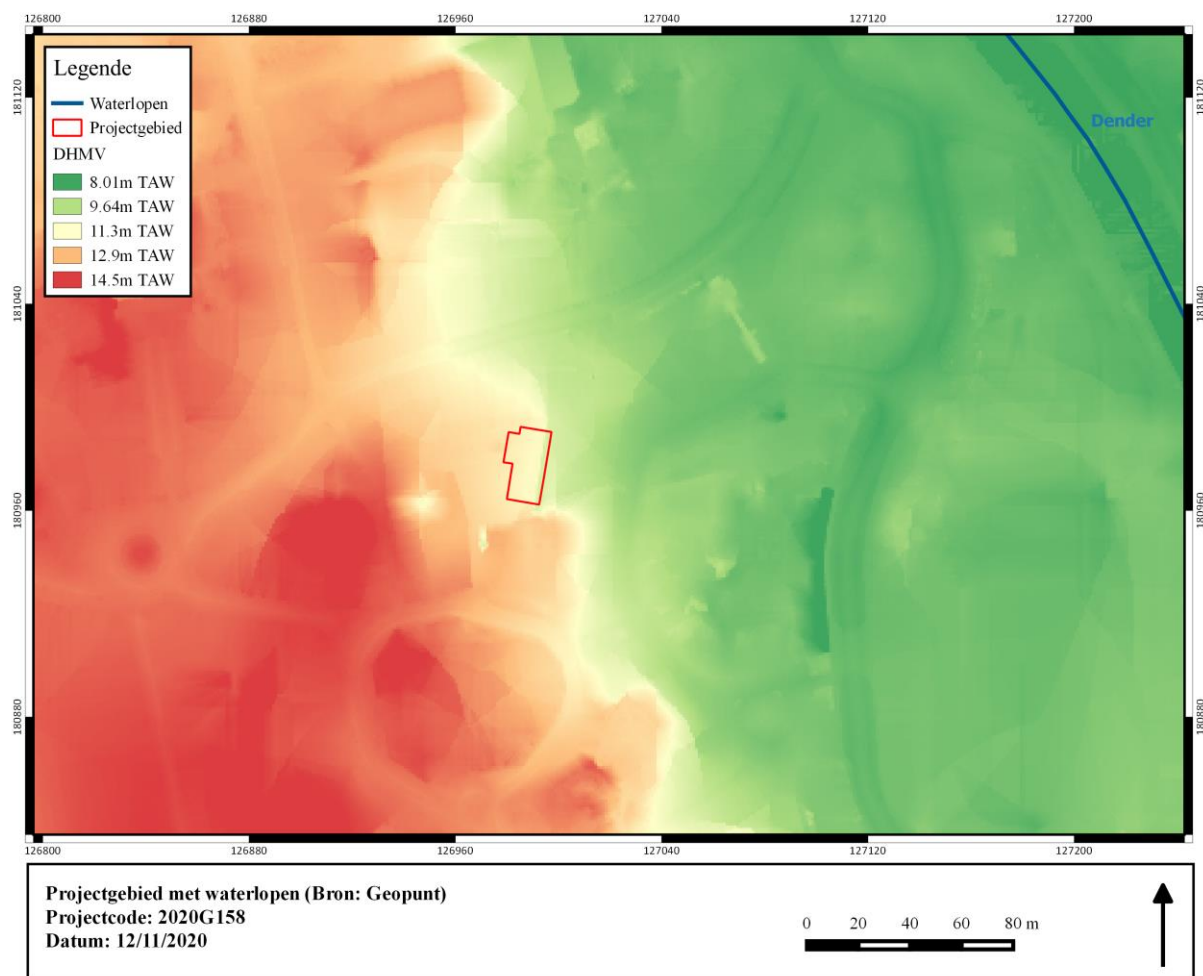


Fig. 96: Oorspronkelijk projectgebied afgebeeld met de verschillende waterlopen (bron: Geopunt).

2.4.3.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied bevindt zich in de Formatie van Kortrijk. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

De aanwezige leden rondom en in het projectgebied zijn het Lid van Aalbeke en het Lid van Moen. Ten zuidwesten van het projectgebied bevindt zich het oudste aanwezig lid van de Formatie van Kortrijk nl. het Lid van Moen. Dit lid is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Het Lid van Aalbeke, dat aanwezig is in het projectgebied, is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.

De Formatie van Kortrijk is seismisch gekenmerkt door een dicht netwerk van merkwaardige breuken, de zogenaamde “kleitiektoniek”. De breuken zijn intraformeel, ze komen enkel voor in het pakket zelf en lopen niet door in de bovenliggende of onderliggende pakketten. De genese van deze kleitiektoniek is te wijten aan compactieprocessen en dichtheidsverschillen die zich hebben ontwikkeld bij de begraving van de formatie.

Ten oosten van het projectgebied is de Formatie van Tielt aanwezig. Dit is een fijnzandig tot zandig marien sediment en is afgezet tijdens het Vroeg-Eoceen. Het wordt onderverdeeld in twee leden; van oud naar jong: het Lid van Kortemark en het Lid van Egem. Het voorkomende lid nabij het projectgebied is het Lid van Kortemark.

Het Lid van Kortemark bestaat uit een horizontaal gelamineerd fijnzandig grof silt en kleig-siltig zeer fijn zand. Dit pakket is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf. In het zuiden van het bekken ontbreken de siltige afzettingen aangezien er een epicontinentale zee aanwezig was waar eerder zandige afzettingen werden gevormd. (Paniseliaan zand).⁵¹

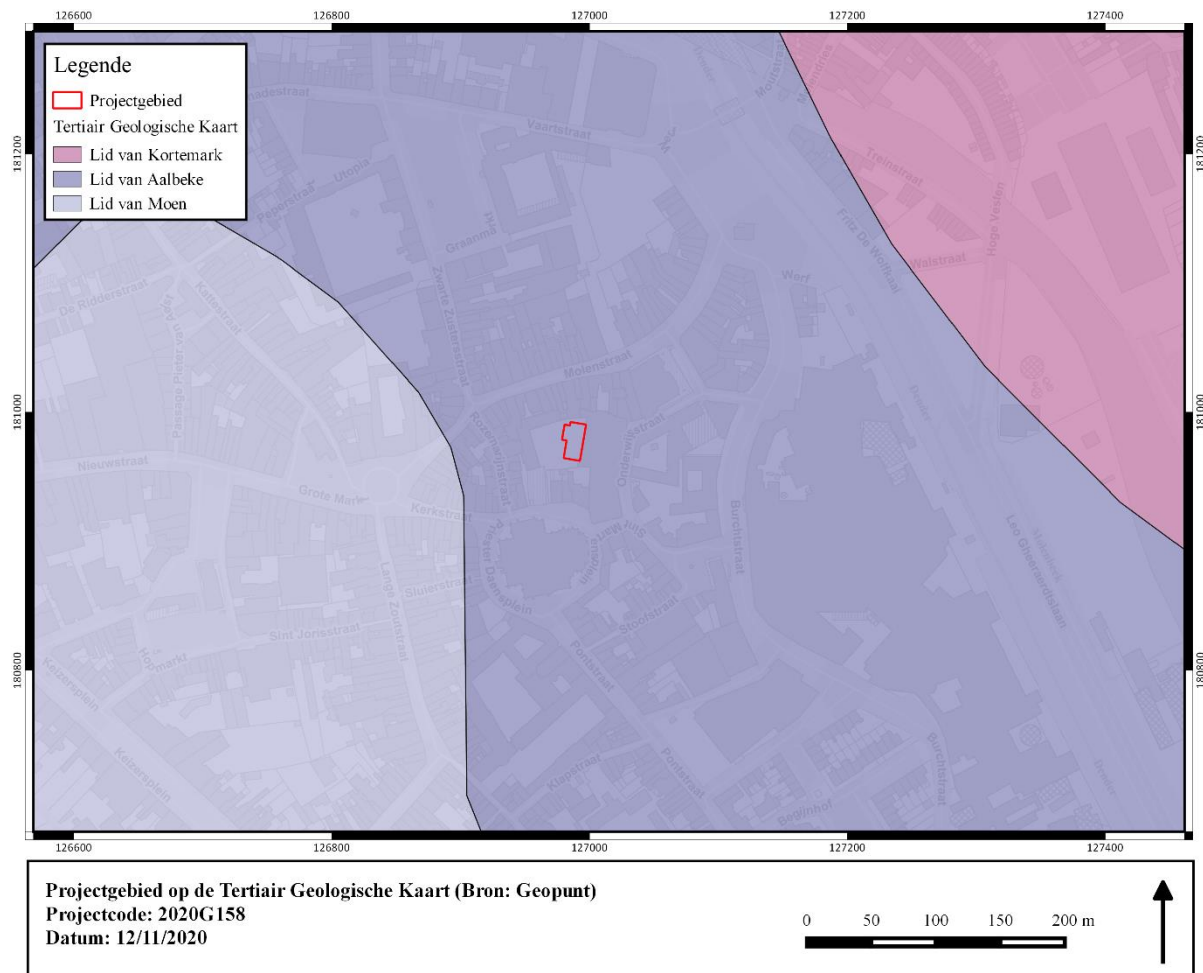


Fig. 97: Oorspronkelijk projectgebied afgebeeld op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

2.4.3.3 Quartaire lithostratigrafie

De Quartair geologische profieltypekaart (1/200 000) geeft aan dat Type 3a aanwezig is in het projectgebied. De basis van dit pakket bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) die gevolgd wordt door een eolische afzetting van het Weichseliaan met eventueel ook

⁵¹ Jacobs *et al.*, 1996.

hellingsafzettingen van het Quartair. Deze laag kan lokaal niet aanwezig zijn. De top van het Quartair bestaat uit fluviaale afzettingen (organochemisch en primair inlcuis) van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal (Laat Weichseliaan).

De samengestelde Quartairprofieltypekaart (1/50 000) (fig. 98) geeft aan dat het projectgebied zich in **KFGv** afzettingen bevindt. Deze benaming is een samenstelling van drie verschillende Quartaire facies: Holocene alluviaal zandig facies (**K**), Weichseliaan fluvioperiglaciaal zandig facies (**F**) en Vroeg-Weichseliaan valleibodemgrind (**Gv**).

Het meest recente materiaal is het Holocene alluviaal zandig facies, aangeduid met de letter **K**. De lithologie van dit facies is een sterk variërend kleiig tot leemhoudend zand tot zuiver zand met geen profielontwikkeling. Het kan plantenrestjes en baksteenrestjes bevatten. Het is een alluviaal sediment afgezet als oeverwalafzettingen of zomerbeddings sedimenten die de opvulling vormen van vroegere wintergeulen.

Het Weichseliaan fluvio-periglaciaal zandig facies aangeduid met de letter **F** bestaat uit een zandig lithosoom dat gescheiden is door een fluvioperiglaciaal lemig facies. Het is onderverdeeld in een onderste en bovenste zandig complex. Het onderste zandig complex bestaat uit middelmatig fijn tot middelmatig grof zand dat zwak glauconiethoudend is en naar onder toe zelfs grover wordt en talrijke grindelementen en schelpresten bevat. Het bovenste zandig complex bestaat uit middelmatig fijn zand met laminae of lenzen van middelmatig zand. Aan de basis komt op vele plaatsen een dunne grindvloer voor. Deze eenheid vertoont cryoturbatie en vorstwiggen. Het Weichseliaan fluvio-periglaciaal zandig facies is hoofdzakelijk gevormd door verwilderde rivieren die onder periglaciaal omstandigheden van de laatste ijstijd actief waren. De afzettingen kent een wisselwerking tussen accumulatie- en erosiefasen. De grindlagen bevinden zich overwegend aan de basis en werden als puinkegelsedimenten geïnterpreteerd, afgezet door verwilderde rivieren.

Het Vroeg-Weichseliaan valleibodemgrind aangeduid met de lettercode **Gv** is een grof heterogeen basispakket. Het bestaat uit grind die inmenging heeft van zand en klei met grove vegetatieresten. Het grind is opgebouwd uit sedimenten van verschillende oorsprong zoals zandsteenkeien en silex. Rondom Aalst is deze afzetting het dikst. Het afzettingsmilieu komt het best overeen met puinwaaiergrind zoals aanwezig in de afzetting van Dendermonde en wordt daarom als Vroeg-Weichseliaan beschouwd.

Wanneer het aanwezig facies van de Quartair geologische kaart wordt vergeleken met boringen uitgevoerd ten oosten van het projectgebied (proefnummer: kb22d71e-B155 en kb22d71e-B156) dan kan eruit geïnterpreteerd worden dat het voornamelijk de fijnere sedimenten zijn die aanwezig zijn rondom het projectgebied. De afzettingen variëren tussen kleiig zand en leem met intercalaties van grind (gerolde silex). In het westen van het projectgebied, volgens de samengestelde Quartairprofieltype kaart (1/50 000), komt een Weichseliaan fluvio-periglaciaal lemig facies voor (**f**). Dit is voornamelijk afgezet in ondiepe kommen van de overstromingsvlakten of in verlaten geulen. Het is dus niet ondenkbaar dat binnen het projectgebied een menging tussen het zandiger en lemiger facies zal voorkomen.⁵²

⁵² DE MOOR 2000.

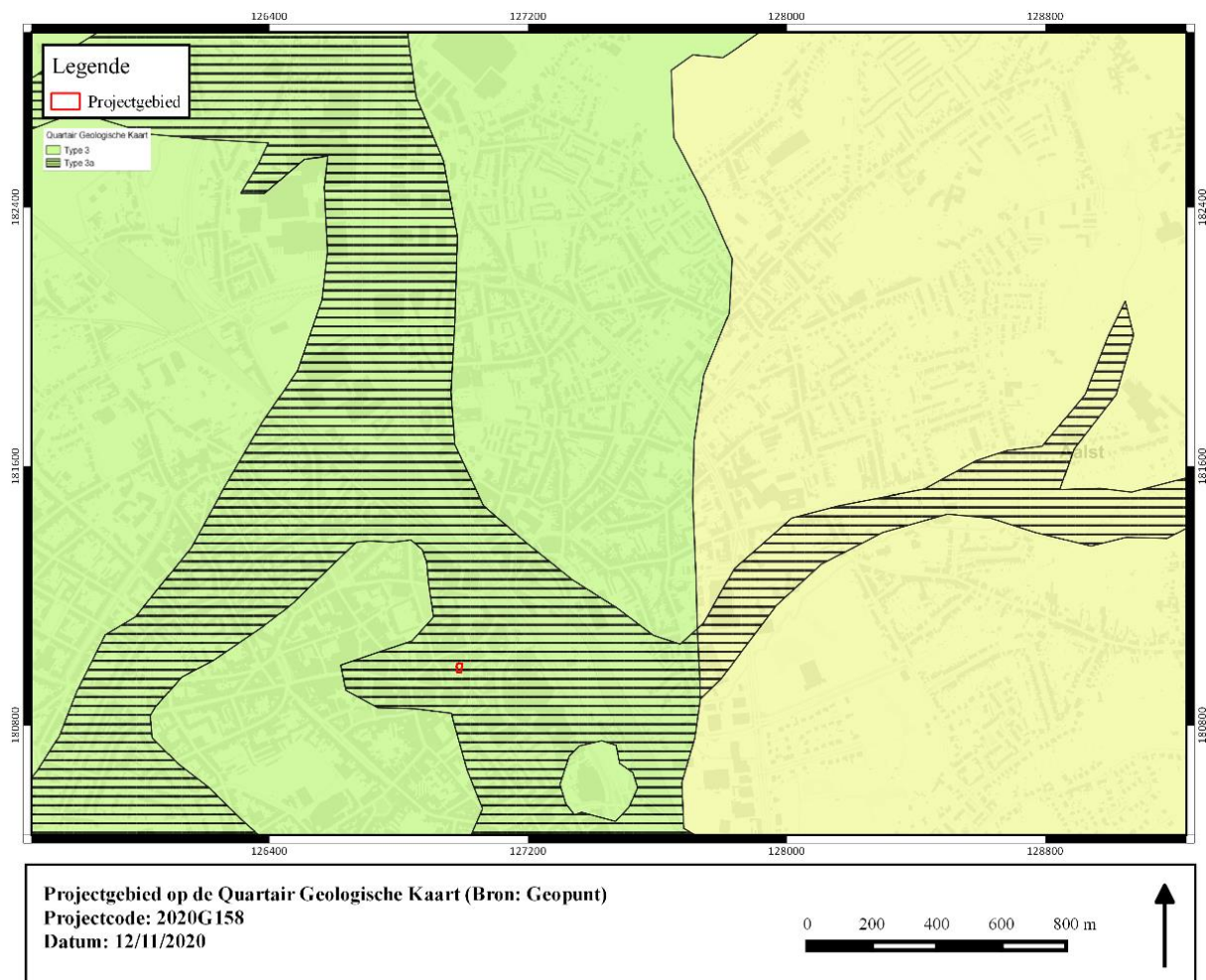


Fig. 98: Oorspronkelijk projectgebied op de Quartair Geologische Kaart (27/06/2016, bron: Geopunt).

2.4.3.4 Bodemvormingsprocessen

De bodemkaart van Vlaanderen geeft aan dat het gebied zich bevindt in een kunstmatige grond in bebouwde zone (**OB**) (figuur 99). Dit betekent dat door de bebouwing er geen boringen zijn uitgevoerd waardoor er geen informatie bestaat over de staat van de bodem en welk type bodem er zich bevindt. Wanneer er gekeken wordt naar de bodemtypes rondom de **OB** zone, dan zijn er voornamelijk natte lemige bodems en gley kleiige bodems aanwezig. Dit ligt in lijn met het Quartaire sediment waardoor hoogstwaarschijnlijk een lemige tot kleiige bodem aanwezig zal zijn in het projectgebied.

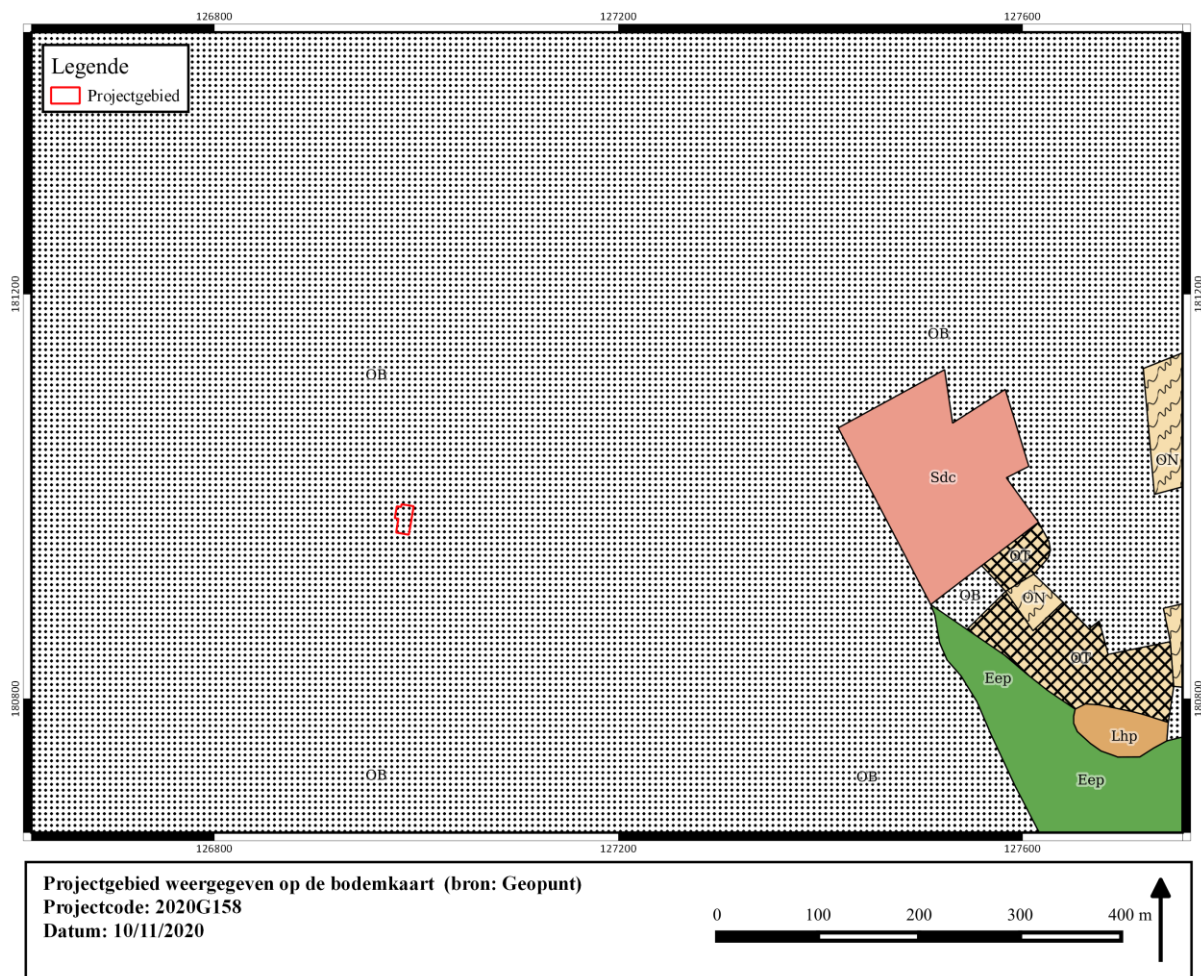


Fig. 99: Oorspronkelijk projectgebied afgebeeld op de bodemkaart (bron: Geopunt).

2.5 NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Er kwamen geen sporen, structuren of stalen in aanmerking voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Het algemeen bulkstaal (zie tabel 8) dat ingezameld werd uit de eind 16^{de}-eeuwse kuil S11 is uitgezeefd, waarbij bleek dat de botanische resten nihil waren en niet zullen leiden tot relevante kenniswinst. De fragmenten dierlijk bot, visresten en schelpfragmenten uit dit staal werden geteld, gewogen en indien mogelijk gedetermineerd (cfr. 2.3.2.3.).

2.6 VONDSTMATERIAAL

2.6.1 Overzicht, locatie en verwerking

Tijdens het onderzoek zijn 142 vondstnummers uitgeschreven, waarvan het in 2 gevallen gaat om staalnames. In totaal zijn 686 vondsten geborgen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verdeling van de vondsten, vondstaantallen en –totalen in de verschillende materiaalcategorieën.

Categorie	Aantal (frag)	Gewicht (gram)
Aardewerk (AW)	376	11507
Bouwmateriaal (BOUWM)	45	6278
Botmateriaal dierlijk (ODB)	180	1982
Glas (GLS)	12	244
Keramisch object (KER)	1	2
Kunststof (KUN)	1	1
Metaal (MXX)	10	49
Natuursteen (SXX)	7	79
Schelpen (ODS)	52	51
Zeefresidu	1	369
Totaal	686	20562

Tabel 7: Overzicht en aantallen van de verschillende vondstcategorieën.

Categorie	Totaal aantal
Monster algemeen (MA)	1
Monster houtskool (MHK)	1
Totaal	2

Tabel 8: Overzicht en aantallen van de staalname.

Onderstaande kaarten geven per vlak de locaties van de vondsten weer, in combinatie met aanduiding van de vondstnummers. Punten die tegen de putwanden aanliggen betreffen vondsten uit het profiel.

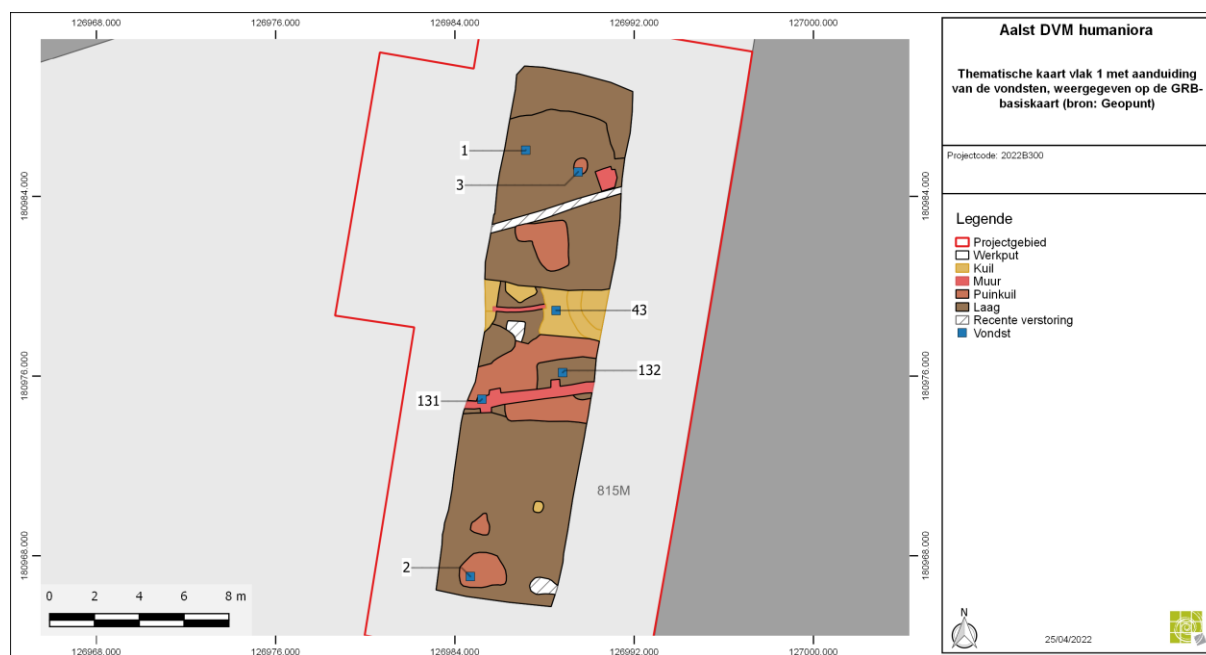


Fig. 100: Vondstlocaties vlak 1, met aanduiding van de vondstnummers.

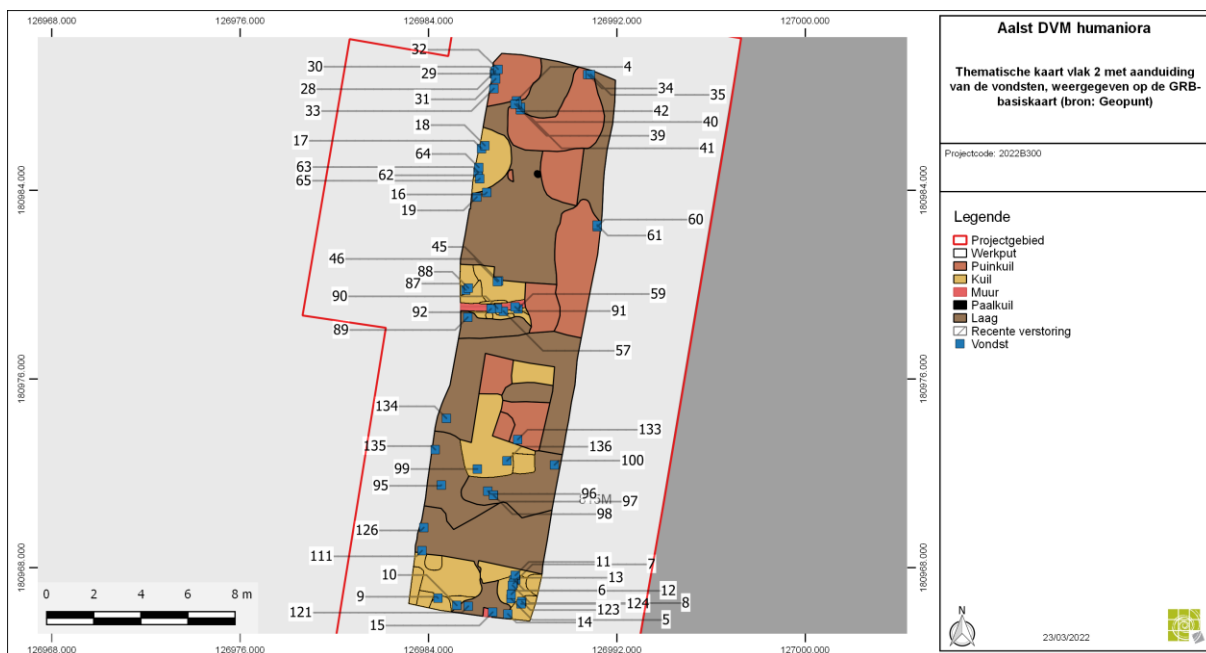


Fig. 101: Vondstlocaties vlak 2, met aanduiding van de vondstnummers.

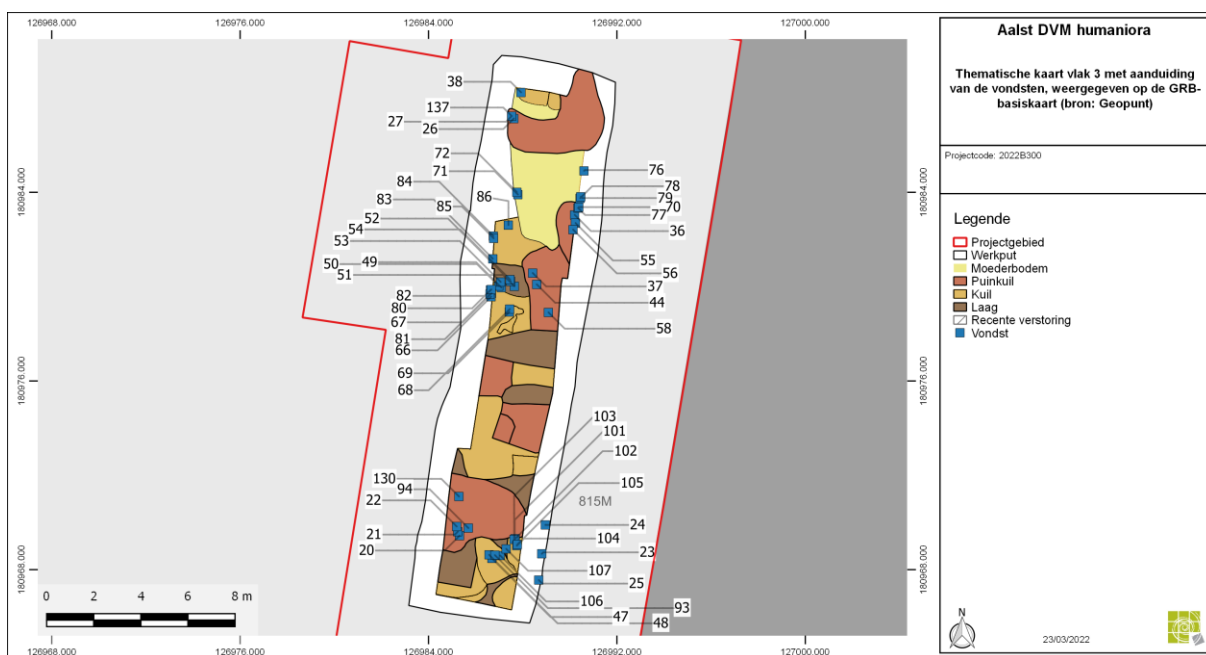


Fig. 102: Vondstlocaties vlak 3, met aanduiding van de vondstnummers.

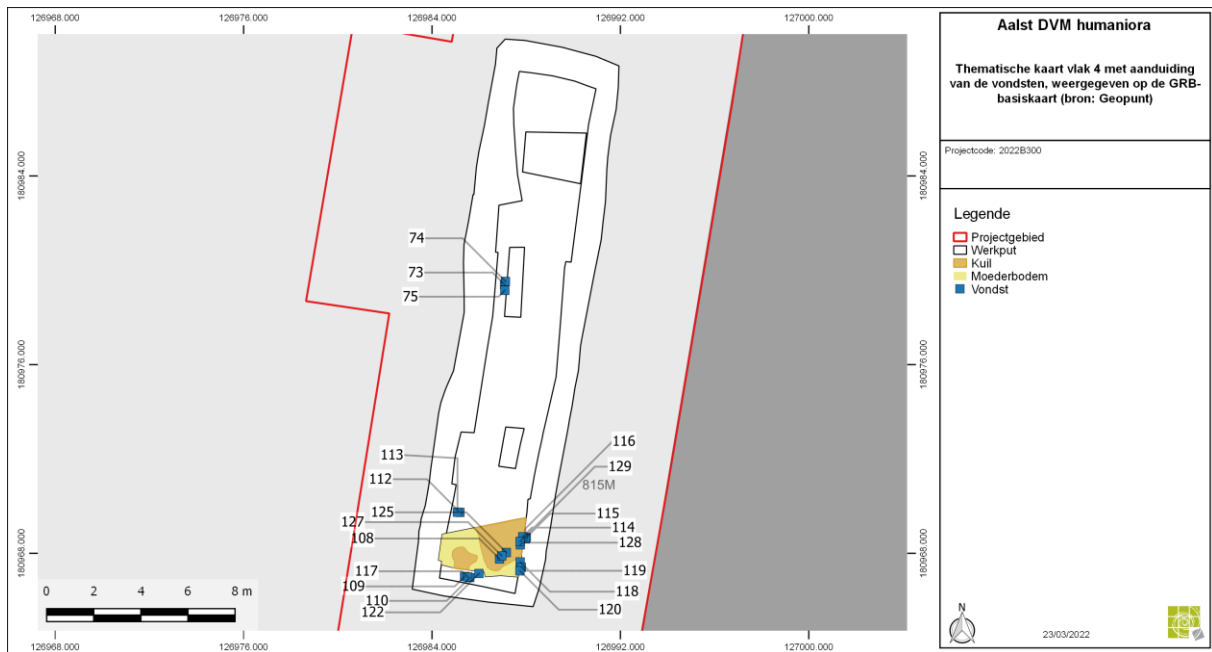


Fig. 103: Vondstlocaties in vlak 4, met aanduiding van de vondstnummers.

Het vondstmateriaal werd gewassen, gestabiliseerd en verpakt volgens de minimumnormen. Naargelang de materiaalcategorie varieert de verdere verwerking. Een overzicht van het aantal vondsten wordt per materiaalsoort in volgende paragrafen weergegeven. Vondsten die relevant zijn voor datering en interpretatie van specifieke sporen en structuren zijn reeds weergegeven bij de uitwerking van die desbetreffende sporen.

Tijdens de determinatie van het vondstmateriaal zijn alle gegevens ingevoerd in een database waarbij variabelen zoals het aantal en gewicht (in gr.) werden ingevuld. Bij het aardewerk (de grootste vondstmateriaalgroep) is een onderverdeling gemaakt van de verschillende aardewerkgroepen op basis van bestaande typologische classificatiesystemen. Waar mogelijk is de bakselgroep, het betreffend type of het productiecentrum toegevoegd. Indien een fragment aan een bepaald type toegewezen kon worden is zowel het type, de potvorm en datering genoteerd. Waar de databasevelden niet toereikend waren, bestond de mogelijkheid om verdere kenmerken in een tekstveld te beschrijven.

2.6.2 Aardewerk

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Baksel	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
1	AWG	2	6	INDUS WIT	20ste eeuw	5000	onbepaald	1 rand, 1 wand
2	AWG	2	75	STG	LME; NT	2	onbepaald	2 wand, intern en extern zoutglazuur
2	AWG	1	89	GRS	LME	2	MAI:1, vuurklok	1 rand
2	AWG	1	7	ROOD	LME; NT	2	onbepaald	1 wand, ongeglazuurd
4	AWG	2	18	INDUS WIT	20ste eeuw	5000	MAI:1, bord	2 rand, ongedecoreerd
5	AWG	1	88	STG	16de eeuw	11	MAI:1, kan	1 bodem (standvlak), versierd met medaillons met eikenbladeren en eikels, Frechen
5	AWG	8	268	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, kom	volledig profiel, interne sliblaag, horizontale oren
5	AWG	4	403	GRS	16de eeuw	11	MAI:1, kom?	2 bodem met doorboringen, 2 rand met doorboringen
5	AWG	1	62	GRS	16de eeuw	11	MAI:1, kom?	1 rand met doorboringen
5	AWG	1	26	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, kom	1 rand, extern beroet
5	AWG	9	347	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, kookpot	1 rand, 1 oor, 7 wand
5	AWG	3	280	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, teil	3 rand
5	AWG	2	226	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, teil	2 rand
5	AWG	2	205	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, kookpot	2 rand waarvan 1 met oor, spaarzaam geglazuurd
5	AWG	1	168	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, kookpot	1 rand met oor, loodglazuur
5	AWG	2	67	ROOD	16de eeuw	11	MAI:2, kookpot	2 rand waarvan 1 met aanzet oor
5	AWG	2	23	ROOD	16de eeuw	11	MAI:2, onbepaald	2 rand met dekkend loodglazuur
5	AWG	9	417	ROOD	16de eeuw	11	MAI:1, teil	2 rand, 3 bodem (standvinnen), 4 wand, intern dekkend loodglazuur
5	AWG	10	503	GRS	16de eeuw	11	onbepaald	10 wand
5	AWG	30	502	ROOD	16de eeuw	11	onbepaald	2 bodem, 28 wand
5	AWG	1	6	STG	16de eeuw	11	onbepaald	1 wand
9	AWG	1	40	ROOD	LME; NT	PR4-LG18	MAI:1, onbepaald	1 volledige bodem, vlakke bodem, spaarzaam geglazuurd
10	AWG	19	693	ROOD	NT	PR4-LG5	MAI:2, kachelpan	3 rand waarvan 1 met horizontaal oor, 1 poot, 2 oorfragmenten, 13 wand, intern en extern dekkend loodglazuur
11	AWG	2	8	STG	NT	11	onbepaald	2 wand, intern en extern zoutglazuur
11	AWG	1	47	GRS	LME	11	onbepaald	1 wand
11	AWG	5	51	ROOD	LME; NT	11	onbepaald	5 wand, deels strooiglazuur, deels dekkend geglazuurd
11	AWG	19	19	ROOD	LME; NT	11	onbepaald	19 wand, spaarzaam geglazuurd, uit zeefstaal VNR13
11	AWG	1	1	GRS	LME; NT	11	onbepaald	1 wand, uit zeefstaal VNR13
11	AWG	1	1	STG	LME; NT	11	onbepaald	1 wand, uit zeefstaal VNR13
16	AWG	1	15	GRS	LME	5000	onbepaald	1 wand
17	AWG	1	9	INDUS WIT	20ste eeuw	PR1-LG128	MAI:1, bord	1 bodem
18	AWG	5	52	INDUS WIT	20ste eeuw	PR1-LG128	MAI:1, bord	3 rand, 1 bodem, 1 wand
19	AWG	4	98	ROOD	NT	PR1-LG130	MAI:1, bloempot	volledig profiel
20	AWG	1	56	STG	NT	26	MAI:1, kan	1 wand, intern en extern zoutglazuur
20	AWG	2	57	ROOD	LME; NT	26	MAI:1, kookpot	1 rand met aanzet oor, 1 wand, spaarzaam geglazuurd
20	AWG	1	166	MAASL ANDS	17de-18de eeuw	26	MAI:1, kachelpan	1 rand, dekkend loodglazuur
20	AWG	2	101	MAJOL ICA	16de-18de eeuw	26	MAI:2, bord	1 bodem, 1 wand, bodem met blauwe florale decoratie

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Baksel	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
20	AWG	1	51	STG.W ESTER W	18de eeuw	26	MAI:1, kan	1 wand met plaquettes met vaas met bloemen
23	AWG	2	11	GRS	LME	PR3-LG13	onbepaald	2 wand
25	AWG	1	11	STG	14de-15de eeuw	PR3-LG3	MAI:1, kan	1 rand, Siegburg
27	AWG	1	12	STG	NT	33	onbepaald	1 wand, intern en extern dekkend zoutglazuur
28	AWG	1	15	GRS	14de eeuw	PR1-LG102	MAI:1, teil	1 rand, bandvormige rand
29	AWG	1	4	ROOD	NT	PR1-LG103	onbepaald	1 wand, geglazuurd
29	AWG	1	11	ROOD	LME; NT	PR1-LG103	MAI:1, onbepaald	1 rand, intern dekkend loodglazuur
32	AWG	2	16	STG	NT	PR1-LG111	onbepaald	2 wand, intern en extern dekkend zoutglazuur, beige baksel
33	AWG	1	4	GRS	ME vol; LME	PR1-LG108	onbepaald	1 wand
34	AWG	1	33	GRS	LME	PR2-LG15	MAI:1, kom	1 rand
36	AWG	8	730	ROOD	NT	31	MAI:3, teil	6 rand, 2 wand, intern dekkend loodglazuur
36	AWG	1	340	ROOD	NT	31	MAI:1, kachelpa	1 rand, intern en extern dekkend loodglazuur
39	AWG	3	5	GRS	ME vol; LME	PR1-LG119	onbepaald	3 wand
39	AWG	1	3	RRB	10de-12de eeuw	PR1-LG119	onbepaald	1 wand, bleke variant
39	AWG	1	1	ROOD	LME	PR1-LG119	onbepaald	1 wand, ongeglaazuurd
41	AWG	1	8	GRS	LME	PR1-LG118	onbepaald	1 wand
43	AWG	1	30	ROOD	LME; NT	39	onbepaald	1 bodem, intern en extern loodglazuur
45	AWG	2	61	ROOD	NT	36 PR5-LG12	onbepaald	1 bodem, 1 wand, intern dekkend loodglazuur
48	AWG	2	20	ROOD	LME; NT	25	MAI:2, kom	1 bodem (standing), 1 wand, interne slijblaag met groenkleurig glazuur
48	AWG	1	9	ROOD	LME; NT	25	onbepaald	1 wand
49	AWG	1	47	ROOD	NT	PR5-LG11	MAI:1, teil	1 rand, intern dekkend loodglazuur
51	AWG	1	1	ROOD	LME; NT	PR5-LG6	onbepaald	1 wand
52	AWG	2	6	GRS	ME vol; LME	PR5-LG9	onbepaald	2 wand
53	AWG	1	8	ROOD	LME; NT	PR5-LG12	MAI:1, deksel	1 rand
54	AWG	2	19	GRS	ME vol; LME	PR5-LG10	onbepaald	2 wand
57	AWG	3	106	ROOD	18de-19de eeuw	37	MAI:1, kom	2 rand, 1 bodem, extern mangaanoxide, dekselgeul
58	AWG	2	430	ROOD	20ste eeuw	30	MAI:1, bloempot	volledig profiel
58	AWG	1	135	ROOD	20ste eeuw	30	MAI:1, bloempot	1 bodem met doorboring
60	AWG	1	2	STG	LME; NT	PR3-LG135	onbepaald	1 wand
62	AWG	6	63	INDUS WIT	20ste eeuw	PR1-LG127	MAI:1, bord	5 rand, 1 wand, ongedecoreerd
62	AWG	1	1	ROOD	NT	PR1-LG127	onbepaald	1 wand
62	AWG	3	10	GRS	ME vol; LME	PR1-LG127	onbepaald	3 wand, verweerd
65	AWG	1	8	ROOD	NT	PR1-LG128	onbepaald	1 wand, intern en extern dekkend loodglazuur
65	AWG	1	2	GRS	LME	PR1-LG128	onbepaald	1 wand, sterk verweerd
67	AWG	2	18	GRS	ME vol; LME	PR1-LG142	onbepaald	2 wand
68	AWG	3	8	GRS	ME vol, LME	52	onbepaald	3 wand
71	AWG	1	3	ROOD	LME	PR1-LG118	onbepaald	1 wand, strooiglazuur
71	AWG	3	29	GRS	LME	PR1-LG118	MAI:1, onbepaald	1 rand, 2 wand
73	AWG	1	2	GRS	ME vol; LME	52 PR1-LG142	onbepaald	1 wand

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Baksel	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
76	AWG	2	33	GRS	LME	PR3-LG118	onbepaald	2 wand
76	AWG	1	2	ROOD	LME	PR3-LG118	onbepaald	1 wand, strooiglazuur
77	AWG	2	126	ROOD	NT	31 PR3-LG136	MAI:1, kachelpan	1 rand, 1 wand
77	AWG	14	885	ROOD	NT	31 PR3-LG136	MAI:2, teil	3 rand, 2 bodem, 9 wand
77	AWG	1	31	ROOD	NT	31 PR3-LG136	MAI:1, bord	1 wand, concentrische slibversiering
78	AWG	1	3	ROOD	LME	PR3-LG137	onbepaald	1 wand, strooiglazuur
80	AWG	3	8	GRS	13de-14de eeuw	PR1-LG118	MAI:1, kogelpot	1 rand (blokvormige rand), 2 wand
80	AWG	1	2	ROOD	LME	PR1-LG118	onbepaald	1 wand, strooiglazuur
80	AWG	1	4	STG	NT	PR1-LG118	onbepaald	1 wand
82	AWG	4	11	GRS	LME	PR1-LG142	onbepaald	4 wand
83	AWG	4	25	GRS	LME	PR1-LG138	onbepaald	3 wand, 1 oor
84	AWG	5	19	GRS	LME	PR1-LG118	onbepaald	5 wand, sterk verweerd
84	AWG	2	3	ROOD	LME	PR1-LG118	onbepaald	2 wand, sterk verweerd, strooiglazuur
87	AWG	2	9	ROOD	NT	PR1-LG133	MAI:1, bloempot?	2 rand
88	AWG	1	10	GRS	LME	PR1-LG134	onbepaald	1 bodem
89	AWG	1	3	GRS	ME vol	PR1-LG136	MAI:1, onbepaald	1 wand met radstempel, sterk verweerd
89	AWG	2	7	GRS	LME	PR1-LG136	onbepaald	2 wand
89	AWG	1	2	FAYEN CE	1650-1800	PR1-LG136	onbepaald	1 wand met blauwe decoratie
93	AWG	1	2	STG	LME; NT	25	MAI:1, kan	1 rand, intern en extern zoutglazuur
94	AWG	1	34	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, bord	volledig profiel, interne sliblaag met geelkleurig glazuur
94	AWG	1	69	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, bord	1 bodem (aangeknepen standing), sgraffitoversiering
94	AWG	1	66	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, teil	1 wand
94	AWG	1	20	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, kom	1 rand
94	AWG	1	65	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, kachelpan	1 rand
94	AWG	1	37	FAYEN CE	18de eeuw	26	MAI:1, bord	1 wand, blauwe decoratie
95	AWG	1	49	GRS	LME	56	MAI:1, voorraadpot	1 rand, dekselgeul
95	AWG	1	83	ROOD	LME	56	MAI:1, teil	1 rand, intern strooiglazuur
95	AWG	1	5	FAYEN CE	1650-1800	56	onbepaald	1 wand met blauwe decoratie
95	AWG	1	2	STG.W ESTER W	18de eeuw	56	onbepaald	1 wand, kobaltblauwe decoratie
96	AWG	1	9	WIT	NT	57	MAI:1, bord	1 rand, intern groenkleurig glazuur
96	AWG	1	10	ROOD	NT	57	onbepaald	1 wand, interne sliblaag, geelkleurig glazuur, extern ongeglazuurd
100	AWG	1	73	ROOD	NT	PR1-LG25	MAI:1, voorraadpot	1 rand, dekkend loodglazuur
102	AWG	1	2	ROOD	NT	25	MAI:1, onbepaald	1 rand, intern groenkleurig loodglazuur
104	AWG	1	2	ROOD	LME	12	onbepaald	1 wand, ongeglazuurd
107	AWG	1	68	ROOD	LME; NT	5000	MAI:1, onbepaald	1 wand met aanzet oor, extern geglazuurd
108	AWG	1	14	STG	LME; NT	60	onbepaald	1 wand, extern zoutglazuur
108	AWG	6	16	GRS	ME vol; LME	60	onbepaald	6 wand
109	AWG	4	21	GRS	ME vol; LME	24 PR4-LG24	onbepaald	1 bodem, 3 wand
112	AWG	4	206	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, voorraadpot	2 rand, 2 wand
112	AWG	2	294	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, bord	1 rand, 1 bodem, concentrische slibcirkels
112	AWG	1	65	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, teil	1 rand

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Baksel	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
112	AWG	2	59	ROOD	18de eeuw	26	MAI:1, onbepaald	1 bodem, 1 wand
112	AWG	1	158	WIT	18de eeuw	26	MAI:1, kan?	1 volledige bodem, vlakke bodem, intern groenkleurig glazuur, slecht gemengde klei, in de breuk intern rozig baksel
114	AWG	2	39	ROOD	LME; NT	PR3-LG27	onbepaald	1 bodem met standring, 1 wand met intern dekkend loodglazuur
115	AWG	2	34	ROOD	NT	PR3-LG31	MAI:1, teil	1 rand, 1 wand
115	AWG	4	13	GRS	ME vol; LME	PR3-LG31	onbepaald	4 wand
116	AWG	2	7	GRS	LME	PR3-LG32	onbepaald	2 wand
118	AWG	2	4	GRS	LME	PR3-LG28	onbepaald	2 wand
118	AWG	1	1	ROOD	LME	PR3-LG28	onbepaald	1 wand, strooiglazuur
119	AWG	9	42	ROOD	LME; NT	PR3-LG30	onbepaald	9 wand, strooiglazuur
119	AWG	2	39	ROOD	LME; NT	PR3-LG30	MAI:1, kookpot	1 rand, 1 oor
121	AWG	1	5	GRS	ME vol; LME	PR4-LG17	onbepaald	1 wand
121	AWG	1	1	MAASL ANDS	11de-12de eeuw	PR4-LG17	onbepaald	1 wand, geglazuurd
122	AWG	1	132	STG	LME; NT	24 PR4-LG24	MAI:1, kan	1 bodem, aangeknepen standring, intern en extern zoutglazuur
123	AWG	3	86	GRS	16de eeuw	10	onbepaald	3 wand
123	AWG	1	75	ROOD	16de eeuw	10	onbepaald	1 wand met aanzet oor
123	AWG	11	328	ROOD	16de eeuw	10	MAI:1, teil	2 rand, 9 wand
123	AWG	2	51	ROOD	16de eeuw	10	MAI:2, teil	2 rand
125	AWG	1	22	STG	LME; NT	60	MAI:1, kan	1 bodem, intern en extern dekkend zoutglazuur
125	AWG	1	21	ROOD	NT	60	onbepaald	1 wand, intern en extern dekkend loodglazuur
125	AWG	1	5	ROOD	LME; NT	60	MAI:1, vergiet	1 wand, spaarzaam geglazuurd, vierkante doorboringen
125	AWG	2	7	GRS	LME	60	onbepaald	2 wand
126	AWG	1	30	ROOD	LME	PR1-LG10	MAI:1, grape	1 rand met aanzet oor, spaarzaam geglazuurd
128	AWG	1	18	STG	LME; NT	60 PR3-LG34	onbepaald	1 wand, extern zoutglazuur
128	AWG	1	28	ROOD	NT	60 PR3-LG34	onbepaald	1wand, intern en extern dekkend loodglazuur
132	AWG	1	120	GRS	LME; NT	64	onbepaald	1 bodem met sterk afgesleten standring, verweerd fragment
133	AWG	6	307	INDUS WIT	19de-20ste eeuw	63	MAI:1, kom	3 bodem, 2 wand, ongedecoreerd
135	AWG	1	6	INDUS WIT	20ste eeuw	PR1-LG19	MAI:1, bord	1 rand, ongedecoreerd
136	AWG	1	1	ROOD	LME; NT	58	onbepaald	1 wand

Tabel 9: Splitslijst aardewerk, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.3 Bouwmateriaal

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
3	BOUWMAT	4	758	DAKPAN	NT	1	dakpan	grijsbakkende dakpanfragmenten met mortelresten
3	BOUWMAT	2	687	DAKPAN	NT	1	dakpan	roodbakkende dakpanfragmenten met mortelresten
8	BOUWMAT	2	178	TEGEL	NT	11	daktegels	reducerend gebakken, 1 fragment met doorboring
8	BOUWMAT	1	408	DAKPAN	NT	11	dakpan	reducerend gebakken
8	BOUWMAT	5	479	TEGEL	NT	11	daktegels	roodbakkend

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
8	BOUWMAT	1	176	BAKSTEEN	LME	11	baksteen	voorzien van groenkleurig zoutglazuur
8	BOUWMAT	1	197	TEGEL	NT	11	vloertegel	
8	BOUWMAT	2	18	DAKLEI	NT	11	leisteel	
26	BOUWMAT	8	951	MORTEL	NT	33	kalkmortel	geprofileerde mortel, gewit
37	BOUWMAT	1	115	TEGEL	18de eeuw	30	wandtegel	faience, blauwkleurige decoratie, bijtjes in de hoeken
38	BOUWMAT	4	420	MORTEL	NT	34	kalkmortel	geprofileerde mortel, gewit
44	BOUWMAT	1	188	MORTEL	NT	30	kalkmortel	geprofileerd fragment, resten van roodkleurige beschildering
56	BOUWMAT	1	660	TEGEL	LME; NT	31	vloertegel	13x13cm; mortelresten
59	BOUWMAT	1	0	STEENBLK	ME; NT	37	Doornikse kalksteen	geprofileerd
72	BOUWMAT	2	51	TEGEL	LME; NT	PR1-LG118	daktegel	strooiglazuur
75	BOUWMAT	1	5	BAKSTEEN	NT	52 PR1-LG142	baksteen	baksteenbrokje
75	BOUWMAT	1	5	MORTEL	NT	52 PR1-LG142	kalkmortel	mortelbrokje
86	BOUWMAT	1	796	BAKSTEEN	NT	51 PR1-LG139	baksteen	16x7.5x4cm; rood baksel, gevormde baksteen, uitholling in de hoek
99	BOUWMAT	1	40	TEGEL	NT	58	daktegel	dekkend loodglazuur
103	BOUWMAT	2	41	TEGEL	NT	25	daktegel	
117	BOUWMAT	1	63	TEGEL	LME; NT	24 PR4-LG24	daktegel	strooiglazuur
137	BOUWMAT	1	11	TEGEL	17de-18de eeuw	33	wandtegel	faience, blauwe decoratie
141	BOUWMAT	1	31	TEGEL	LME; NT	11	daktegel	daktegelfragment

Tabel 10: Splitslijst bouwmetaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.4 Dierlijk bot

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Periode	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
6	ODB	1	131	BOT	ME; NT	11	rund	metatarsus, haksporen
6	ODB	1	29	BOT	ME; NT	11	groot zoogdier	rib
6	ODB	2	1	BOT	ME; NT	11	schaap/geit	tanden, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	4	8	BOT	ME; NT	11	middelgroot zoogdier	indet, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	11	1	BOT	ME; NT	11	muis	3 wervels, 2 onderkaken, 3 schedelfragmenten, 3 lange beenderen, uit zeefstaal VNR13
6	ODB	29	1	BOT	ME; NT	11	vis	uit zeefstaal VNR13
6	ODB	78	3	BOT	ME; NT	11	klein zoogdier	indet, uit zeefstaal VNR13
12	ODB	10	232	BOT	ME. NT	11	rund	onderkaak met kiezen (gefragmenteerd)
12	ODB	1	162	BOT	ME; NT	11	rund	femurfragment, knaagsporen
14	ODB	2	26	BOT	ME; NT	PR4-LG5	varken	schedelfragment, tand
15	ODB	1	37	BOT	ME; NT	PR4-LG8	schaap/geit	humerus, haksporen
22	ODB	4	266	BOT	ME; NT	26	rund	metacarpus, humerus, 2 indet
24	ODB	1	185	BOT	ME; NT	PR3-LG9	rund	tibiafragment, hak- en snijsporen
30	ODB	1	2	BOT	ME; NT	PR1-LG106	middelgroot zoogdier	indet
31	ODB	1	4	BOT	ME; NT	PR1-LG111	middelgroot zoogdier	indet
46	ODB	1	20	BOT	ME; NT	S36 PR5-LG12	rund	kies
46	ODB	5	46	BOT	ME; NT	S36 PR5-LG12	middelgroot zoogdier	indet, knaagsporen
47	ODB	2	206	BOT	ME; NT	25	rund	humerusfragment, ribfragment

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Periode	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
55	ODB	1	22	BOT	ME; NT	31	rund	bovenkaakfragment
61	ODB	2	7	BOT	ME; NT	PR3-LG135	rund	kiezen
63	ODB	1	2	BOT	ME; NT	PR1-LG127	kip	femurfragment
69	ODB	1	12	BOT	ME; NT	52	middelgroot zoogdier	pijpbenefragment
74	ODB	1	1	BOT	ME; NT	52 PR1-LG142	middelgroot zoogdier	schedelfragment
79	ODB	1	3	BOT	ME; NT	PR3-LG137	schaap/geit	bovenkaakkies
81	ODB	3	13	BOT	ME; NT	PR1-LG118	varken	bovenkaakfragment, indet, falange
85	ODB	2	1	BOT	ME; NT	PR1-LG118	zoogdier	splinters tanden
97	ODB	1	19	BOT	ME; NT	57	schaap/geit	metacarpus
101	ODB	2	42	BOT	ME; NT	25	rund	metacarpus, indet
105	ODB	1	7	BOT	ME; NT	12	groot zoogdier	indet
106	ODB	1	20	BOT	ME; NT	25	rund	dijbeenkop
110	ODB	2	5	BOT	ME; NT	24 PR4-LG24	middelgroot zoogdier	indet
111	ODB	1	37	BOT	ME; NT	PR1-LG10	varken	tibiafragment
113	ODB	1	38	BOT	ME; NT	26	varken	humerusfragment
120	ODB	1	33	BOT	ME; NT	PR3-LG30	groot zoogdier	ribfragment, snijsporen
124	ODB	1	151	BOT	ME; NT	10	rund	femurfragment
127	ODB	1	193	BOT	ME; NT	60	rund	humerusfragment
129	ODB	1	16	BOT	ME; NT	60 PR3-LG34	schaap/geit	metatarsus

Tabel 11: Splitslijst dierlijk bot, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.5 Glas

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
30	GLS	1	120	FLES	18 ^{de} eeuw	PR1-LG106	groenkleurig	1 volledige hals, uivormige wijnfles
35	GLS	2	100	FLES	18 ^{de} eeuw	PR2-LG15	groenkleurig	1 bodem, 1 wand, uivormige wijnfles
64	GLS	1	3	FLES	NT	PR1-LG127	witkleurig	1 wand
64	GLS	6	14	VENSTER	NT	PR1-LG127	witkleurig	vlak glas
98	GLS	1	5	FLES	18 ^{de} eeuw	57	groenkleurig	1 wand
139	GLS	1	2	VENSTER	LME; NT	11	witkleurig	vlakglas

Tabel 12: Splitslijst bouw materiaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.6 Keramisch object

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
50	KER	1	2	PIJP	19 ^{de} /20 ^{ste} eeuw	PR5-LG12	tabakspijp	steelfragment

Tabel 13: Splitslijst keramische objecten, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.7 Metaal

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
7	MXX	1	8	SPIJKER	ME; NT	11	ijzer	nagel

42	MXX	1	1	SPELD	ME; NT	PR1-LG131	koperlegering	getordeerde kop
138	MXX	8	40	SPIJKER	ME; NT	11	ijzer	nagels

Tabel 14: Splitslijst metaal, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.8 Natuursteen

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht (gr)	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
40	SXX	3	79	STEENBROK	XXX	PR1-LG119	onbepaald	onbewerkte steenbrokken
90	SXX	2	0	STEENBLK	XXX	37	zandsteen	geprofileerd, resten bepleistering
91	SXX	1	0	STEENBLK	XXX	37	blauwe hardsteen	geprofileerd
92	SXX	2	0	STEENBLK	XXX	37	zandsteen	geprofileerd, resten bepleistering

Tabel 15: Splitslijst natuursteenvondsten, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.6.9 Schelpen

VNR	Inhoud	Aantal	Gewicht (gr)	Artefacttype	Datering	Spoor/profiel	Soort	Opmerking
21	ODS	2	50	SCHELP	ME; NT	26	oester	2 volledige kleppen
140	ODS	50	1	SCHELP	ME; NT	11	mossel	voornamelijk fragmenten van mossels en visschubben.

Tabel 16: Splitslijst schelpen, gekoppeld aan de sporen/profielen.

2.7 POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING

2.7.1 Aard van de potentiële kennis

Het projectgebied bevindt zich binnen de oudste omwalling van de stad, een zone die als de kiem van Aalst is te beschouwen. Middels onderhavig archeologisch onderzoek kan een beeld geschetst worden van de stadsontwikkeling in het onderzochte gebied. De oudste *in situ* sporen die met zekerheid gedateerd konden worden zijn enkele kuilen uit de tweede helft van de 16^{de} eeuw. Eén 16^{de}-eeuwse kuil bevatte een divers vondstensemble bestaande uit aardewerk, dierlijk bot, vis- en schelpresten. Dit consumptieafval wijst op bewoning in de onmiddellijke nabijheid. Het onderzoek bracht verder vooral een sterk verstoorde zone aan het licht die bestaat uit een grote puinkuilen en omgewoelde lagen uit de tweede helft van de 18^{de} eeuw. Hieruit blijkt dat in de 18^{de} eeuw grote afbraakwerken plaats vonden waarbij het puin gedumpt werd in grote kuilen. Rond deze periode wordt het onderzoeksgebied ingericht als tuin, zoals blijkt uit historisch kaartmateriaal en de vondst van een tuinmuur op een historische perceelsafscheiding.

2.7.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Er werd een uitgebreide set onderzoeksvragen opgesteld die voornamelijk betrekking hebben op de aanwezigheid binnen het onderzoeksgebied van een stadsgracht en/of wal met daaronder prestedelijke sporen. Aangezien hiervan niets werd aangetroffen vervalt de beantwoording van deze vragen. De onderstaande vraagstellingen uit het kopje 'andere spoorcategorieën' (cfr. 1.5.5.) blijven echter wel relevant en worden hieronder zo beknopt mogelijk beantwoord. Voor uitgebreidere info zie onderhavig rapport en bijlagen.

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
Zie paragrafen 2.2, 2.3, 2.4 en 2.6.
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
De vondst van een 16^{de}-eeuwse kuil met consumptieafval zoals aardewerk, dierlijk bot, visresten en schelpen wijst op bewoning in de onmiddellijke nabijheid. De 18^{de}-eeuwse puinkuilen met daarin afgebroken bakstenen gebouwen duiden hier eveneens op. De post-18^{de}-eeuwse tuinmuur indiceert een functie als stadstuin of onbebouwd terrein, cfr. perceelsafbakening, conform 19^{de}-eeuwse historische kaarten, waarop geen gebouwen zichtbaar zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied.
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
Zie de beantwoording van de vragen hierboven, alsmede de spoor- en profielbesprekingen in onderhavig rapport.
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
De post-18^{de}-eeuwse tuinmuur kan gekoppeld worden aan een perceelslijn op historisch kaartmateriaal.
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
Pré-18^{de} eeuw: bewoning op- of in de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied. Na de 18^{de} eeuw: een functie als tuin.
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
De vondst van een 16^{de}-eeuwse kuil met consumptieafval zoals aardewerk, dierlijk bot, visresten en schelpen wijst op bewoning in de onmiddellijke nabijheid. De 18^{de}-eeuwse puinkuilen met daarin afgebroken bakstenen gebouwen duiden hier eveneens op. De post-18^{de}-eeuwse tuinmuur indiceert een functie als stadstuin of onbebouwd terrein, cfr. perceelsafbakening, conform 19^{de}-eeuwse

historische kaarten, waarop geen gebouwen zichtbaar zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied.

- Passen deze in de historische context van de locatie?

Ja.

- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?

Zie de beantwoording hierboven.

- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?

De samenstelling bestaat voornamelijk uit puinkuilen en puinige pakketten, daterend uit de 18^{de} eeuw. Deze worden op hun beurt weer afgedekt door 19^{de}- en 20^{ste}-eeuwse lagen.

- Zijn er aanwijzingen voor de inhoudelijke invulling van de bewoning in de Middeleeuwen/Nieuwe Tijd/Nieuwste Tijd

Gezien het aantal en de omvangrijkheid van de 18^{de}-eeuwse puinkuilen moet er één of meerdere bakstenen gebouwen in de directe omgeving aanwezig geweest zijn. Bij gebrek aan vondstmateriaal en andere aanwijzingen zoals historisch kaartmateriaal kan hier geen inhoudelijke invulling aan gegeven worden.

2.7.3 Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering

De resultaten van dit archeologisch onderzoek bieden inzicht in de stadsontwikkeling binnen de oudste zone van Aalst en kunnen dienen als informatie voor toekomstige syntheseprojecten over stadsontwikkeling in het algemeen en de ontwikkeling van Aalst in het bijzonder. Er is daarom beperkt potentieel voor verdere kennisvermeerdering. Gezien het uniforme beeld van deze site die grotendeels uit grote puinkuilen en omgewoelde lagen uit de tweede helft van de 18^{de} eeuw bestaat, met daaronder op enkele plaatsen nog bewaarde kuilen uit de tweede helft van de 16^{de} eeuw, is er geen extra kenniswinst te bereiken via aanvullend natuurwetenschappelijk of bouwhistorisch onderzoek. Het ingezamelde bulkstaal uit een 16^{de} eeuwse kuil werd reeds in onderhavig onderzoek bestudeerd.

2.7.4 Gemotiveerd advies betreffende de waterputten deelzone 1-fase 2 (waterputten)⁵³

In deze paragraaf volgt de gemotiveerde aanbeveling betreffende de geplande fase 2 in deelzone 1 (cfr. 1.5.2.). Dit betreft een westelijke uitbreiding van deelzone 1, met een oppervlakte van 31,49 m², aansluitend op profiel 1. Op deze locatie zullen 3 waterputten worden aangelegd. Afhankelijk van de resultaten uit fase 1 in deelzone 1, zou deze beperkte zone wel of niet opgegraven moeten worden met het oog op potentiële kenniswinst.

Zoals eerder opgemerkt, werd door architect P. Vanhamme gecommuniceerd dat de waterputten niet op de oorspronkelijke locatie, maar meer westwaarts op de speelplaats, aangelegd zouden worden. Vermits niet bepaald kon worden wanneer deze werken zouden plaatsvinden, werd in overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed bepaald om huidig dossier af te sluiten, zonder de opgraving van de waterputten⁵⁴. Wanneer de waterputten in de toekomst aangelegd zullen worden, dient een nieuwe aanvraag tot opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling gedaan te worden.

⁵³ Dit advies werd door J. De Gryse (Ruben Willaert nv) gecommuniceerd aan architect P. Vanhamme (Bureau Partners) op 8/08/2023.

⁵⁴ Communicatie I. Zeebroek, 17/07/2023.

Indien de waterputten effectief meer westwaarts verplaatst worden en de nieuwe onderzoekszone bijgevolg niet langer aansluit op de reeds onderzochte onderzoekszone, dient opgemerkt te worden dat de (lage) archeologische verwachting mogelijk bijgesteld dient te worden.

2.8 SYNTHESE

De archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling kadert binnen een uitbreiding van het schoolcomplex. Het betreft een nieuwbouw op paalfunderingen, geassocieerd met regenwaterputten en een rioleringsstelsel. Omdat de geplande grondwerken de eventuele archeologische sporen zouden vernietigen, werd er voorafgaand een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstelling uitgevoerd.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd door de firma Ruben Willaert nv, in opdracht van de vzw Basisschool en Humaniora DvM te Aalst. Het terreinwerk vond plaats tussen 28/02/2022 en 04/03/2022.

Hoewel de verwachting was om binnen dit onderzoeksgebied de middeleeuwse stadsgracht of –wal aan te treffen, of minstens de aanzet hiervan, bleek vrijwel de gehele zone ‘verstoord’ door 18^{de} eeuwse puinkuilen en puinige lagen, die tot grote diepte aanwezig waren. Hieronder volgt een beknopte samenvatting van de archeologische waarnemingen, in functie van de fasering van het onderzoeksgebied.

- *19^{de}-20^{ste} eeuw*

De bovenste aangetroffen, jongste lagen kunnen gekoppeld worden aan de 19^{de}-en 20^{ste} eeuw gezien de vondsten van industrieel witbakkend aardewerk en recente bloempotten. Ook waren delen van een oud bakstenen riool aanwezig. Op midden 19^{de}-eeuwse kaarten is een onbebouwde zone te zien, die geïnterpreteerd kan worden als binnentuinen die omsloten worden door bebouwing.

- *18^{de} eeuw*

Over de gehele oppervlakte van de onderzoeksput bleken 18^{de}-eeuwse puinkuilen en puinige lagen aanwezig te zijn, die tot op grote diepte waren ingegraven. Deze puinpakketten kunnen in verband gebracht worden met de afbraak van één of meerdere gebouwen. Naast bakstenen, daktegels, dakpannen en dakleien werden ook fragmenten van geprofileerde mortellijsten herkend. Op basis van een aantal aardewerkvondsten die tussen dit puin en in de pakketten werden aangetroffen, kan de datering hiervan omstreeks de (tweede helft van de) 18^{de} eeuw geplaatst worden.

Een muurrestant met steunberen (opgetrokken uit gerecupereerd bouw materiaal) die te midden en deels onder een 18^{de}-eeuws puinpakket werd aangetroffen, kan gekoppeld worden aan de perceelsindeling die zichtbaar is op de Ferrariskaart (eind 18^{de} eeuw) en Atlas der Buurtwegen. De muur is exact ingeplant op een perceelscheiding. Dit indiceert een functie als tuinmuur en verklaart de steunberen aan beide zijden van de muur. Een tweede aangetroffen muurrestant (eveneens bestaand uit recuperatiemateriaal) lijkt gezien het gebogen verloop, een bewaard gebleven opstaande wand en restant van een verbreding aan de basis, afkomstig te zijn van een oude waterafvoer of riool. Op basis van stratigrafie en het kleine baksteenformaat dateert deze ook 18^{de}-eeuws of jonger.

- *16^{de} eeuw*

In een aantal beperkte zones die niet vergraven zijn in de 18^{de} eeuw konden iets oudere kuilen herkend worden die op basis van het aardewerk in de (tweede helft van de) 16^{de} eeuw dateren. Eén 16^{de}-eeuwse kuil bevatte een divers vondstensemble bestaande uit aardewerk, dierlijk bot, vis- en schelpresten. Dit consumptieafval wijst op bewoning in de onmiddellijke nabijheid. Mogelijk zijn bijkomend nog een paar kuilen en lagen van vergelijkbare ouderdom of iets ouder (laatmiddeleeuws), gezien de vondst van grijsbakkend aardewerk, helaas zonder dateerbare diagnostische kenmerken.

- *Pre-16^{de} eeuw*

Een aantal kuilen en lagen bevatten sporadische scherven grijsbakkend aardewerk. Dit zijn wandscherven zonder duidelijke diagnostische kenmerken. Deze zijn als laatmiddeleeuws en 16^{de} eeuws gedateerd. Een aantal scherven die bestaan uit grovere grijsbakkende baksels kunnen mogelijk nog in de volle middeleeuwen dateren. Dit materiaal is soms ook aanwezig in jongere lagen als residueel materiaal. Sporadische residuele vondsten zoals een scherfje Rijnlands roodbeschilderd aardewerk, een scherfje Maaslands, een bandvormige 14^{de} eeuwse teilrand en een blokvormige kogelpotrand indiceren bewoning en/of activiteiten in de nabije omgeving omstreeks de 11^{de} tot en met 14^{de} eeuw.

- *Moederbodem en koppeling onderzoek fase 1 (2018)*

Tot slot kan de koppeling gemaakt worden met naastgelegen onderzoeksgebied, grenzend aan de straatzijde van het Sint-Martensplein en reeds opgegraven in fase 1 (2018). Hier was eveneens sprake van veel omvangrijke postmiddeleeuwse puinpakketten, terwijl de moederbodem reeds werd aangetroffen op de geringe diepte van 11,9 m TAW, amper 14 cm onder het maaiveldniveau van het toenmalige plangebied en op een zeer geringe afstand t.o.v. het straatniveau van het Sint-Martensplein. Bij huidig onderzoek situeert de moederbodem zich pas op 9,16 m TAW. Dit aanzienlijke niveauverschil, op een kleine afstand van ca. 35-40 m hemelsbreed, kan verklaard worden doordat huidig projectgebied zich bevindt in de dieper gelegen alluviale vlakte van de Dender, terwijl de vorige fase zich situeert op een hooggelegen uitloper van een leemrug (zie het Digitaal Hoogtemodel, fig. 93).

2.9 BIBLIOGRAFIE

BARTELS M., 1999. *Steden in Scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort, Stichting promotie Archeologie, Zwolle en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

CALLEBAUT D., 1981. Het Oud Kasteel te Petegem I. De Karolingische curtis en haar ontwikkeling tot de XIde eeuw, *Archaeologia Belgica* 237, Brussel.

DE GROOTE K., 1988. *Erpe (Archeologische Inventaris Vlaanderen X)*, Gent.

DE GROOTE K., 2000. Van prestedelijke nederzetting tot omwalde stad. Archeologie van de Aalsterse stadsontwikkeling, in *Het Land van Aalst*, jg. LII-2, 234-252.

DE GROOTE K., 2008. *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10^{de} -16^{de} eeuw). Deel I. Relicta Monografieën 1*. Brussel.

DE GROOTE K., 2013. De stadswording van Aalst. Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad, in *Monumenten, Landschappen en archeologie*, jg. 32, nr. 1, 4-32.

DE GROOTE K., AMEELS V., MOENS J., & DEBONNE V., 2010. Archeologisch onderzoek te Aalst - Sint-Jozefscollege (prov. OostVlaanderen) 2009-2010, intern rapport VIOE.

DE GROOTE K., E.A., 2010. Archeologisch onderzoek Aalst - Sint-Jozefscollege (prov. Oost-Vlaanderen) 2009-2010, Brussel: Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.

DE GROOTE K. & MOENS J., 1995. De oudste stadsversterking van Aalst, *Archeologie in Vlaanderen* IV 1994, Brussel, 95-148.

DE GROOTE K., MOENS J. & DE BLOCK A., 2001. Een 12^{de}-eeuwse stenen weg onder het Sint-Martensplein te Aalst, in: *Archaeologia Mediaevalis*, 24, 81-83.

DE GRYSSE J. & EGGERMONT S., 2020. *Sint-Martensplein 2, Eindverslag. Projectcode 2018I136*. Ruben Willaert Rapport.

DE MOOR G., 2000. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 22*, Gent. Vlaamse overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen.

GHYSENS J. 1986. *Geschiedenis der straten van Aalst*. Aalst.

HURST J.G., E.A., 1986. Pottery produced and traded in North-West Europe 1350-1650, *Rotterdam Papers* 6.

JACOBS P. E.A., 1996. *Toelichting bij de Tertiairgeologische Kaart, kaartblad 22*, Gent. Vlaamse overheid, Afdeling land- en bodembescherming.

KLINKENBORG S., DE MAEYER W., DE GRAEVE A., CHERETTÉ B., 2018. Aalst Sint-Martinuskerk. Archeologisch onderzoek, SOLVA Archeologierapport nr. 167.

MOENS J. 2015. Leerresten uit het archeologisch onderzoek op het Sint-Martensplein, de Oude vismarkt en de Stoofstraat te Aalst, in *Relicta*, 13, 125-156.

SERGANT J., 2004. Steentijdvondsten in de regio Aalst (Oost-Vlaanderen en Brabant, België). Inventaris en geografische analyse, Gent.

VAN DE PERRE D., 2011. De stedenbouwkundige ontwikkeling van Aalst, Ninove en Geraardsbergen tot 1500. Een vergelijkende studie, in: *Het Land van Aalst, jg. LXIII*, nr. 1.

VAN NUFFEL P. 1914, Aalst. Historiek der oude straten. Markten, pleinen en gebouwen der stad Aalst met sagen en vertellingen. Aalst.

3 Bijlagen

Hierna volgend:

- Sporenlijst
- Vondstenlijst
- Monsterlijst
- Fotolijst